DANMARKS BEDSTE COMPUTERBLAD FOR HELE FAMILIEN

K KOMPUTER FOR ALLE

7•2004

64,75 KR.

TEST OG ANMELDELSER

- Projektorer til hjemmebrug
- Gratis playere i test
- \+ 6 sider anmeldelser

PRAKTISKE TIPS & TRICKS

SPØRG OS • OVER 20 AF DE BEDSTE SVAR I BLADET

SÅ NEMT ER DET • BRÆND CD'ER MED WINDOWS XP

FINTUNING AF WINDOWS • ALT OM KONTROLPANELET

SMARTE TASTATURGENVEJE • HOT CHIME PÅ K-CD'EN

DE SJOVESTE HOBBYER PÅ PC'EN

TEGNEFILM
Trin for trin-vejledning

SLÆGTSFORSKNING
To gode programmer

ONLINE-SPIL
Stor reportage

BK 22.04.04-12.05.04
5 701862 000041 07

Škoda Octavia RS.
Yes - jeg har glemt noget inde på arbejdet

SUNRISE

Forbrug 12,5 km/l. CO_2 192 g/km. Lev. omk. 3.280 kr. www.skoda-auto.dk

Ultimativ køreglæde er måske ikke lige det, du tidligere har forbundet med Škoda. Mon så ikke du bliver positivt overrasket, når du ser Octavia RS? Den mest sporty Škoda til dato med en 1.8 liter, 180 hk, 20V turboladet motor, der går fra 0-100 på bekvemme 7,9 sekunder. Lyder det tiltalende, nikker du sikkert også anerkendende til den sænkede undervogn, 17" letmetalfælge med lavprofildæk, den dybere frontspoiler samt hækspoiler. Et ydre, der også stiller store krav til det indre design: Pedaler i rustfrit stål, læderrat og -gearknop, læderbetrukne sportssæder med siddeflader i stof samt sportsinstrumentering er nu blevet til nødvendigheder. Og så er der endda stadig plads til alle Octaviaens kendte dyder. Derudover har den også sikkerhedskabine, ESP og et enormt bagagerum på 528 liter. Lyt også til den inciterende fløjten fra turboladeren, når kraften slippes løs. For i en Octavia RS handler det primært om kørslen. Det er en bil til dem, der tager køreglæde alvorligt. En bil, der ikke kan beskrives, men som skal prøves hos din forhandler. Og så kan du godt begynde at vænne dig til en masse ekstrature, du førhen ikke anså for livsnødvendige.

Škoda Octavia RS 319.000 kr. **Škoda** Octavia Combi RS 334.000 kr.

Du kan lige så godt
vænne dig til det

K-CD 7

PRØV SELV

På K-CD 7 finder du en lang række gode programmer, som du kan bruge frit eller prøve i en begrænset periode. Få mere fornøjelse af din computer med følgende programmer:

K-PROGRAMMER

2 FULDE PROGRAMMER

LAV SLÆGTSFORSKNING PÅ DIN COMPUTER

TreeDraw • Kith and Kin

GRATIS

SÆT VAGT PÅ DIN INTERNETFORBINDELSE

StartPage Guide

GRATIS

STRÆK UD FORAN COMPUTEREN

Soundbreak

GRATIS

LAV TEGNEFILM MED DIGITALKAMERAET

JPG Video

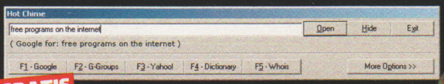

GRATIS

GENVEJE TIL ALLE DINE PROGRAMMER

Hot Chime

SPIL

DEMO

PRINSEN REDDER HELE KONGERIGET

Prince of Persia

SPIL

- Atomaders
- Beer Truck
- World Racing
- Smoking Colts
- S.U.A.V.E.

TILBEHØR

- Ad-Aware
- AVG Antivirus 6
- dbPowerAmp
- XnView
- ... og mange flere

SKOLER

- E-mail-skolen
- Musikskolen
- Printerskolen
- Videoskolen
- Tekstbehandlingsskolen

INDHOLD

■ Projektortest – Afspillere – Anmeldelser
Side 36 – 22 – 26

■ Kontrolpaneler – Genveje – 20 svar – Brænd cd'er i XP
Side 32 – 40 – 48 – 46

■ Slægtsforskning – Tegnefilm – Online-spil
Side 16 – 54 – 64

4 Nyheder
Nyt og aktuelt fra hele verden

16 Find dine rødder
Sjov hobby: slægtsforskning på pc

22 TEST: Gratis lyd og billeder
Vi prøver fire player-programmer

26 Anmeldelser
Vi ser nærmere på nye produkter

32 Et pift i kontrolpanelet
Fintun Windows med disse indstillinger

36 TEST: Store billeder
Fire projektorer til hjemmebrug

40 Tastetryk kan åbne alt
Program til smarte tastaturgenveje

42 Stræk den dovne krop!
Vigtige øvelser til hjem og kontor

46 Hjemmebrændt med XP
Så nemt er det at brænde en cd

48 Spørg os
De bedste svar på læsernes spørgsmål

54 Lav tegnefilm på pc'en
Sjovt program for hele familien

60 Folkedatamatens opfinder
Portræt af sir Clive Sinclair

62 Sådan køber du tastatur
Forbrugerguide og købsvejledning

64 Familiefar og onlinekriger
Reportage fra en pc-storspillers hjem

70 Sæt vagt på startsiden
Stop internetpiraternes hærgen

72 Internet Fokus
Løst og fast fra internettets vidder

74 To nye skoleafsnit
E-mail (4. del) – Tekst (6. del)

Hans Lauring
nyhedsredaktør

Professionel liga for computerspillere

Drømmer du om at leve af at spille computerspil? Så pak omgående kufferten, og tag til Sydkorea. Landet har netop verdens første og eneste professionelle liga for computerspillere – nogle af dem tjener mere end 600.000 kr. om året. I Sydkorea er 70 procent af befolkningen på nettet, landet har 10 tv-stationer, hvoraf flere sender direkte fra onlinespil som fx *FIFA*, *StarCraft* og *Counter-strike*.

Fjern sladrehanken i Officepakken

I de nyeste versioner af *Word* og *Excel* kan man se, hvem der har oprettet et job, og hvem der har lavet ændringer osv. En meget skattet funktion internt i fx en projektgruppe. Men når dokumentet slippes ud til offentligheden, er det ikke så smart, at alle kan se, at statsministeren ikke selv har skrevet sin tale. Nu tilbyder Microsoft en opdatering, som fjerner de følsomme oplysninger, før dokumenterne offentliggøres.
http://office.microsoft.com/OfficeUpdate

Verdens største quiz-spil endnu større

Pan Vision har for nylig lanceret en udvidelse til *Backpacker 3* ved navn *Mediterraneo*. Dermed er verdens største quiz-spil endnu større og indeholder mere end 11.000 spørgsmål. Spilleren bliver denne gang ført til bl.a. Middelhavsområdet og skal opklare en ung arkæologs mystiske forsvinden. Pris: 199 kroner.
www.backpacker3.com

En milliard mennesker har GSM-mobil

En milliard mennesker har en mobiltelefon, der kører på GSM-nettet. Sagt på en anden måde, så vælger 80 procent af verdens mobilkøbere en GSM-telefon. GSM ligner dermed en verdensomspændende standard for mobilkommunikation, her 12 år efter at de første netværk blev lanceret. Nokia sidder på den største andel af mobilverdensmarkedet med 33,8 procent.

Pc'ens nye plads under fjernsynet

Det har længe været sådan, at hver opgave i hjemmet krævede sit elektroniske apparat. Mængden af maskiner i stuen har været støt voksende.
Pc'en kan erstatte både video, båndoptager, radio og dvd, men det foregår ved hjælp af ledninger gennem hele huset. En anden løsning er diverse bokse, der fungerer som et halvdyrt mellemled mellem den pc, du allerede har, og alt udstyret i stuen.

Den optimale løsning ville naturligvis være at kunne placere pc'en under tv'et, hvor du alligevel, ifølge Danmarks Statistik, tilbringer tre timer pr. dag.

Pc'en er traditionelt henvist til en ydmyg placering under skrivebordet eller bortgemt i et rum for sig. Selv om designet af de tidligere så stereotype betongrå plastickasser er forbedret meget, vender den evige problemstilling tilbage. Konen vil ikke have pc'en i stuen, fordi den er grim, og soveværelset går heller ikke, fordi blæserne larmer. Løsningen er dog nær. Det er muligt at bygge pc'en ind i smagfuldt designede, støjsvage kabinetter, der minder om dvd-afspillere. De nye apparater går under betegnelsen "Home Theater PC", eller på dansk: stue-pc.

Microsoft har udviklet en specialudgave af *Windows XP*, kaldet *Windows XP Media Center Edition* (WMCE), som er en version rettet mod stue-pc'er. Med dette styresystem behøver du ikke bruge mus, men kan styre dig i gennem de grafiske menuer med en almindelig fjernbetjening.

Et bud på en stue-pc til selvbyggerne er D.Vine-serien, der er aluminiumskabinetter i et gennemtænkt diskret design.

Kabinettet passer til ATX-standarden, men du skal selv investere i al indmaden. Fjernbetje-ning og frontpanel er ekstratilbehør.

Sonys *PlayStation 2* er kommet i en ny udgave kaldet *PSX*. Den indeholder ud over spilcomputeren en digital videooptager, hvor tv-udsendelser kan optages på den indbyggede harddisk. Har du *X-box*, er det muligt at modificere den til at kunne afspille MP3, divX og visse billeder vha. *X-box mediaplayer*, der kan down-loades fra internettet. Det kræver dog, at du åbner kabinettet og udskifter en chip. Men det er næsten sikkert, at disse funktioner vil være en del af en ny *X-box*, når den kommer.

Længere ude i fremtiden er chipgiganten Intel også på banen med et nyt chipsæt til bundkort. Et såkaldt Entertainment PC (EPC) bundkortlayout, rettet specielt mod stue-pc'er. De nye bundkort skal bl.a. have integreret trådløst netværk (802.11g).

Du kan også købe dvd-afspillere, der kan afspille MP3 og divX samt vise alle feriebillederne. Nogle kan optage på dvd eller indbygget harddisk, nogle kan tilsluttes dit computernetværk, men få kan det hele, og de koster.

Den mest fleksible løsning ville være en pc, der står under tv'et, der indeholder alle dine mediefiler og også kan bruges til internettet.

Prismæssigt er løsningen dog i den dyre ende, D.Vine koster fx små 2500 kr. i Danmark, og *PSX* og *WMCE* kan endnu ikke købes i Europa. Men det hele er endnu i sin spæde start, og i løbet af året spås endnu flere produkter.

Hvorfor købe en dvd, når man kan bygge sin egen med både dvd-optager og harddisk? Eller hvad med en færdigbygget stue-pc med en Windows, der kan kontrolleres med en fjernbetjening?

EU lovgiver mod kopister

Et nyt lovforslag skal føre til europæisk totalforbud mod deling af musik, film og andet digitalt materiale. Forslaget har været til sidstedebat i Europa-Parlamentet og er opstået som del af en større plan til bekæmpelse af organiseret piratkopiering og salg af piratkopieret musik, film, spil og software. Lovforslaget blev vedtaget med stemmerne 330 for og 151 imod.

Kritikere af forslaget frygtede, at ved også at fokusere på private internetbrugere, som deler digitalt materiale ved hjælp af fildelingstjenester som fx Kazaa., ville almindelige brugere blive mål for musikindustriens sagførere. Forbrugerorganisationer og internetudbydere frygter, at de vil blive tildelt rollen som vagthund.

Forbrugerorganisationen Bureau Européen des Unions de Consommateurs (BEUC) siger, at det kriminaliserer private internetbrugere og gør det muligt at retsforfølge og dømme internetbrugere, som kopierer musik til privat brug på lige fod med personer, som distribuerer millioner af piratkopierede cd'er.

Men en sidste tilføjelse til loven skulle gøre, at private brugere, der handler i god tro, kan gå fri.

Her i EU-Parlamentet i Strasbourg er jagten gået ind på ulovlige kopister.

Trådløs indtrængen med mobiltelefonen

En ny skurk i den digitale verden er dukket op: Snarfing hedder fænomenet, som dækker over hacking af mobiltelefoner. Sikkerhedseksperter advarer om, at den software, som kan udnyttes til hacking på mobiler med Bluetooth, lynhurtigt spreder sig på internettet.

Og ikke nok med det. "Bluesnarfing" spreder sig hurtigere end forventet. Mark Rowe fra it-sikkerhedsfirmaet Pentest, fortæller ifølge ZDNet, at antallet af personer, der ved, hvordan de trænger ind i mobiler med Bluetooth, vokser hastigt.

Mobilgiganterne Sony Ericsson og Nokia råder derfor brugerne til at slå Bluetooth fra for at forhindre, at hackere opnår uautoriseret adgang til telefonerne. Det er typisk adresselister og andre private informationer, hackerne går efter. For at undgå angreb bør man kun slå Bluetooth til, når det er nødvendigt. Desuden kan man rådføre sig med sit teleselskab om at gøre enheden "usynlig" for andre Bluetoothenheder som pc'er m.m., så telefonen kun kan tale med godkendte enheder.

www.nokia.com
www.sonyericsson.com

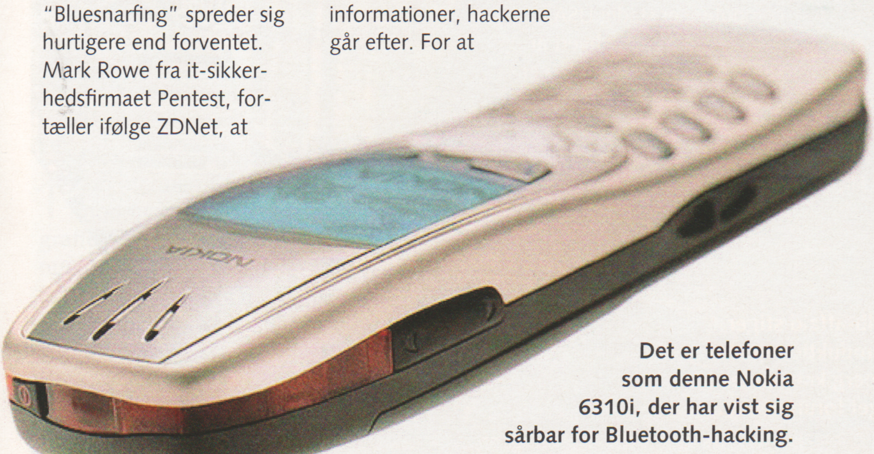

Det er telefoner som denne Nokia 6310i, der har vist sig sårbar for Bluetooth-hacking.

Find den trådløse forbindelse

Trådløse forbindelser til internettet i restauranter, lufthavne, på banegårde og andre steder i det offentlige rum bliver mere og mere almindelige. Men hvor er de henne?

De såkaldte hotspots er ofte afmærkede med skilte eller symboler på fortov eller gulv, men det er ikke altid tilfældet. Og det har naturligvis skabt et marked for teknologi, der kan skanne efter og lokalisere de eftertragtede forbindelser – og apparaturet skal helst kunne ligge i lommen uden problemer. Men hidtil har det været svært at spore begejstring for de enheder, der er produceret og lagt på hylderne. Den eneste sikre måde at finde et hotspot på har været at tage den bærbare op af tasken, tænde og benytte sit trådløse netkort til at skanne efter den gode forbindelse. En træls og tidskrævende løsning, som firmaet Smart Id lover vil blive en saga blot.

Vi har ikke selv testet *WiFi Detector*, som deres bud på en løsning hedder, men anmeldelser rundt omkring på nettet tyder på et produkt, der virker.

Smart Id WiFi Detector skanner efter radiobølger i et bestemt frekvensinterval og kan efter sigende kende forskel på et hotspot og fx en mikroovn, hvilket tidligere produkter på markedet har haft store problemer med.

www.smartid.com.sg

Ny blæserfri chip på 1GHZ
Chipproducenten VIA har udviklet en processorchip på 1GHZ, der kun har et strømforbrug på 7 watt og derfor ikke behøver særlig køling. De nye hurtige processorer fra AMD og Intel bruger omkring 10 gange så meget strøm og afgiver en del varme, hvilket giver larmende køleløsninger, der igen bruger yderligere strøm. VIA satser på, at deres nye Eden-chip, skal sidde i små pc-klienter til virksomheder og fremtidens pc-kompatible produkter beregnet til dagligstuen, hvor lavt energiforbrug og lydløshed er et krav.
www.via.com.tw

Klar dokumenterne i en håndevending
Adobe har for nylig lanceret ny software til dokumenthåndtering. Det smarte består i, at stregkoder nu bliver brugt sammen med PDF og *Adobe Reader*. Virksomheder og myndigheder kan ved hjælp af en særlig todimensional stregkode skanne en udfyldt papirblankets indhold direkte ind i it-systemerne.
www.adobe.dk

Køb ikke printeren i sækken
Prøv printeren, før du køber den, lyder det fra Canon. Firmaet har en fiks service på deres site, hvor brugere af digitalkameraer gratis kan få tilsendt printprøver af deres digitale billeder. Servicen, som hedder Your Print, skal hjælpe potentielle kunder med at beslutte, hvilken printer de ønsker at købe.
www.canon.dk/yourprint

Banker vender det blinde øje til
E-handelsfonden har kendskab til mange sager, hvor en kunde har penge til gode i en netbutik og ikke af sin bank bliver oplyst om, at han/hun kan bede om at få pengene dækket – af banken. Fonden har derfor udarbejdet en vejledning til pengeinstitutterne. Den kan man evt. vifte med i banken, hvis man har penge til gode.
www.e-maerket.dk

Forårets domænestatistik

Den europæiske rangliste for domæneendelser lavet af Lycos viste i foråret, at Tyskland med domænet .de lå på en klar førsteplads med over syv millioner registreringer. På henholdsvis anden- og tredjepladsen lå Storbritannien med .uk (knap fem millioner registreringer) og Holland med .nl med en million registreringer. På en sjetteplads finder vi .dk med en halv million registreringer.

Ældre invaderer cyberspace

Et nyt internetbaseret kommunikationssystem ved navn Victoria er ved at blive testet i et feltforsøg. Målgruppen er ældre mennesker, som skal kunne bruge systemet uden først at begrave sig i tykke manualer. Det er tanken, at Victoria skal kunne anvendes lige så let som telefonen – dvs. til kontakt med familie, venner, børn, foreninger, institutioner m.v.
www.victoria.dk

Vær med til at forudsige vejret

Et internationalt vejrprojekt har brug for assistance. Projektet skal lave beregninger, der kan forudsige klimaet og konsekvenserne af den globale opvarmning. Klimaberegninger optager utroligt mange computerkræfter, og derfor er der brug for alle, der har lyst til at stille deres pc til rådighed. Det foregår ved at downloade et lille program, der kører i baggrunden, når computeren er tændt.
www.climateprediction.net

Trådløst på nettet i lystbådehavnen

Det er praktisk at kunne tage sin trådløse forbindelse med til søs eller i campingvogn. Og det er da heller ikke længere noget, man må nøjes med at drømme om om natten. De dyre GPRS-forbindelser kan nemlig udskiftes med en trådløs bredbåndsforbindelse, der svarer til en fastnet-ADSL. Som campist eller sejler kobler man sig på nettet via et netværkskort, som har forbindelse til et trådløst lokalnet. Lokalnettet drives af havnen eller campingpladsen.
www.openinternet.dk

Gratis konference

Det gratis internettelefonprogram *Skype* er blevet udbygget. Fra kun at kunne tale med én person ad gangen er det nu muligt at lave en konference med op til fem personer.

De gratis konferencekald betyder, at brugeren kan tale med flere forskellige medlemmer af familien, vennerne eller kollegaerne uden at rejse sig fra pc'en. Et enkelt klik på hver person i telefonbogen, og så kører konferencen for de indbudte medlemmer.

Skype er et program der kan lave IP-telefoni. Det betyder i praksis, at man telefonerer via internettet. Det eneste, man skal bruge, er en internetopkobling, en mikrofon, et par hovedtelefoner og selve programmet *Skype*. Har man disse ting på plads, kan man telefonere gratis med andre brugere, der har *Skype* installeret, og det er ligegyldigt, hvor i verden man er.

Dansk-svensk udviklede *Skype*, har netop modtaget 112 millioner kr. fra schweiziske investorer.
www.skype.com

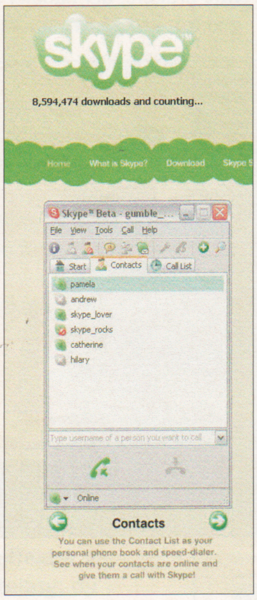

Google afslører hemmeligheder

Et par enkelte ord tastet ind i Googles søgefelt – og vupti, på skærmen vises et tilsyneladende hemmeligt militært dokument, der fortæller, hvem USA jagter, mistænkt for at være medlem af Taleban og al-Qaeda med pasnumre, fødselsdatoer med mere.

En anden søgning fører til et Excel-dokument med navne og kreditkortnumre. Og det er ikke det eneste: Hospitalsjournaler, hvor den amerikanske flåde p.t. befinder sig, eksamenskarakterer og meget andet kan findes på nettet.

Og det er helt lovligt. Det er nemlig ejerne af dokumenterne eller oplysningerne, der ikke har sikret sig godt nok. Deres websider står pivåbne, selv dem, der egentlig kun var beregnet til intern brug i virksomheden.

Det har givet grobund for en hel subkultur, som rådgiver hinanden om, hvordan man lettest finder følsomme dokumenter med en simpel søgning. Fænomenet kaldes for Google Hacking, selv om det faktisk ikke er hackeri i ordets normale forstand, der foregår.

Google har netop rundet over 4,2 milliarder websider, 880 millioner billeder og 845 millioner usenet-indlæg, så der er nok at kigge efter …
http://blog.outer-court.com

Computere bliver fremtidens største miljøproblem

Forskere på FN-universitetet i Tokyo mener, at computere – og ikke mindst computerchips – kan blive det potentielt største problem for miljøet i fremtiden.
Fremstillingen af en pc kræver ti gange maskinens vægt i brænd- og råstoffer, mens produktionen af biler eller køleskabe kun forbruger to gange produktets vægt.

Processorer er ifølge rapportens forfattere særligt problematiske, når man sammenligner deres ekstremt lille vægt med den enorme mængde energi og kemikalier, der bruges ved fremstillingen.

Det skønnes, at 80 pct. af verdens elektronikskrot lander i Asien, og mindst 90 pct. heraf finder vej til Kina. Den største producent af computere er stadig USA, hvor salget af pc'er hvert år stiger med 10 pct. Og her er der ikke taget skridt til at lovgive om genbrug på området. Det er stort set kun sket i de europæiske lande.

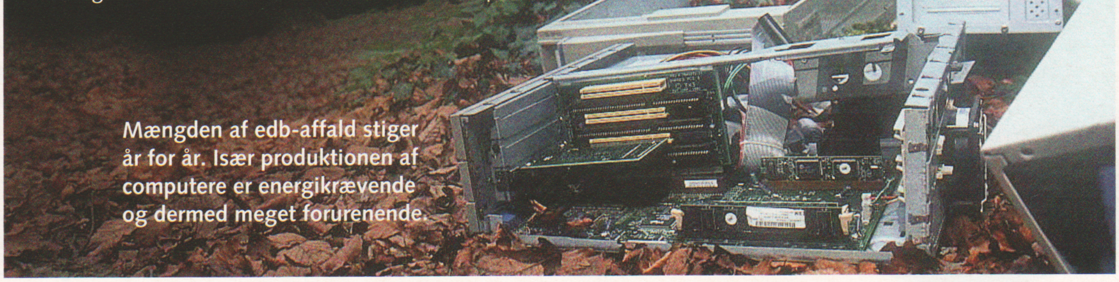

Mængden af edb-affald stiger år for år. Især produktionen af computere er energikrævende og dermed meget forurenende.

DEN ENESTE, DE ER KNYTTET TIL, ER DIG.
CORDLESS DESKTOP MX™. Ingen ledninger binder dig eller holder dig tilbage. Et ultra-fladt trådløst tastatur med one-touch taster til afspilning af musik eller surfing på nettet. En prisvindende, genopladelig MX™ optisk mus med enestående præcision. Du kan simpelthen ikke undgå at blive tæt knyttet til dem – selvom de ikke er knyttet til noget som helst.
www.logitech.com
Logitech
©2003 Logitech. Alle rettigheder forbeholdes. Logitech logoen og de produkter, denne annonce omhandler, er enten varemærker eller registrerede varemærker for Logitech

Fandt bombeopskrift på nettet
En 15-årig dreng fra Umeå i Sverige blev dræbt, da en bombe, han havde fremstillet efter en opskrift fundet på internettet, eksploderede. Det svenske Kriminaltekniske Laboratorium behandler hvert år omkring 30 tilfælde med bomber, der er lavet efter opskrifter fra internettet.

IO Interactive solgt til Eidos
Det succesfulde danske selskab bag spillene *Hitman* og *Freedom Fighters*, IO Interactive, er ikke længere på danske hænder. Selskabet blev for nylig solgt til Eidos plc, som er en af verdens førende udgivere og udviklere af spil. IO Interactive har på fem år arbejdet sig op til en position som Europas 10.-største spiludviklingsselskab.

Øret skal bruges som fingeraftryk
Glem alt om pupil-skanning og fingeraftryk. Lige nu forskes der i at lave genkendelse og identifikation via ørene. EU har igangsat et treårigt forskningsprogram, der skal afdække mulighederne for at holde bl.a. kriminelle "i ørene" via skanninger.

Processor af kyllingefjer
Musen er ikke et ukendt begreb i computernes verden – men en kylling? En processor udviklet af kyllingefjer er imidlertid, hvad Delaware Statsuniversitet netop har udviklet. Kyllingefjer er hule og stærke og består for hovedparten af luft, som kan lede elektricitet. Opfindelsen er en del af universitetets program for at bruge genanvendelige ressourcer i elektronik.

Det ultimative nørd-frieri
Hvorfor nøjes med at falde på knæ for den udkårne? Hvorfor ikke overbringe en hjemmebygget bryllups-pc, som har det store spørgsmål indgraveret i kabinettet? Og så samtidig lade powerknappen være en rhinsten og gemme vielsesringen i en kunstig bryllupskage, placeret oven på computeren? Det var såmænd hvad en 23-årig netværksadministrator udsatte sin tilkommende for. Og hun sagde ja.

Spilkonsol i lommestørrelse

GameBoy Advance, Nokias *nGage* og den kommende håndholdte *PlayStation* kan se frem til yderligere konkurrence fra *Gametrac*. *Gametrac* eller *GT* er måske mere i familie med Nokias *nGage* end med de to andre, da den ud over at være spilkonsol også er mobiltelefon, kamera og kan klare at afspille film og MP3. Desuden er den forsynet med GPS.

Den 2,8-tomme farveskærm (ca. 7 cm) er lidt større end GameBoy'ens. *GameTrac* kommer med ti knapper – heraf fungerer de to som aftrækkere.

Gametrac vil også tilbyde multiplayerspil enten over GSM-nettet eller via Bluetooth 2. Spil, musik og film leveres på 512 MB SD-hukommelseskort.

I første omgang kommer *Gametrac* i England lige før sommer, men meningen er, at hele verden skal kunne spille på *Gametrac*.

www.tigertelematics.com

Gametrac ser med sine to fordybninger til tommelfingrene ud til at ligge godt I hånden.

Playmobilpirater hærger på nettet

For en gangs skyld drejer det sig ikke om softwarepirater, men om træben, papegøjer og folk, der bruger ordet "arrrr!" i hver anden sætning.

Onlinespillet Yohoho! Puzzle Pirates giver spillerne mulighed for at lege pirater, med alt, hvad det indebærer, online og i selskab med flere hundrede andre virtuelle playmobillignende pirater fra hele verden. Det er et rollespil, der for en gangs skyld ikke handler om trolde, elvere og hobbitter. Fordi det er online, kan man logge ind og spille sin pirat 24 timer i døgnet, og de ting, man opnår, såsom penge, tøj, smykker, våben eller skibe, er der også, når man vender tilbage til spillet på et senere tidspunkt.

I spillet afgøres alle kampe – som både kan være med kanoner, sværd eller en drikkekonkurrence i den lokale knejpe – med små Tetris-agtige spil. Der er ingen monstre, der skal dræbes, og spillet har på grund af sin anderledes natur tiltrukket et publikum med højere gennemsnitsalder, og firmaet bag nævner stolt deres mange kvindelige spillere.

Det koster et månedligt beløb at lege pirat – men de første 10 spil er gratis for de nysgerrige.

www.puzzlepirates.com

Man skulle ikke lige tro det, men indkøb af moderigtigt pirattøj er faktisk en væsentlig del af dagligdagen for de virtuelle fribyttere.

Mobilen registrerer dit liv

Nokia vil gøre mobiltelefonen til den ultimative digitale dagbog.

Mobiler med kamera og lydoptager, let kontakt mellem mobiltelefon og pc og billige harddiske med nærmest uendelig plads gør, at vi bygger bjerge af digitale informationer op om os selv. Nu vil Nokia hjælpe os med at holde styr på informationsstrømmen fra mobilen.

Lifeblog er et program, der kører på din pc og i en mindre udgave på mobilen – når du slutter telefonen til pc'en, går programmet selv ind og finder de relevante billeder, lydklip, mails og sms'er og organiserer dem i en slags kronologisk dagbogsform.

Ideen til programmet, som Nokia forventer klar omkring juni, kommer fra de mange internetdagbøger, såkaldte weblogs eller bare blogs, der skyder frem på internettet om alskens emner fra det alvorlige og dybsindige til det mere ligegyldige og dagligdags begivenheder.

En lang række firmaer tilbyder programmer, der kan bruge mobiltelefoner til at skrive blogs – såkaldte moblogs – men nu vil Nokia selv udvikle det integrerede værktøj til deres egne mobiltelefoner.

Frimærker mod spam

Vi modtager dagligt store mængder af spammails i vores indbakker. Bill Gates har derfor nu foreslået at pålægge e-mails afgifter, en slags frimærke, som afsender skal købe hos sin internetudbyder.
Forslaget er et resultat af en arbejdsgruppe nedsat i 2001, hvor 7 % af vores mails var uønskede, i dag er mængden over 50 %.

Prisen for at sende en mail skulle være så lille, at almindelige brugere knap vil kunne mærke det, men spammere – der typisk sender millioner af mails ud blot for at få en lille håndfuld ofre på krogen – ville blive ramt så hårdt på pengepungen, at spam dårligt vil kunne betale sig.

Herhjemme afviser videnskabsminister Helge Sander fuldstændigt ideen om e-mail-frimærker og vil i stedet opnå resultater gennem internationalt samarbejde. 98 % af al spam er fra udlandet.

EU-Kommissionen foreslår at stille udbydere til ansvar for spam-mails i stedet. Det er for besværligt at ramme spamafsenderne, fordi de blot skifter afsenderadresse eller internetudbyder.

I USA er Kongressen langt mere håndfast og vedtog "CAN-spam act" i begyndelsen af året. Den nye lov skal i højere grad muliggøre retsforfølgelse af spammere. Det viser sig nemlig, at 90 % af alle spams kommer fra omkring 200 "spam-bander".

Napster må vente

Napster er gået fra at være musikindustriens hovedfjende nummer et til at være en habil pengemaskine, som kan redde musikbranchen. Men selv om Napster lancerer deres nye (og stuerene) onlinemusikhandel i England til sommer, må resten af Europa vente. En labyrint af licenskontrakter, forskellige udgivelsesdatoer og inkompatible regningssystemer er hovedårsagen til, at Napster tidligst bliver lanceret i år 2005 i resten af Europa.

"Det er en kæmpestor logistisk opgave," siger Adam Howorth, talsmand for Napster i England.

Napsters genlancering i USA sidste år blev sammen med Apples iTunes opfattet af den piratplagede musikindustri som en milepæl, fordi forbrugerne for første gang kunne betale for at hente sange fra internettet.

Indtil Napster bliver lanceret i resten af Europa, bruger pladeselskaberne tiden på at konvertere sange til internetbrug. Universal Music, som er det største pladeselskab i verden, har indtil videre konverteret 300.000 sange fra deres katalog til digitalt format.

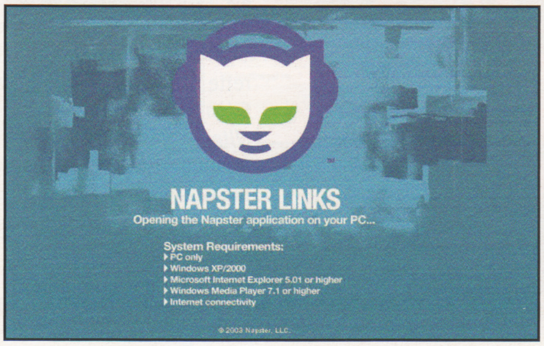

Komputer for alle på nettet

Klik ind på **www.komputer.dk**

Ordbog

Hvad betyder ADSL?

Lær mere

Du kan få forklaret over 300 edb-udtryk i ordbogen på vores hjemmeside. Lær, hvad alle de kryptiske edb-begreber betyder.

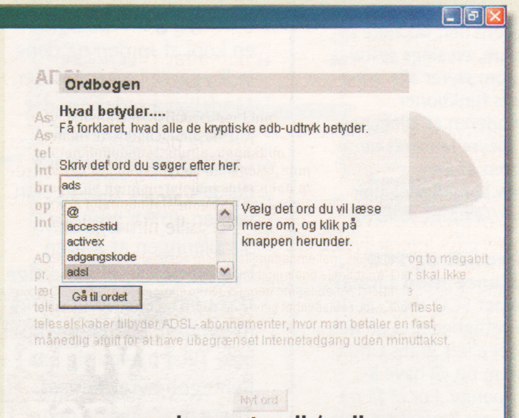

www.komputer.dk/ordbog

Nyheder

Vær med på noderne!

Læs nyheder på nettet

Læs nyheder om spil, computere, internet og nyt udstyr, eller tilmeld dig vores gratis nyhedsbrev.

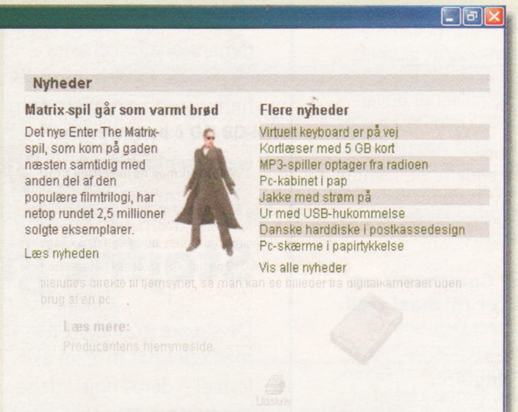

www.komputer.dk/nyheder

Konkurrence

Månedens konkurrence

Office 2003

Hver måned kan du vinde spændende præmier på vores hjemmeside. I april udlodder vi 3 styk nye kontorpakker fra Microsoft.

www.komputer.dk/konkurrencer

På Komputer for alles hjemmeside finder du mere end tusinde sider fyldt med information om computere. Her kan du også deltage i konkurrencer, læse nyheder og finde løsninger på de mest almindelige pc-problemer.

www.komputer.dk

Dobl hastigheden på dvd-brænderen
Har du investeret i Sonys dvd-brænder *DRU-530A*, kan du med et snuptag få den til at brænde dobbelt så hurtigt, nemlig 8x for DVD+R og DVD-R og 4x for DVD-RW og DVD+RW. Du skal opgradere den såkaldte firmware, en slags software, som styrer alle apparatets funktioner. Brænderen er ellers netop blevet lanceret her i starten af året.
www.sonydigital-link.com/OSD

Microsoft og SCO i alliance mod Linux?
Firmaet SCO siger, at de har rettigheder til en del af det ellers gratis Linuxsystem og vil have licenspenge. For at få ret sagsøger firmaet en række Linuxbrugere. Og en e-mail til SCO viser, at Microsoft støtter denne kamp. Via mellemmænd har Microsoft tilsyneladende skudt en kapital på 50 millioner dollars (ca. 300 mio. kr.) i SCO. SCO siger derimod, at indholdet er blevet misforstået, og afviser, at de har forbindelse med Microsoft ...

Dell Computers udskifter Michael Dell
Michael Dell, som er manden bag computervirksomheden af samme navn, ventes i løbet af sommeren at overlade stolen i det 20 år gamle firma til sin næstkommanderende, Kevin Rollins. Michael Dell fortsætter som formand for direktionen og vil fremover koncentrere sig om at udforme virksomhedens langsigtede strategier for fremtiden.

Nye og gratis toner fra George Michael
Den britiske musikstjerne George Michael, som senest har været en tur i retten med sin kontroversielle single *Shoot the Dog*, trækker sig tilbage. Han lover, at han aldrig mere vil udgive på et pladeselskab, men i stedet vil gøre sin musik tilgængelig for download på nettet. Det er frivilligt at betale for musikken, og beløbene vil i så tilfælde gå til velgørende formål. "Jeg har hverken brug for flere penge eller mere berømmelse," siger George Michael.

Komplet kopi af hele verden

Et ambitiøst projekt skal ifølge engelske BBC hjælpe det amerikanske militær med at planlægge fremtidens krige.
Til det formål er Pentagon i fuld gang med at bygge en kopi af Jorden og dens indbyggere i en computer. Modellen minder om det klassiske computerspil *Civilization* af Sid Meier, der går ud på at bygge en verden op fra grunden. Simuleringen af Jorden bygger på alle tilgængelige fakta om geografi, biologi, demografi, historie og politik. Til at hjælpe sig har Pentagon hyret firmaet There til at udvikle den komplette virtuelle verden, så enhver konflikt kan simuleres i realistiske og tredimensionale scenarier – overalt på kloden – før de finder sted i virkeligheden.
www.there.com
www.pentagon.gov

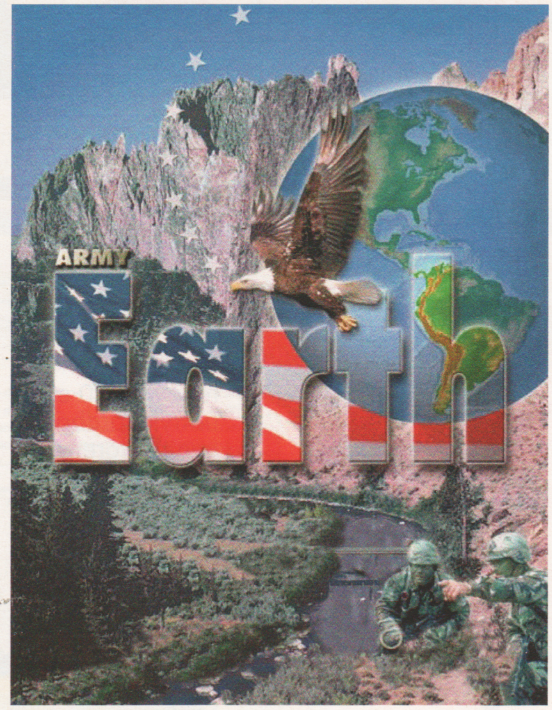

Den amerikanske hær udvider igen. Denne gang vil Pentagon bygge en kopi af Jorden, komplet med geografiske og demografiske detaljer, så militæret har en realistisk tredimensional simulator.

Min er større end din

Blot små to uger efter at Fujitsu erobrede tronen for største harddisk, svarer Hitachi tilbage med en endnu større. Dengang lød rekorden på 300 GB, men med Hitachis nye disk, *Hitachi Deskstar 7K400* på hele 400 GB, er dette nu blot historie.
Fujitsus harddisk, som har det hurtige SCSI interface og kører med 10.000 rpm (omdrejninger i minuttet), er primært beregnet på salg til industrien.
Hitachis disk er derimod udstyret med SATA og IDE interface og kører med 7200 rpm. I første omgang skal den afsættes på markedet for digitale videooptagere og til private forbrugere med et stort lagringsbehov.
www.fujitsu.com
www.hitachi.com

Støjfrit grafikkort til de kræsne

De stærke grafikkort på markedet har ofte en akilleshæl – deres høje ydelse producerer en masse varme, som naturligvis skal væk. Dette sker desværre ofte med en grim og larmende blæser.

Derfor lancerer Gainward et *SilentFX*-kort, hvor de erstatter blæseren med to store køleplader. Dermed bliver kortet helt støjfrit. Kortet er et *Ultra FX 5700 GeForce*-kort med 256 MB ram, to DVI-stik til fladskærme og video in/outstik. Har du en almindelig stor skærm (CRT), skal du anskaffe dig et konverterstik, før du kan få glæde af det stille grafikkort.

De to store køleplader – en på forsiden og en på bagsiden af kortet – er lavet af aluminium og forbundet med to stk. 5 mm rør, som sørger for, at kortet trods den ganske høje grafiske ydelse kan komme af med varmen.

Til gengæld fylder kortet ret meget i din computer – ud over naturligvis at besætte AGP-stikket breder det sig ind over nabo-PCI-stikket. Men med de nye pc'er, hvor både netkort og lydkort er indbygget i bundkortet, er det sjældent, man har brug for alle PCI-stik, så reelt betyder det ikke det store.

Kortet med det mundrette navn *Gainward SilentFX PowerPack Ultra/980 XP Professional* kommer til at koste lige under 2000 kr. i butikkerne og forventes da også at appellere mest til kræsne grafikere og andre, der kræver absolut arbejdsro.
www.gainward.com

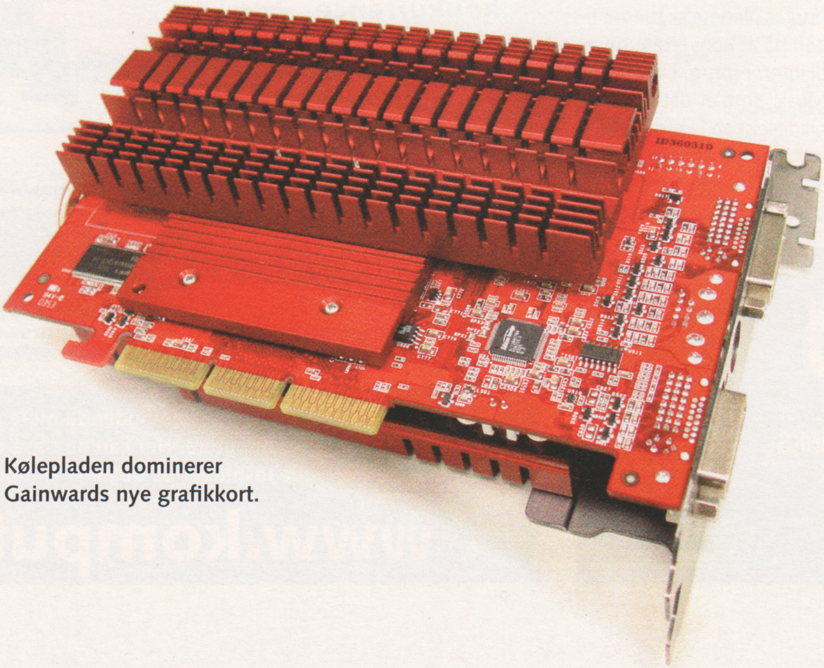
Kølepladen dominerer Gainwards nye grafikkort.

WWW.PUBLICIS.DK

invent

HP anbefaler Microsoft® Windows® XP.

you + hp

DU

SKABTE INVITATIONERNE

SKABTE T-SHIRTS.

SKABTE KAGEN...

SKABTE DEM EN UFORGLEMMELIG DAG.

HP præsenterer HP Pavilion Photosmart T380.dk PC,
HP Photosmart 935 digitalkamera og HP Photosmart 7960 printer

Vil du dele dine minder med andre, så gør det på en måde, ingen kunne forestille sig! Når du har taget billederne med dit HP Photosmart 935 digitalkamera, så tilslut det til en HP Pavilion Photosmart T380.dk PC – baseret på Intel® Pentium® 4 Processor med HT teknologi.* Softwaren HP Image Zone ordner automatisk dine fotos efter dato. Og du kan også e-maile dem til familien og vennerne. Eller hvorfor ikke trykke dem på alt fra t-shirts til kalendere? Det kan du med HP Photosmart 7960 fotoprinter. Vær Photosmart!

For flere informationer og find din nærmeste forhandler besøg os på www.hp.dk menu hjem og hjemmekontor

intel inside pentium® 4 HT

Alle billeder er fiktive. HP Photosmart 8886 dock er påkrævet. Monitor og højtalere er ikke inkluderede. Alle komponenter sælges separat. * Hyperhtreading er ny teknologi, designet til at forbedre multi-threaded software produkters ydeevne. Venligst kontakt din software leverandør vedrørende software kompatibilitet. Ikke alle kunder eller software applikationer kan benytte hyperthreading. Klik ind på http:/www.intelcom/info/hyperthreading for yderligere oplysninger. Internet kontakt er påkrævet. Venligst køb separat. Photosmart er et varemærke ejet af Hewlett-Packard Development Company, L.P. Intel, Intel Inside, the Intel Inside Logo og Pentium er varemærker eller registrerede varemærker ejet af Intel Corporation eller dets datterselskaber i USA og andre lande. Microsoft og Windows er registrerede varemærker ejet af Microsoft Corporation i USA og/eller andre lande. © 2004 Hewlett-Packard Development Company, L.P.

STOR TV-oplevelse

Er du klar til forårets store TV-begivenheder? Kongeligt bryllup? EM-i fodbold? Dine fotos fra familie-festen? Med Amitech Plasma TV får du både TV og multimedia-muligheder.

Digital afspiller

Skal du kun se TV og DVD-film er Model 400 det rigtige valg. Men vil du også have computer-funktioner på storskærmen er Model 410 det indlysende valg. Model 410 har en digital afspiller, der via netværket selv kan hente fotos, film og musik på din computer og spille dem på storskærmen. Også på trådløse net!

Fremtidens TV

Model 410 har også en høj skærm-oplæsning på 1024 x 768 punkter. Så er den klar til fremtidens kvalitets-TV (HD-TV). Men det gør den også velegnet som rigtig pc-skærm. F.eks. computerspil på en 42" skærm! Og når du i fremtiden skal kunne surfe på internettet eller læse email, mens du ser TV, er du godt forberedt med Model 410.

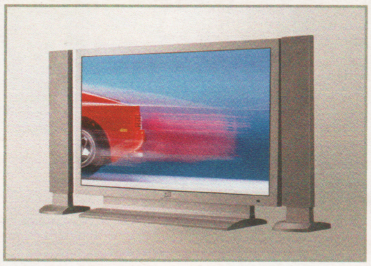

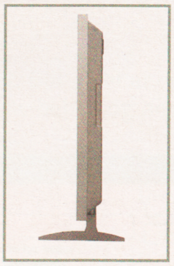

Dét får du på Amitech Plasma-TV

- 42" bredformat TV
- Over en meter lang — kun 8 cm dyb
- To TV-tunere til to samtidige TV-programmer
- Høj kontrast til mere dybde (3000:1)
- Stor lys-intensitet — klart TV selv i dagslys (1000 cd/m2)
- Et stort antal indgange (stik) til dine afspillere
- Vægbeslag, stander til gulv eller højttalersæt som valgmulighed

Amitech Plasma-skærm Model 400

Kr. 26.999,-

inkl. moms

Amitech Plasma-skærm Model 410

Kr. 36.999,-

inkl. moms
inkl. digital afspiller

Læs mere om Amitech Plasmaskærme på www.amitech.dk

Interesseret, men ikke aktuelt lige nu?

Så tilmeld dig prisovervågningen på

www.amitech.dk

amitech

Møgelhøj 8, 8520 Lystrup, Tlf. 87 43 30 30
www.amitech.dk

Flydende linse efterligner øjet

Philips har taget patent på en kameralinse, som efterligner det menneskelige øje. Linsen består af to flydende væsker, som flyder rundt i et tre millimeter tyndt gennemsigtigt rør. Når de to væsker mødes, danner de en linse.

Philips forventer, at produktet bl.a. vil blive brugt i kameratelefoner og sikkerhedsudstyr, hvor små størrelser er påkrævet. Ved at ændre strømmen kan linsen skabe forskellige linsetyper – tykke og tynde og alt ind imellem, så der kan fokuseres på alt mellem uendeligt og meget tæt på – helt ned til fire centimeters afstand.

3D-rutsjebaner til folket

Af en eller anden grund har en af de mest populære pc-fritidssysler i de seneste år været at designe ens egne forlystelsesparker med særligt fokus på halsbrækkende rutsjebaner – i hvert tilfælde hvis man skal dømme efter salgstallene på de populære *Rollercoaster Tycoon*-spil.

Derfor kommer det ikke som en overraskelse, at Atari nu barsler med en nummer 3 i serien.

Rollercoaster Tycoon 2 var et godt spil, der også solgte pænt, men anmelderne gav det på puklen på grund af grafikken, der så ud, som om udviklingen på grafikkortmarkedet helt var forbigået folkene bag den populære serie. Den fejl gør man ikke to gange, så *Rollercoaster Tycoon 3* byder på funklende 3D-grafik masser af nye forlystelser, man kan bygge, samt muligheden for selv at sætte sig i den forreste vogn på ens hjemmedesignede virtuelle rutsjebane.

Spillet forventes på hylderne ved årsskiftet.

www.rollercoastertycoon.com

Det forlyder ikke, om der følger brækposer med i æsken med virtuelle rutsjebaneture.

Hovedtelefoner til krævende lyttere

Lydkort, højttalere og dvd-afspillere har længe understøttet surroundlyd, så hjemmebiografen eller spillehallen giver den rigtige lyd. Men en ting har haltet efter: hovedtelefoner. Men nu er det slut.

Hele fire forskellige giver dig nu mulighed for at få den ægte 5.1-surroundlyd lige ind i øregangen. Og det ene af produkterne tilbyder det endda trådløst og med vibrationer a la *PlayStation*.

Real Surround Sound Headphones fra Zalman har et bastant og kraftfyldt udseende. Zalman opnår surroundeffekten og rumklangen ved at placere hele tre højttalere ud for hvert øre. 316 g til 400 kroner.

Trusts 5.1-hovedtelefon koster også 400 kroner og løser også surroundopgaven via tre højttalere til hvert øre. Bløde ørepuder og et 2,5 meter langt kabel til at styre volumen og indstille højttalerne er andre features.

Sonys to hovedtelefoner er dagens dyreste bud på en surroundoplevelse, men det skyldes naturligvis, at de også er trådløse. *MDR-RF880RK* til 1500 kroner er lavet til de spillegale. De har indbygget vibratorfunktion som til *PlayStation* og de andre konsoller, der får spil til at virke endnu mere levende. Modellen kan indstilles til tre forskellige frekvenser, og dermed er det muligt for op til tre personer at spille mod hinanden med hver sin hovedtelefon.

MDR-DS3000 har ingen vibrator indbygget, men gengiver fornemmelsen af seks højttalere installeret i samme rum. Prisen er på hele 2500 kroner.

www.zalman.com
www.trust.com
www.sony.dk

Zalman var først med 5.1-høretelefoner.

Trust er på banen med billig 3D-lyd i 5.1.

Sony står bag et sæt vibrerende høretelefoner.

Den dyreste 5.1-lyd er trådløs og fra Sony.

Danske gangstere indtager USA
Allerede kort tid efter lanceringen toppede det danske spilfirma Mediamobsters de amerikanske salgslister med deres første pc-spil, *Gangland*. Spillet strøg ind som nummer 1 hos Electronic Boutique, der er en af USA's største kæder af spilbutikker med over 1500 butikker i USA og resten af verden. Fortsætter fremgangen, har endnu et dansk firma skrevet sig ind i spilhistorien.
www.mediamobsters.com

Hæng et diasshow på væggen
Hæng et billede på 5,6 tommer (ca. 14 cm) eller et på 10,4 tommer (ca. 26 cm) op på væggen, og overfør alle 80 billeder og lydfiler fra computeren til rammen. Herefter bliver de løbende vist som et diasshow. Fremtid? Næh, slet ikke. *The Pacific Digital MemoryFrame* er klar til at blive sømmet op på væggen eller til at stå på dit skrivebord.
www.2techvisuals.co.uk

Boing tilbyder ægte bredbånd i fly
Adgang til internettet på lange flyture er ikke noget nyt. Men hidtil har det været dyrt, for langsomt og med begrænset kapacitet, stort set svarende til en 56k-modem-forbindelse. Boing siger, at de nu er klar med ægte bredbånd, så man uden nogen begrænsninger kan tjekke mail, surfe på nettet og endda dele filer. Prisen bliver mellem 25 og 30 dollars (ca. 180 kr.).

USA gav Sovjet fup-software
Under den kolde krig holdt russerne sig ikke tilbage for at stjæle amerikansk software. Et bevidst defekt program til styring af olieledninger, som amerikanerne lokkede russerne til at stjæle, var ifølge en ny bog skyld i en af verdenshistoriens største ikkeatomare eksplosioner.

Ødelæggelsen af den russiske olieledning skete i et affolket område og kostede ikke liv, men den sovjetiske stat mistede milliarder og tiltroen til deres illegale software.

Efterfølgeren til spam er klar
Én plage kommer sjældent alene – heller ikke når det gælder uønskede reklame-mails – spam. Brugen af chatprogrammer som *Microsoft Messenger* breder sig, og det fører en ny slags spam med sig – eller rettere spim. Reklamerne bryder ind midt i kommunikationen, eller når man anmoder om at blive oprettet som kontaktperson. I løbet af 2004 ventes antallet af spimreklamer at nå op på fire milliarder.

Krigserklæring mod spambagmænd
Nu er krigen mod spam for alvor begyndt – i første omgang ved at Yahoo, AOL, Microsoft og Earthlink er gået sammen om at sagsøge 222 spammere. Problemet ligger dog i at fastslå bagmændenes identitet, så sagen anlægges i første omgang mod fem kendte personer og fem selskaber. Det sker efter den nye amerikanske antispam-lov *Can-Spam*.

60 GB harddisk i skjortelommen
Iomega har lanceret en endnu kraftigere transportabel harddisk med USB 2.0-tilslutning. *Iomega 60 GB Portable Hard Drive*, som den hedder, tillader en overførselshastighed på 25 MB pr. sekund. Den vejer 231 gram og måler 150 x 90 x 18 millimeter. Den lille harddisk med den megen plads kan i en snæver vending og en stor skjorte klemmes ned i en brystlomme, demonstrerer selskabet på deres hjemmeside. Prisen er 1890 kr. inkl. moms.
www.iomega.com

Bluetooth-headset til to telefoner
Bag de ganske kryptiske navne *GN6110* og *GN 6210* gemmer sig et dobbelt Bluetooth headset fra danske GN Netcom, der kan klare at fange samtaler fra både mobiltelefonen og fastnettelefonen. Forskellen på de to modeller er, at 6110 kan klare 4 timers taletid, mens 6210 kan klare hele 8 timer. Begge de små headsets er udstyret med den populære gennemsigtige Jabra høretelefon.
www.gnnetcom.com

Nøglen til privatlivet

JumpDrive Traveler er et nyt USB 2.0 flashdrev, som gør det muligt at surfe på internettet fra enhver pc, uden at man efterlader sig spor på pc'en. *JumpDrive Traveler* indeholder og gemmer adgang til e-mail, hyperlinks og andre personlige web-indstillinger såsom cookies og listen over, hvilke sider man har besøgt. Og når man piller nøglen ud af pc'en, er alle spor af ens aktiviteter slettet.

JumpDrive Traveler understøtter bl.a. *Outlook Express 5.5* og nyere versioner. Det betyder i praksis, at man kan tilslutte nøglen til en offentlig pc og tjekke sin private mailkonto uden at være bange for, at den næste bruger sender ubehagelige breve til gamle tante Oda. Derudover slipper man også for at sætte sin mailkonto op på alle de pc'er, som man benytter, da alle oplysninger ligger gemt i selve nøglen.

For at gøre det ekstra nemt kræver *JumpDrive Traveler*-nøglen ingen installation eller opsætning på værtscomputeren, det er ganske enkelt bare plug'n'play.

USB-nøglen kommer i størrelserne 128 MB og 256 MB.
www.lexarmedia.com/jumpdrive/

Sæt schweizerkniven i computeren

Det måtte jo ske. Den klassiske røde schweiziske lommekniv blev ved årets Cebit-messe fremvist i en udgave med en USB-nøgle med 128 MB hukommelse.

Kniven fra Victorinox, der findes med skruetrækker, tandstikker, stormlighter og alskens andet værktøj, har i flere år været på markedet i en Cybertool-version, der indeholdt analogt værktøj, som man kunne tænkes at få brug får, hvis man rodede med computere. Nu går firmaet skridtet videre og lancerer i samarbejde med en anden schweizisk virksomhed, Swissbit, der specialiserer sig i hukommelse m.m. til computere, den første elektroniske udgave af den kendte kniv.

Kniven kommer på markedet i en 64 MB version til lige knap 400 kroner og en 128 MB udgave, hvor prisen ikke ligger fast endnu.
www.victorinox.com

Ud over 64 eller 128 MB hukommelse til computeren har den klassiske kniv de sædvanlige mange værktøjer samt kuglepen med lys.

Den Kinesiske Mur har digitale huller

Nu er der for alvor pres på de kinesiske myndigheder i det brændende spørgsmål om internet-censur.

Brugen af internettet i Kina boomer, og i samme takt forsøger styret at kontrollere befolkningens brug af www. Fx bliver adgangen til domænenavnet bbc.co.uk blokeret.

En af de organisationer, der arbejder for at gøre kinesernes net-hverdag lettere, er Dynamic Internet Technology (DIT), som er startet af kinesere bosiddende i USA. Organisationen arbejder med at finde "venligtsindede" computere i Vesten, som kinesere kan logge sig ind på og dermed bruge en server uden for myndighedernes kontrol.

Ifølge Bill Xia, der forlod Kina i slutningen af 1990'erne, kan nyhedshungrende kinesere fx logge sig ind på en server på Toronto Universitet, der formidler forbindelsen til BBC.

Og skulle det kinesiske "internetpoliti" buldre på døren, har brugere dermed blot været på toronto.ca og ikke hos BBC.

Det menes, at den kinesiske regering har mindst 30.000 mennesker ansat, hvis eneste arbejde er at tjekke e-mails sendt til Kina fra udlandet.

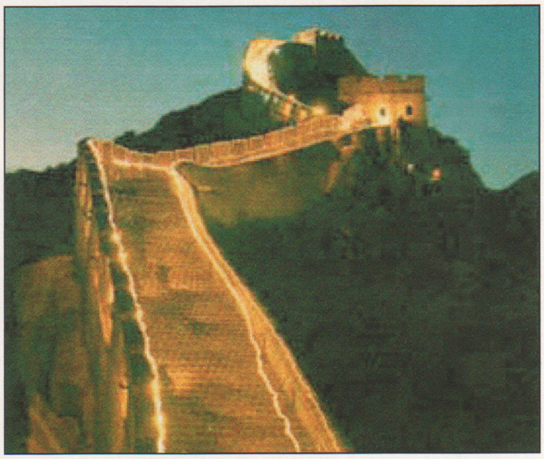

Alle ved, hvordan en pc ser ud. Så her er et billede af Den Kinesiske Mur, der stadig lever i bedste velgående i hovederne på regeringsmedlemmerne i Beijing.

DESIGNED FOR LISTENING

Tradition og innovation

I-TRIGUE™

SOUNDS BEST ON Sound BLASTER 24-bit ADVANCED HD

Hvem siger, at højttalere absolut skal være små, sorte og funktionelle kasser? Serien med I-Trigue-højttalere fra Creative repræsenterer den perfekte balance mellem enestående ydeevne og innovativt design. Uanset om de tilsluttes til en MP3- eller cd-afspiller eller giver fantastisk lyd på bærbare eller stationære computere – I-Trigue-højttalerne fylder dit univers med vellyd! Se hele produktserien på adressen: **www.europe.creative.com/speakers**

Get CREATIVE

© Copyright 2003. Creative Technology Ltd.

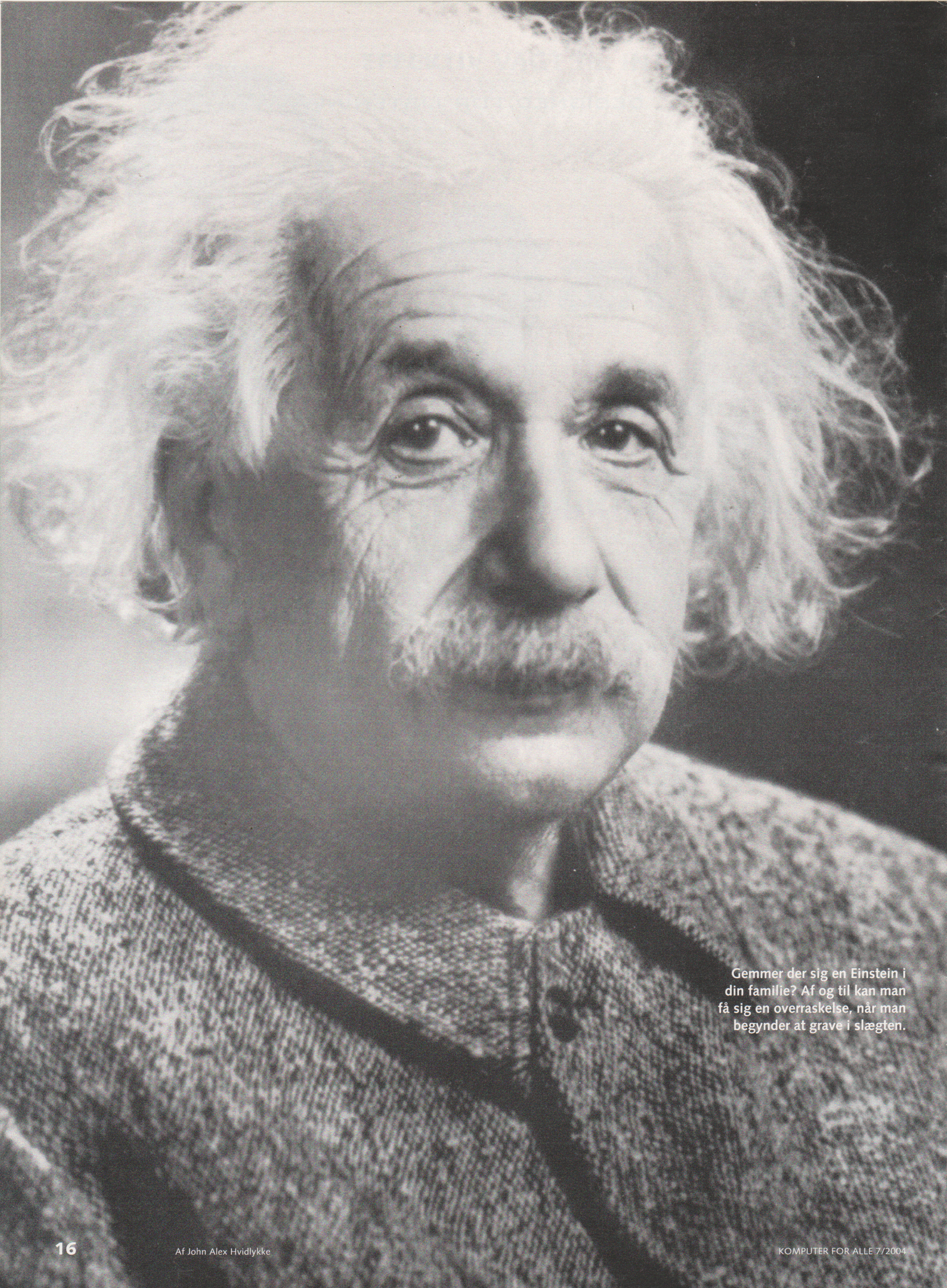

Gemmer der sig en Einstein i din familie? Af og til kan man få sig en overraskelse, når man begynder at grave i slægten.

Af John Alex Hvidlykke

KOM PÅ SPORET AF DIN FORTID:

TreeDraw Pro
Kith and Kin Pro
FULDT PROGRAM
på K-CD 7

Find dine rødder med pc'ens hjælp

Slægtsforskning er blevet meget nemmere takket være pc og internet. Vi giver dig to programmer, der kan sætte dig på sporet af dine rødder, og en håndfuld tips, der hjælper dig godt på vej.

Hvor kommer vi fra, og hvem var alle de mennesker, der kom før os? Det er mere populært end nogen sinde at opspore sin slægt og finde ud af, hvor man stammer fra. Var din tip-tip-tipoldefar måske bonde i Polen? Har du i virkeligheden 14 granfætre i Iowa? Eller sidder der en adelsfrøken og gemmer sig på en gren i stamtræet?

Hvis du er lidt misundelig på de familier, der kan tromme snesevis af mennesker sammen til fætter og kusine-fester, så kan det betale sig at læse videre. Vi kan ikke garantere, at du finder din ukendte, rige onkel i USA. Men hvis du bruger de programmer, du får med på *K-CD 7*, har du i hvert fald værktøjet i orden, når du går på jagt efter dine rødder.

Jagten på slægten har tidligere indbefattet besøg på gamle arkiver og mange timers bladring i støvede kirkebøger. Inkarnerede slægtsforskere planlægger gerne ferien efter, hvor de kan søge i nye arkiver. Du skal også stadig regne med at besøge i hvert fald Rigsarkivet, men megen research kan faktisk foregå derhjemme – takket være internettet.

Slægtsforskerne bruger mange slags kilder, men kirkebøger er de vigtigste. Her kan man finde oplysninger om fødsel, ægteskab og død. Andre steder kan man finde optegnelser over, hvem der har været indkaldt som soldat; og håndværkere kan være registreret i fx lav. Hvis nogle af slægtningene på et tidspunkt udvandrede eller kom hertil fra andre lande, er der nøjagtige registreringer af det også.

Computeren har allerede gjort slægtsforskning lettere. Er dataene først gjort digitale, kan man søge i dem på kryds og tværs. Og man kan dele sine opdagelser med andre. Men det bedste er endnu på vej. I disse år digitaliseres kirkebøgerne, både de nye og de gamle. Og endnu flere arkiver gøres tilgængelige på internettet. Det betyder også, at det er blevet lettere at begynde som slægtsforsker. God fornøjelse!

Slægtsforskernes store skatkammer

Den suverænt største netressource for slægtsforskere er FamilySearch, som drives af Kirken for De Sidste Dages Hellige. Her kan du især finde oplysninger om folk, som emigrerede til blandt andet USA. Men der er også oplysninger om mange af dem, som blev hjemme. Uanset om du er enig med ejernes religiøse standpunkt, er FamilySearch et fund. I alt 35,6 millioner navne er registreret og ordnet efter familier. Og samlingen vokser med 4100 ruller mikrofilm og 700 bøger – om måneden! Meget af materialet er tilgængeligt på internettet, men en del findes kun på mikrofilm. De kan ses på de såkaldte familiecentre. Der findes 10 sådanne centre i Danmark. Adresserne kan du finde på FamilySearchs hjemmeside: **www.familysearch.org**

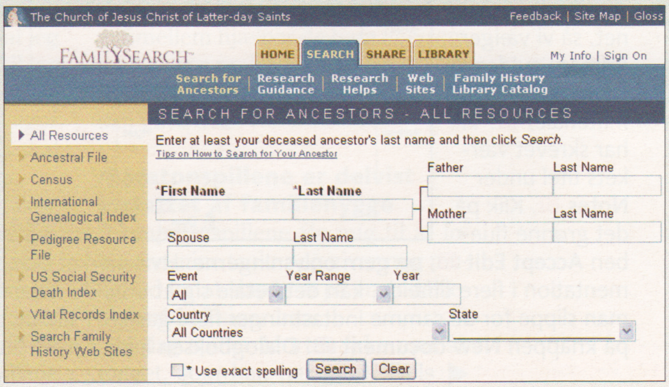

Sådan bruger du Kith and Kin Pro

Programmet *Kith and Kin Pro* er en database over personer og deres familier. Man kan knytte bl.a. billeder til hver person og registrere, hvor man har oplysningerne fra. Programmet er meget omfattende, og vi kan kun nå at kradse i overfladen. Men du får den viden, der skal til for at komme godt i gang med slægtsforskningen.

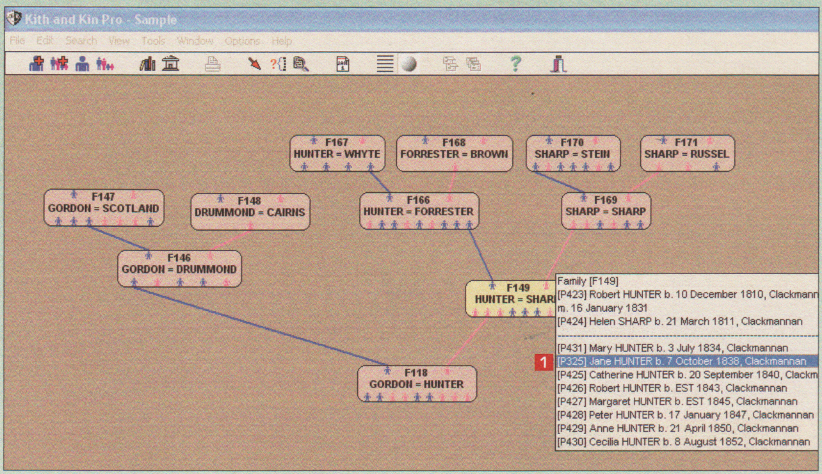

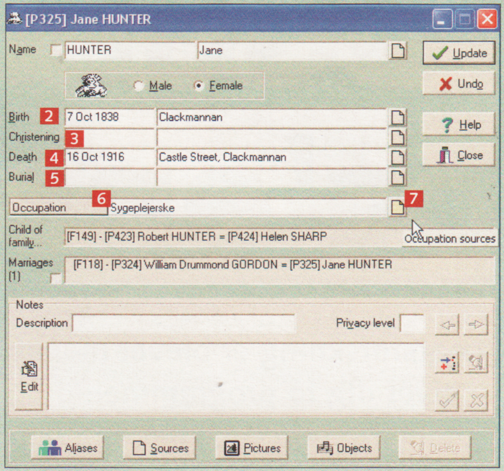

1 Når du åbner *Kith and Kin Pro*, får du et eksempel på et stamtræ på skærmen. De ældste navne står øverst på skærmen, og børnene derunder. Hver kasse i stamtræet repræsenterer et slægtled, bestående af to forældre (de to figurer i toppen af kassen) og et antal børn (figurerne langs kassens bund). Mandens efternavn står til venstre, og kvindens til højre. En streg fra én kasse til en anden derunder betyder, at ét af børnene fra den øverste kasse har dannet familie i kassen derunder. De blå figurer og streger repræsenterer mændene, de lyserøde kvinderne.

2 Når du højreklikker på én af kasserne, får du en oversigt over familien i boksen. Her ser vi, at Robert Hunter og Helen Sharp blev gift i 1831. Vi kan også se, at de var født i 1810 og 1811 i Clackmannan, og at de fik otte børn. Alle personer og familier har numre. Hvis du dobbeltklikker på én af personerne, får du en oversigt over personens liv. Lad os tage et af børnene, Jane (person nummer 325) **1**.

3 Når vi dobbeltklikker på Jane Hunter, får vi en dialogboks på skærmen med felter, hvor man kan skrive tid og sted for **Birth** (fødsel) **2**, **Christening** (dåb) **3**, **Death** (død) **4** og **Burial** (begravelse) **5**. Man kan også skrive personens beskæftigelse under **Occupation** **6**. For hver linje er der et dokumentsymbol, som man klikker på, hvis man vil skrive, hvor man har fundet oplysningerne – fx bøger eller databaser. Lad os sige, at vi har fundet ud af, at Jane Hunter var sygeplejerske. Skriv "Sygeplejerske" i feltet **Occupation** **6**. Baggrundsfarven skifter nu til grøn. Det er, fordi der er lavet rettelser, som ikke er gemt endnu. Klik på dokumentsymbolet **7** for at beskrive kilden til oplysningen.

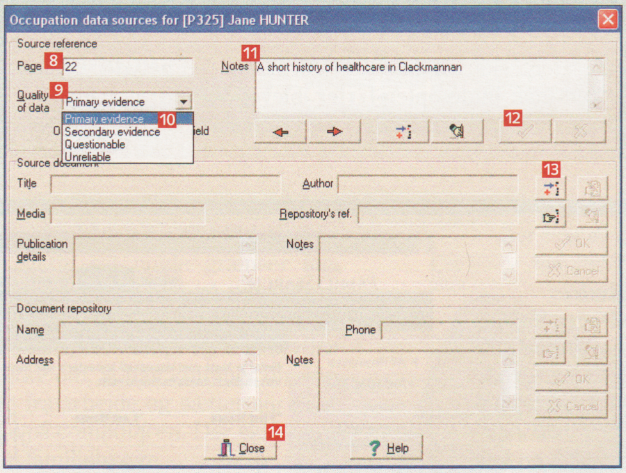

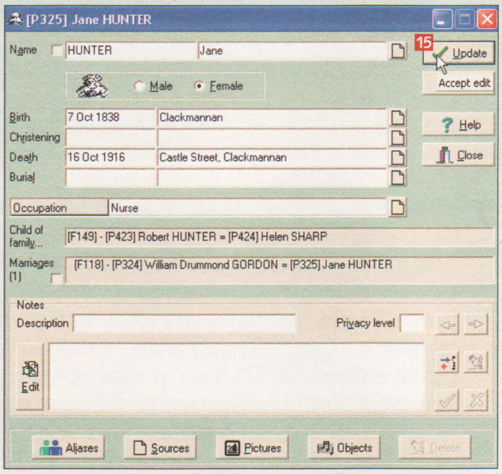

4 Vi har udfyldt **Page** (sidetal) **8** og vælger nu **Quality of data** (kildens troværdighed) **9**. Der er tale om et biografisk værk om sundhedsvæsenet, så vi vælger **Primary evidence** (primært bevismateriale) **10**. Vi har skrevet værkets titel under **Notes** **11**. Klik på det grønne flueben **Accept Edit** **12**, og gem oplysningerne. Hvis værket skal bruges som dokumentation i flere tilfælde, kan det betale sig at udfylde felterne herunder, så kan man slippe for de samme indtastninger flere gange. I så fald skal du først klikke på knappen **New document** **13**. Dialogboksen lukkes med **Close** **14**.

5 Dokumentsymbolet ud for **Occupation** er nu er blevet gult. Det betyder, at der findes et dokument som bevis. Klik på knappen **Update** **15** for at gemme rettelserne om Jane Hunter.

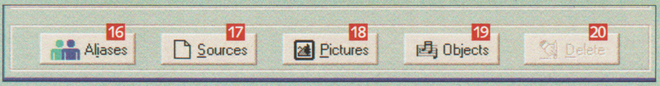

6 Knapperne nederst i person-dialogboksen bruges til supplerende oplysninger. **Aliases** 16 viser de andre navne, som personen kan være kendt under. Det er der intet mystisk i. Jane Hunter ændrede navn til Jane Gordon, da hun blev gift. **Sources** 17 bruges til at oplyse kilder til generelle informationer om personen. Knapperne **Pictures** 18 og **Objects** 19 holder styr på henholdsvis indskannede fotos og lyd- eller filmoptagelser med personen. **Delete** 20 sletter alle oplysninger om personen.

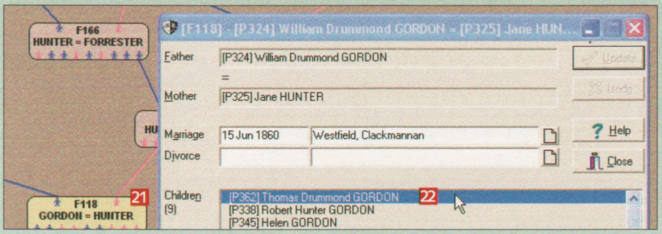

7 Hidtil har vi kun set på eksisterende personer og familier. Nu skal vi stifte en ny: Lad os sige, at du har fået oplysninger om et af William Gordon og Jane Hunters børn. Dobbeltklik på familie 118 21 Gordon = Hunter. I listen over børnene finder du Thomas Drummond Gordon 22. Det er hans familie, vi nu skal indsætte. Dobbeltklik på Thomas Drummond Gordon.

8 Nu får vi Thomas Drummond Gordons dialogboks på skærmen. Højreklik i feltet **Marriages** 23, og vælg **Add** 24.

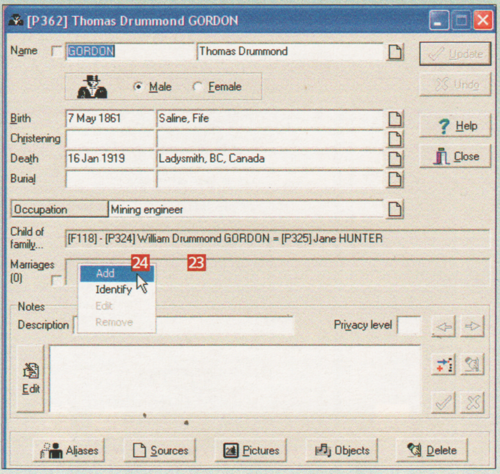

9 Vi har tilføjet tid og sted i feltet **Marriage** 25. Bemærk, at programmet er meget nøjeregnende med den måde, datoer skrives på. Datoformatet kan bestemmes i menuen **Options**, **Preferences**, **Dates**. Som udgangspunkt skrives datoer dog på den måde, som vi har vist her. Brudens navn skrives i feltet **Mother** 26. Højreklik dér, og vælg **Add** 27.

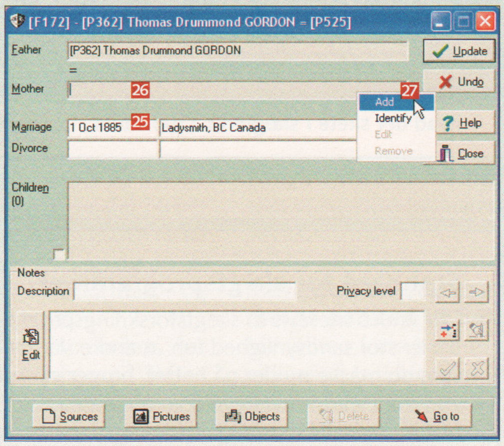

10 Nu kommer endnu en dialogboks frem, denne gang for brudens personlige data. Skriv navnet (Inga Nymann) med efternavnet først og fornavnet til sidst i felterne ved **Name** 28, og klik derefter på **Update** 29. Man kan, ligesom tidligere, også skrive oplysninger om datoer, arbejde og andet relevant.

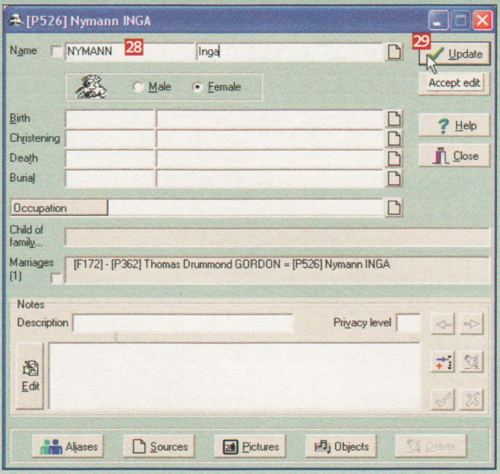

11 Nu har Inga Nymann fået plads ved siden af Thomas Drummond Gordon. Luk dialogboksen med knappen **Close** 30.

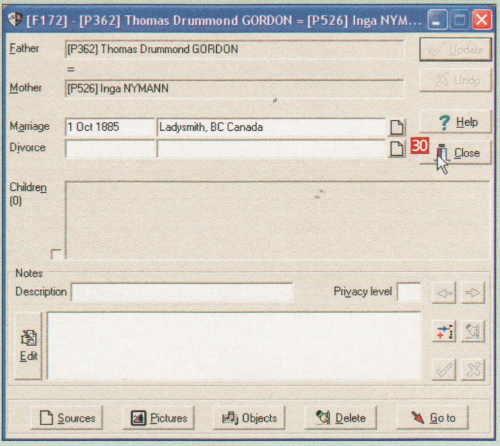

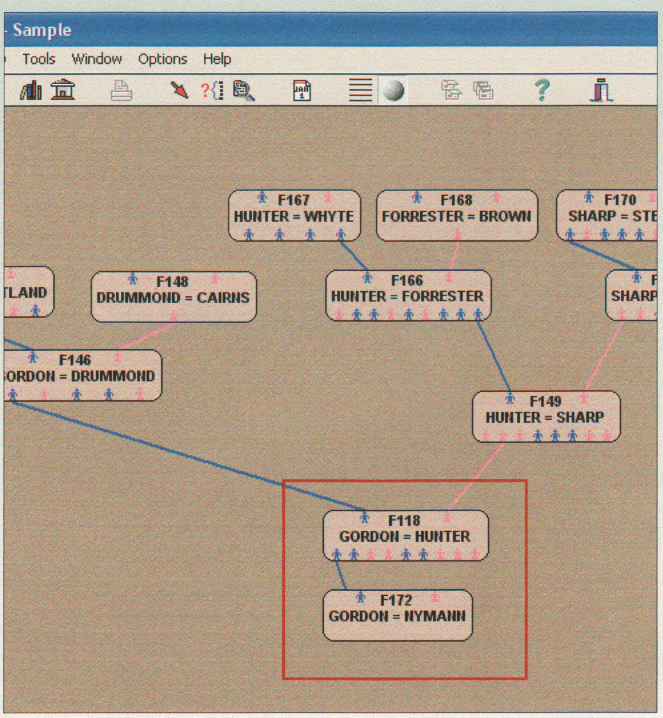

12 Nu optræder den nye familie GORDON = NYMANN i slægtstræet.

Brug internettet til at komme på sporet af slægten

Statens Arkiver

Statens Arkiver er fællesnavnet for alle de offentlige arkiver i landet. Her opbevares alle offentlige registreringer om danskerne. Der er en forældelsesfrist på oplysninger i arkiverne (i de fleste tilfælde 50 år), hvorefter der offentlig adgang.
www.sa.dk

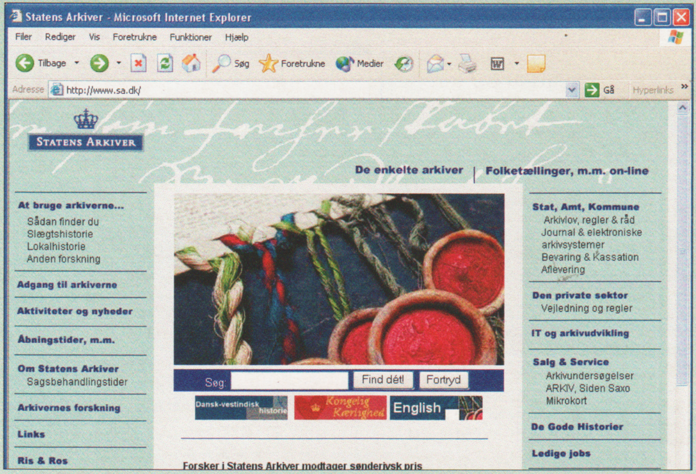

Statens Arkiver ligger inde med alle slags offentlige oplysninger om alle danskere. Herunder også oplysninger fra kirkebøgerne.

Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie

Slægtsforskere arbejder ikke altid alene. Hvis du bliver bidt af gravearbejdet og vil lære staldtips fra ligesindede, findes der en forening for slægtsforskere. Foreningen udgiver et halvårligt tidsskrift, som i sig selv er medlemskabet værd.
www.genealogi.dk

Databehandling i slægtsforskning

Computer eller ej? Det er så stort et spørgsmål, at der er basis for en forening af slægtsforskere, der bruger computeren som redskab. Beretninger og masser af adresser findes (naturligvis) i elektronisk form på hjemmesiden.
www.dis-danmark.dk

Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger

På lokalt plan findes der slægtshistoriske foreninger overalt i landet. Du kan se mere hos Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger. Måske der allerede er nogen, der har gravet i din slægts historie. Måske er du endda i familie med dem.
www.ssf.dk

Lokalarkiverne

En anden kilde er lokalarkiverne, som vedligeholdes af lokale historieinteresserede. Her finder du din egns historie – og dermed også slægtens. Lokalarkiverne ligger også inde med fotografier fra gamle dage, hvor oldefar måske er med.
www.lokalarkiver.dk

Den Ny Kirkebog

Kirkebøgerne i Danmark indeholder den officielle registrering af fødsel, bryllup og død. De har siden begyndelsen i 1645 været ført i hånden på papir. Den Ny Kirkebog er slutningen på den analoge æra. Fra og med begyndelsen af 2004 er alle sogne i landet gået over til at føre kirkebogen på computer. Det betyder også, at kirkebogen er tilgængelig overalt i landet og ikke kun på de fire landsarkiver i København, Odense, Viborg og Aabenraa. Man skal dog have en tilladelse for at kigge med i kirkebøgerne.
www.dnk.dk

Statens Arkivers kirkebøger på internettet

Slægtsforskning er stadig en fodsport, men flere og flere oplysninger bliver tilgængelige på internettet. Et af de mest bemærkelsesværdige initiativer er indskanning af gamle kirkebøger. Skanningen begyndte i 2002, og senest i 2005 skal kirkebøger fra alle sogne være tilgængelige på nettet.
Kirkebogssiderne er skannet som grafik, så man kan altså ikke søge og klippe i teksten, men må stadig stave sig gennem kirketjenernes – ofte elendige – håndskrift.
www.arkivalieronline.dk

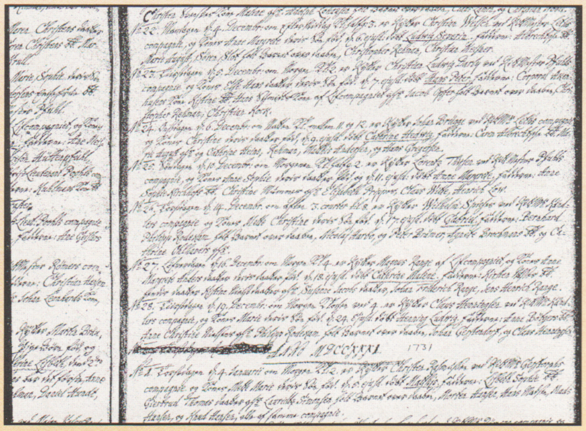
Da gamle kirkebøger i Statens Arkiver er ved at blive indskannet og lagt på internettet. Hvis du har en hurtig netforbindelse og et skarpt øje, kan du hjemme ved pc'en se, hvad der skete i slægten i 1700-tallet.

Standard for slægtsprogrammer

Der findes snesevis af slægtsforskningsprogrammer, så der er stor sandsynlighed for, at andre slægtsforskere, som du måske møder på nettet, bruger et andet program end du. Det gør heldigvis ikke noget, da der findes en fælles standard for slægtsforskningsdata, kaldet GEDCOM. Alle seriøse slægtsforskningsprogrammer kan læse og skrive data i GEDCOM-formatet. Teknisk interesserede kan læse mere om standarden på adressen herunder:
www.gendex.com/gedcom55/55gctoc.htm

Sådan bruger du TreeDraw Pro

Programmet *TreeDraw Pro* er beregnet til at tegne et stamtræ ud fra de data, som *Kith and Kin Pro* og andre slægtsprogrammer skaber. *TreeDraw Pro* kan naturligvis læse *Kith and Kin Pros* data uden problemer. Der er også værktøj til at ændre stamtræets udseende, hvis man foretrækker at sætte sit eget præg på det.

1 Vi begynder med at importere vores familiedata til programmet *Tree-Draw Pro*. Åbn først **File**-menuen i den øverste bjælke **1**, og vælg funktionen **Import** **2**. Rul derefter ned til **Ancestral Tree...** **3**, og vælg denne funktion.

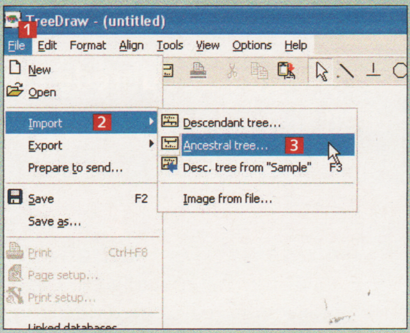

2 Her har vi fundet frem til *Kith and Kin Pros* datamappe. Den kender programmet heldigvis selv. Klik på **OK** **4** for at importere databasen "Sample", som vi har brugt. Knappen **GEDCOM** **5** bruges til at importere data i det universelle *GEDCOM*-dataformat, som bruges af slægtsforskere. Knappen **Browse** **6** bruges, hvis du vil søge efter datafiler andre steder på harddisken.

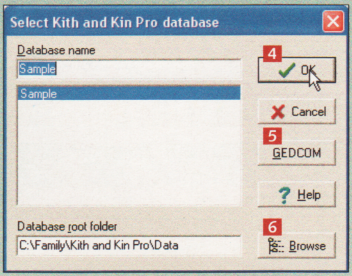

3 Når hele databasen fra *Kith and Kin Pro* er importeret, er det tid til at vælge, hvilken person vi ønsker at tegne et stamtræ for. Vælg vores ven fra tidligere, Thomas Drummond Gordon **7**, og klik på **OK** **8**. Læg i øvrigt mærke til, at efternavn og fornavn står i omvendt rækkefølge med efternavnet først.

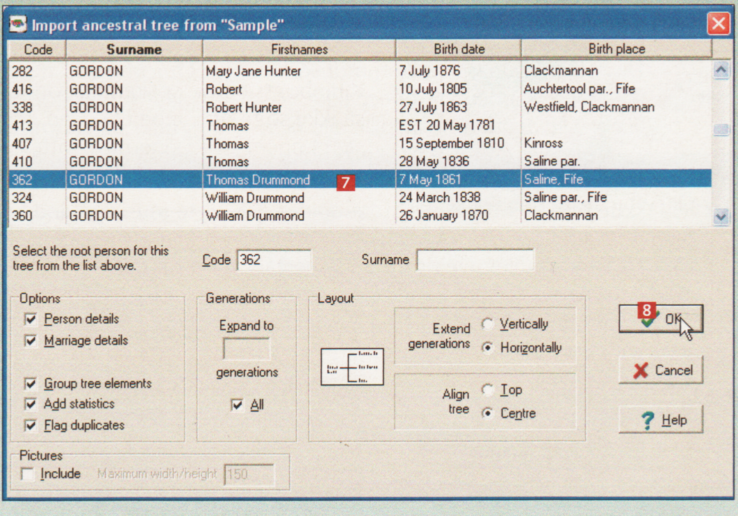

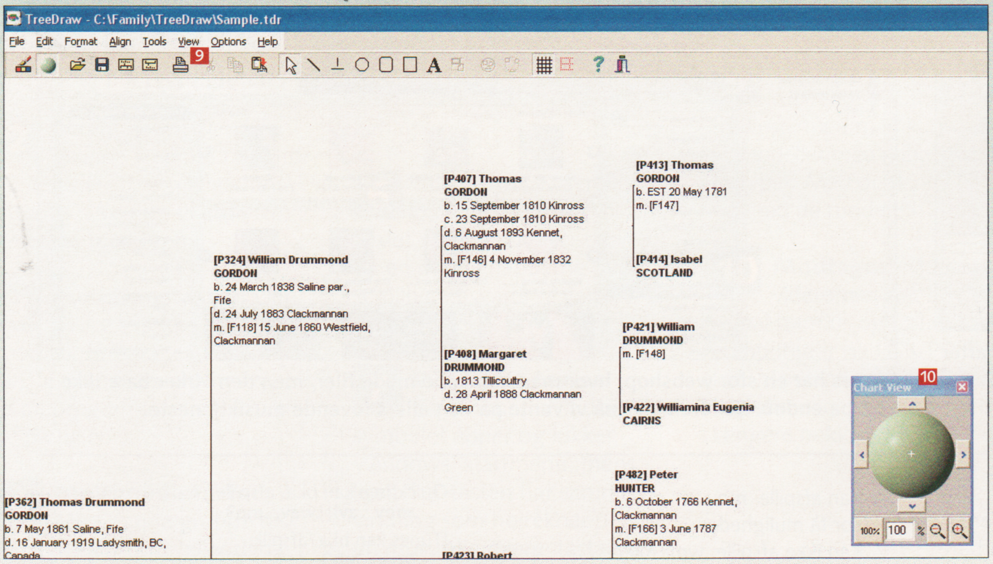

4 Sådan ser Thomas Drummonds stamtræ ud. Hvis du vil skrive det ud, gøres det ved at trykke på knappen med print-ikonet **9** i den næstøverste værktøjslinje.

Vil du have mere?

De to programmer, som ligger på *K-CD'en*, er gratis og kan bruges uden begrænsninger. Spansoft, der står bag programmerne, har dog lavet nyere udgaver med flere funktioner og rettelser. Opgraderingsudgaverne koster 10 engelske pund (ca. 120 kr.) stykket og kan bestilles på Spansofts hjemmeside: **www.spansoft.org**

Sådan navigerer du

Stamtræet kommer let til at fylde mere, end der er plads til på skærmen. Kuglen i nederste højre hjørne **10** fungerer som et joystick: Klik med musen og træk, så bevæger billedet sig den modsatte vej. Jo mere du trækker, jo hurtigere ruller billedet. Knappen **1:1** **11** zoomer helt tæt på stamtræet, knappen **12** zoomer længere ud, så man kan se flere navne ad gangen. Den sidste knap **13** zoomer et trin tættere på stamtræet.

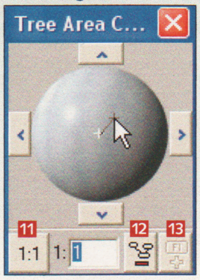

TEST AF DE STØRSTE AFSPILLERE:

Gratis lyd og billede

For industrien er der penge i at udbrede bestemte afspillere. De bruges nemlig som digital markedsplads. Men du vælger selv.

Apple QuickTime og iTunes www.quicktime.com

Et par, der kan for lidt

Her har vi valgt at teste to afspillere. De kommer begge fra samme firma – nemlig Apple. Hvis man frivilligt har valgt at bruge den ene, så vil man helt sikkert også benytte den anden.

Quicktime er et yderst simpelt bekendtskab. Dens hovedfunktion er at afspille .mov-filer, som er Apples eget højkvalitets videoformat, derudover kan den afspille flere andre formater. Den er god til at afspille .mov-filerne, men er ret irriterende, hvis man i et svagt øjeblik er kommet til at associere sine mediefiler til den. Den afspiller filer fra sin egen codecpakke og kan ikke afspille DivX-filer. *QuickTime* kommunikerer ikke med Windows' Codecpakke. Ellers ville den kunne afspille alle filer.

ITunes er en for simpel jukeboks. Man kan nemt lave playlister og overskue sine filer uden det store opklaringsarbejde. *ITunes* kan dog ikke afspille wma-filer. Det irriterende består i, at man ikke bare kan trække ikonet for en fil hen på afspilleren. Man skal vælge den fra en playliste.

Kort om afspillerne:
Begge afspillere er meget simple. I *Quicktime* er der stort set bare en play- og en stopknap, og hvis man støder på en .mov-fil, starter afspilleren automatisk og afvikler filen. *ITunes* er lidt mere avanceret, idet man skal hente musikken ind i playlisterne, før man kan afspille den. *ITunes* har et stort potentiale, da der er tilknyttet en webshop, hvor man kan købe musik og film. Foreløbig virker den kun i USA, men kommer til Europa i nær fremtid.

Forsøger man at åbne en .mov-fil, starter Quicktime automatisk – hvis den er downloadet. Ellers får du tilbuddet.

ITunes har en stor webshop, hvor man kan købe mediefiler, men den virker bare ikke i Europa endnu. Så foreløbig må vi vente på den ellers lovende musiktjeneste.

Konklusion Disse to afspillere er simple og henvender sig til brugere, der er ligeglade med muligheder, og som bare vil have afviklet mediefilerne i en fart.

- ▲ Kan afspille .mov
- ▼ For få muligheder
- ▼ Kan ikke afspille .wma-filer
- ▼ ITunes' webshop ikke i Europa endnu
- ▼ Filer kan ikke trækkes hen på ikonet

Quicktime kan bl.a. afspille
.mov, **.avi**, **.wav**, **.mp3**

ITunes kan bl.a. afspille
.wav, **.mp3**

Brænding af cd'er
Ja (iTunes)

KARAKTER KKK

Af Erik Christensen

Der findes mange forskellige medieafspillere til Windows. De fleste af dem kan langt hen ad vejen det samme, men hver enkelt afspiller har sine egne stærke sider. Nogle tilbyder en masse muligheder inden for musikafspilning, såsom mange playlist- og plug-in-muligheder. Andre afspillere satser mere på det visuelle område med fremvisning og streaming.

Afspillerne i denne test er gratis, men de skal jo finansieres. Afspillerne fungerer fx som salgskanal for musik og video – og det er der store perspektiver i for industrien. Men finansieringen sker også for tre af dem ved, at der findes en betalingsversion. Dvs. at de gratis "mangler" nogle funktioner. Eksempelvis kan den gratis Winamp ikke brænde normale cd'er i fuld hastighed. Man kan så på producentens hjemmeside købe den udvidede udgave.

Når man installerer en ny afspiller, vil den prøve at "stjæle" retten til at afspille al musik og video på pc'ens harddisk. Dvs. at den forsøger at associere mediefilerne med sig selv, så den automatisk starter op, når der klikkes på en sang eller video.

Man kan godt undgå, at den nye afspiller overtager retten til filerne, man skal bare være vågen, når man installerer. Læs her om fordele og ulemper ved de fire suverænt største afspillere.

Du bestemmer selv

Hvis der er flere afspillere installeret på pc'en, sker det sikkert en gang imellem, at den "forkerte" åbner, når der klikkes på en mediefil. Du kan sikre dig, at din favorit åbner, ved at højreklikke på filens ikon og vælge **Åbn med** og derefter vælge det ønskede program fra listen eller **Vælg program ...**.

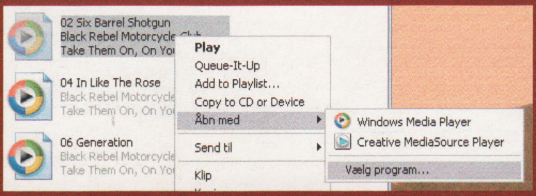

RealOne Player www.real.com

Rigtig afspiller

I modsætning til tidligere versioner af *RealPlayer*, er denne her rigtig god. I de "gode gamle dage" kunne man være sikker på én ting, hvis man installerede *RealPlayer*, og det var at pc'en gik ned, og at man efterfølgende kunne hygge sig i timevis med at genskabe systemet. Men *RealOne Player* er god, stabil og yderst funktionel.

En af grundene til at have *RealOne Player* installeret er, at den er god til at streame. Det betyder, at den kan vise filmtrailere og afspille lyd, som ligger på servere ude i verden, mens den henter filerne. I flere år var *RealPlayer* det udgivere var nødt til at bruge, hvis de ville streame, men det er ikke tilfældet længere. Derfor er *RealPlayer* nødt til at opfylde flere forskellige funktioner og være mere brugervenlig.

RealOne Player er fyldt med muligheder. Den vil dog hele tiden sælge tjenester til dig.

Kort om afspilleren:
Afspilleren er bygget op i et enkelt vindue. Her er der otte underkategorier, man kan vælge, som ligger i nederst. **Now Playing** er det som spiller nu. **Web** er Real's egen webbrowser. I **My Library** kan man holde styr på sine mediefiler. **CD** er en almindelig cd-afspiller. **Devices** er der, man finder eksterne enheder, såsom mp3-afspillere og lign. **Radio** giver et udvalg af forskellige netradioer. **Channels** er stedet hvor man kan købe sig til tv-programmer. **Search** er Reals egen søgemaskine.

Streaming af fx video er det, som RealOne Player er allerbedst til. Her er det nemt at finde rundt i knapperne.

Konklusion En glimrende allround afspiller som er rigtig god til streaming. Den ser rigtigt godt ud, har mange gode muligheder og er nem at bruge.

- ▲ Pænt design
- ▲ Nemt at lave playlister
- ▲ Mange radiostationer
- ▲ God til streaming
- ▼ Fyldt med reklamer for Real-produkter

RealPlayer kan afspille
Windows' codecpakke + .ram, .rmm, .ra, .rax, .rv., .rvx, .rm, .rmx, .rmj, .rms, .rp, .rt, .rjs
Brænding af cd'er:
Ja (kun i den registrerede version)

KARAKTER KKKK

ORD BOG

Codec er en forkortelse af "code and decode", som betyder "kode og dekode". Et codec er nødvendigt, for at afspilleren og dermed pc'en kan forstå og afspille filen. Det er dermed motoren i hele afspilningsprocessen, uanset om det er lyd eller video. Alle mediefiler er pakket på en eller anden måde og kan kun pakkes ud med det rigtige codec. Eksempelvis skal man bruge et DivX-codec for at vise en DivX-fil. Nogle afspillere har deres egen codecpakke.

Windows' codecpakke. Windows er født med en række codecs. Disse codecs bliver løbende opdateret automatisk via opdateringer til Windows, eller hvis man installerer et specielt program, som bringer endnu et codec med sig. De fleste afspillere bruger Windows' codecpakke til at afspille filer med.

Filformat Hvis man har en fil, som ender på .mp3, så er det en MP3-fil. Ender filen på .avi, så er det en audio/video-fil, og den indeholder lyd og billede. Selv om en fil ender på .avi, kan den godt være pakket med forskellige codecs – fx DivX.

Playlist betyder afspilningsliste og er ganske enkelt bare en liste over de numre, som du vælger, at afspilleren skal spille. Hvis man har mange forskellige musik- eller videofiler liggende på pc'en, kan man samle dem i forskellige playlister og afspille dem i den rækkefølge, man vil. Ligesom på en jukeboks.

Winamp v5.01 www.winamp.com

Mest til entusiasten

Winamp er på banen med endnu en ny version. *Winamp* har altid været nørdernes favorit, fordi den har rigtig mange funktioner og giver muligheder for individuelle justeringer.

Der findes et hav af forskellige skins (se ordbog ovenfor), som man kan hente fra nettet og benytte sig af. Disse skins kan lave *Winamps* udseende om fra standard til det ekstreme med et enkelt klik med musen.

Der findes også utallige plug-ins, som kan alt muligt, fx fjerne vokalen fra en sang, så man selv kan synge med. Effektiviteten af netop den funktion varierer dog meget fra sang til sang.

Winamp har altid været stærk til at lave playlister, så det er nemt at organisere sine sange i forskellige lister.

Derudover er denne seneste version udbygget, så man kan høre internetradio eller se net-tv. *Winamp* kan også brænde cd'er. Desværre har man ikke fuld glæde af hastigheden på brænderen, medmindre man investerer i den fulde version af *Winamp*.

Kort om afspilleren:
Winamp er enkelt opbygget. Hver hovedfunktion har sit eget vindue, og det er nemt at finde rundt. Hovedvinduet styrer afspilningen af de valgte filer. **Playlist Editor** styrer playlisterne, og **Media Library** kan man bruge til at holde styr på radio, tv-stationer og i øvrigt også playlisterne. Hvis man vil brænde en sang på en cd, skal man bare højreklikke på den og vælge **Send to CD Burner**. Fuld fart på brændingen kommer der først med betalingsversionen.

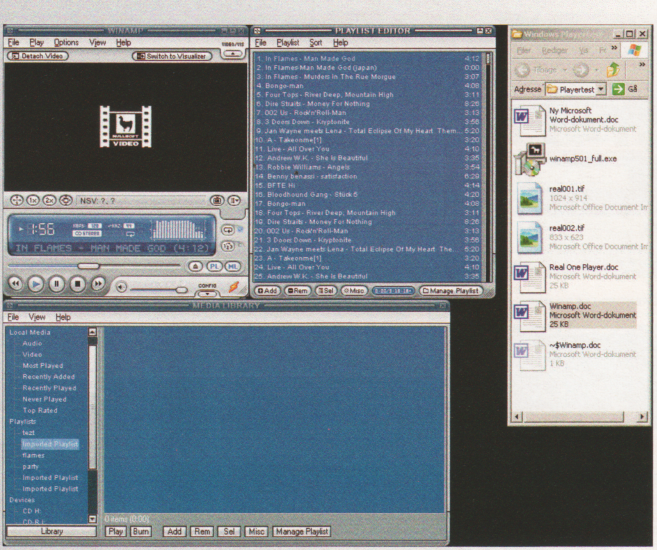

Funktionerne i Winamp er delt op i forskellige vinduer.

Der findes mange tusind forskellige udseender til Winamp.

Konklusion *Winamp* er stadig lidt nørdet. De mange muligheder er en smule snørklet at finde rundt i, men det er en glimrende afspiller.

- ▲ Mange skins
- ▲ Flot design
- ▲ Fylder ikke meget
- ▲ Mange plug-in-muligheder
- ▼ Lidt nørdet at bruge

Kan afspille flg. formater:
Windows' codecpakke (se ordbog ovenfor)
Brænding af cd'er
Ja

KARAKTER

Plug-in er et lille ekstra program, som man kan bruge sammen med afspilleren. Det er ikke et program, som man kan bruge for sig selv, og man skal typisk installere det i afspillerens bibliotek. En plug-in kan fx fjerne stemmen fra en sang eller lave en MP3-fil om til et andet filformat.

Skin eller et **Tema** er afspillerens udseende. Til nogle afspillere, fx Winamp, kan man finde tusindvis af forskellige slags brugerflader – eller udseender – som man kan bruge, hvis man er træt af det almindelige design.

Streaming betyder i praksis videofremvisning over internettet. Man ser altså et videoklip eller hører et stykke musik eller lyd, der ligger på en server ude i verden og ikke lokalt på egen pc. Lidt ligesom når man i en telefonkø hører en sang, som bliver afspillet på en båndoptager. Det kræver en relativt hurtig internetforbindelse.

■ *Windows Media Player* har du som Windows-bruger allerede installeret. Uanset om du har *Windows 98*, *Me* eller *XP*, kan du gratis opdatere til den seneste version. Måske mangler enkelte funktioner, hvis Windows ikke er helt ny.

Windows Media Player 9 www.microsoft.com/downloads

Den er der jo i forvejen

Windows Media Player 9 er uden tvivl den nemmeste og bredeste deltager i denne test. For det første er den der i forvejen, hvis du kører Windows – og det gør du. Den virker med alle mediefiler undtagen .mov, som er Apples videoformat. Og hvis der er noget, den ikke lige umiddelbart kan finde ud af at afspille, går den automatisk på nettet og finder selv de rette codecs. Og dog! Hvis man ønsker at se en DivX-film, kan det betale sig at installere en DivX codecpakke selv, for det er ikke sikkert, at afspilleren kan vise billedet, hvis den selv skal hente codec'et.

Afspilleren er simpelt opbygget og er nem at bruge. Når *Media Player* afspiller en sang, prøver den at lede på nettet efter og vise coveret fra den plade, sangen er på. *Media Player* har mange forskellige funktioner. Der er brænderfunktionen, en masse radiostationer, og så er der Premium-funktionen, hvor man med tiden kan købe musik og video direkte fra nettet. Der findes også en del skins at vælge imellem.

Kort om afspilleren:
Windows Media Player består af et enkelt vindue, hvorfra man har adgang til alle funktioner. I venstre side er der otte faneblade: **Afspilning**, **Medieguide**, **Kopier fra cd**, **Mediebibliotek**, **Radiotuner**, **Kopier til cd**, **Premium** og **Temavælger**. Ved et klik på et af disse faneblade får man adgang til funktionen. Man styrer playlisterne under **Afspilning**. I den nye version kan afspilleren minimeres til proceslinjen, hvorfra de basale funktioner kan kontrolleres.

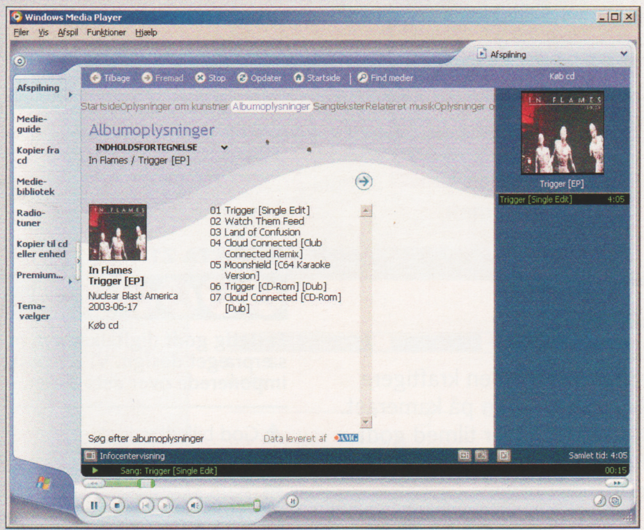

Media Player viser albumcoveret, når musikken spiller.

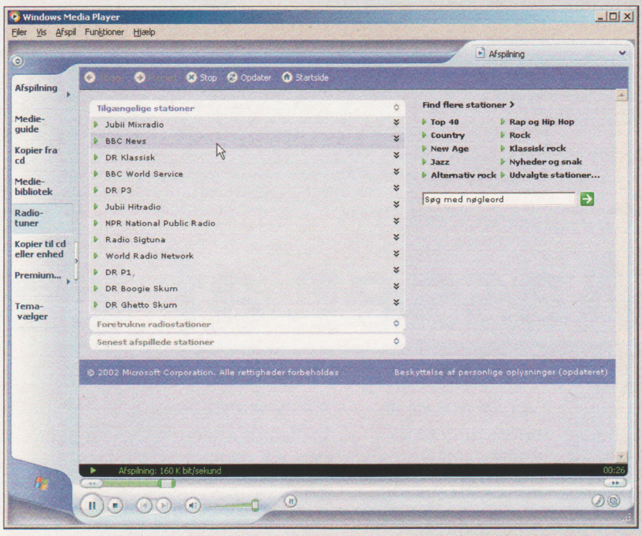

Der bliver budt på et stort udvalg af radiostationer.

Konklusion Man behøver ikke være den dovne type for at vælge denne afspiller, for den er virkelig god og nem, og så har den en masse funktioner.

- ▲ Nem at bruge
- ▲ Mange funktioner
- ▲ Henter selv codecs
- ▲ Kan brænde cd'er
- ▼ Kedeligt udseende

Kan afspille flg. formater:
Windows' codecpakke
(se ordbog ovenfor)

Brænding af cd'er
Ja

2004 K TEST-VINDER

KARAKTER KKKKK

MINOLTA Z1

Under den særprægede overflade gemmer der sig et rigtig godt digitalkamera.

2004 K GODT KØB

Masser af zoom

En forrygende 10x zoom og en absolut familievenlig pris er to store plusser ved dette kamera. Den gode billedkvalitet viser sig som sikker eksponering, god skarphed og en fin farvegengivelse under alle de lysforhold, du kan finde på at udsætte Minoltaen for.

Med 10x optisk zoom får man den samme vidvinkel som på næsten alle kameraer, men den kan zoome så kraftigt ind, som det ellers er forbeholdt dyre- og pressefotografer.

Der kan med andre ord stilles skarpt på junior inde på fodboldbanen, mens far selv står på sidelinjen, og i zoo og på savannen kommer dyrene tættere på end med de fleste normale kikkerter.

Minolta Z1 har en opløsning på 3,2 megapixels, så du kan printe op i A4 størrelse. Ud over "idiot-automatik" har kameraet alt, hvad selv en dreven fotograf kan ønske sig af indstillingsmuligheder, og den indbyggede flash kan suppleres med en kraftigere til at sætte oven på kameraet. Kameraet ligger tilmed godt i hånden og er generelt en fornøjelse at bruge.

Det kan sluttes direkte til pc'en uden software. Så med det medfølgende kabel i USB-porten optræder kameraet som et ekstra drev, som man kan kopiere og printe direkte fra. Dejlig nemt!

Måske har designeren set lidt for meget Star Trek og Buck Rogers, mens han tegnede kameraet. Men det ydre kan du selv tage stilling til – det indre fejler ikke noget.

MINOLTA Z1

KKKKK½

Et rigtig godt digitalkamera med særpræget design. Vi er specielt imponerede over dets zoom.

- ▲ God billedkvalitet
- ▲ Forrygende zoom
- ▲ Nemt at bruge
- ▲ Masser af indstillingsmuligheder
- ▼ Designet

Kameraet koster 3299 kroner. Westheimer oplyser nærmeste forhandler på tlf. 44 85 34 00. www.minoltafoto.dk

Jens Munch
Redaktør

Erik Christensen
Hardware

Thomas Vigild
Spil

KARAKTERSKALA
Komputer for alle anmelder på de følgende sider produkter i mange forskellige kategorier. For hvert produkt er angivet en K-karakter. Den består af i alt seks mulige K'er, der gives ud fra forskellige vurderinger af bladets anmelderkorps.

K – Dårlig. Lover for meget, dårlig kvalitet og ringe ydelse.
KK – Under middel. For ringe, for dyrt eller skuffende ydelse.
KKK – Middelkarakter. Godt produkt til en rimelig pris.
KKKK – Over middel. Gives for kvalitet, lav pris eller særlig teknologi.
KKKKK – Rigtigt godt. Fremragende teknik, ydelse eller kvalitet.
KKKKKK – Enestående.

CORDLESS CLICK OPTICAL MOUSE

Pæne former på bordet

En flot og elegant mus uden dikkedarer. Og den kommer heller ikke til at gnave bunden ud af din tegnebog. God software medfølger.

Her får du masser af kvalitet for pengene. *Cordless Click Optical Mouse* fra Logitech er en fryd for både øje og hånd. Designet er holdt i gråt og sølvgråt, og kurverne er bløde og elegante. Udformningen er symmetrisk, så musen ligger lige godt i både venstre og højre hånd. Ergonomien er fornuftig uden at være perfekt. Nogle vil måske finde den for lille, så håndfladen dermed ikke får optimal støtte. Vores anmelder havde dog ingen problemer.

Musen fungerer i samme øjeblik, modtageren er sat i USB-stikket, og batterierne i musen. Men det fulde udbytte får man naturligvis først, når den medfølgende software er installeret og computeren genstartet. MouseWare, som det medfølgende program hedder, byder på nemme og logiske indstillinger af de fire knapper, som fra starten har de kendte funktioner. Den lille knap på ryggen giver adgang til et vindue med en liste over åbne programmer – klik på navnet, og det pågældende vindue ligger nu øverst.

Musen reagerede hurtigt og præcist i det krævende 3D-skydespil *Call of Duty*, så medmindre man vil have flere knapper, så dækker den alle dine behov.

FAKTABOKS:

Trådløs:	Ja
Optisk:	Ja
Antal knapper:	4
Dockingstation:	Nej
Rækkevidde:	2,5 meter
Tilslutning:	USB og PS/2
Batterier:	2 stk. AA
Software:	MouseWare 9.76
Styresystem:	Windows 95, 98, Me, 2000 og XP samt Mac OS

CORDLESS CLICK OPTICAL MOUSE

KKKK

Hvis, du synes, pæne former er vigtige, er dette et godt køb. Den er stabil og præcis, men lille.

Musen koster 349 kroner.
Logitech oplyser nærmeste forhandler på tlf.: 70 20 06 16.
www.logitech.com

CHICAGO

Misforstået mafia

Skaberne af *Chicago 1930* har produceret et temmelig uheldigt pege- og klik-spil, hvor man skal overleve 30'ernes Chicago i rollen som enten gangster eller detektiv.

Pege- og klik-styringen går ud på, at spilleren skal klikke på sine figurer, som så udfører en given ordre. En stor fejl er manglen på genvejstaster. For hver funktion i spillet findes der et lille ikon, og hvis du i kampens hede er så uheldig at klikke på det forkerte ikon, risikerer du at skyde hovedet af din sidekammerat.

I spillet kan man vælge at være forbryder eller detektiv. Uanset hvad man vælger, skal man spille en række missioner, hvor man enten prøver at overtage byen fra politiet og andre bander eller i modsat fald skal prøve at redde byen fra forbrydere.

De håndlangere, man har til rådighed, kan undervejs i spillet udvikle særlige færdigheder. De bliver bl.a. gradvist bedre til at skyde og slås. Men selv om de bliver supergode til skydning og nærkamp, så er det tilsyneladende meget svært for dem at ramme. De kan så at sige tømme et helt magasin på klos hold uden at ramme.

Et par lyspunkter er der dog, man kan fx slå humør-ikoner til, som gør det muligt at se humøret på fjenden. Men det ødelægger stemningen at se de hårdkogte muskelbrød spadsere rundt med et lille smilende ansigt over hovedet.

Spillet er lidt uintelligent. Man kan sagtens tæve en fjende, uden at hans makker opdager det. Også selv om makkeren kun står halvanden meter væk. Tricket er at vente med at slå, til modstanderens makker står med ryggen til.

Spillet "Chicago 1930" er en smule uintelligent. Man kan sagtens slæbe af sted med et lig, uden nogen opdager det.

CHICAGO

KK

"Chicago 1930" har nogle gode takter, men spillet og styringen er svær at forelske sig i.

- ▲ God idé
- ▼ Dårlig styring
- ▼ Mangler genvejstaster
- ▼ Ulogiske gåder
- ▼ Dårlig kunstig intelligens

Pris: 349 kr.
Kan købes på www.betafon.dk

SANDBERG

USB lige foran næsen

Hvis du mangler USB-stik bag på din computer, er løsningen måske en lille USB-hub på skrivebordet. *Sandbergs USB Hub* løser problemet – og på en ekstremt simpel måde.

De fleste computere er født med alt for få USB-stik, for i dag kobles næsten alle enheder til computeren via USB. Derfor kan det blive nødvendigt at udvide antallet af stik – enten via et PCI-indstikskort, hvilket kan være fint, hvis man har USB 1.0 og gerne vil opgradere til USB 2.0. Men hvis man ikke har brug for masser af hastighed eller nødigt piller låget af computeren, er *Sandbergs USB Hub* en rigtig god og simpel løsning.

Hubben fungerer med USB 2.0, men er bagud-kompatibel til USB 1.0.

Hubben virker, straks man har sat stikket i. Driveren ligger i Windows og installeres automatisk. En strømforsyning medfølger, men er ikke nødvendig, da hubben tager strøm fra USB-stikket.

Alt – næsten alt – er fint. Vi blev dog lidt frustrerede over, at at de små skridsikre dupper på bunden hurtigt faldt af.

SANDBERG

Lille og fiks – og meget praktisk, hvis du er ved at løbe tør for USB-stik bag på computeren.

- ▲ Simpel installation
- ▲ Lille
- ▲ Behøver ikke strømforsyning
- ▲ Diskret design
- ▼ Skridsikkert underlag falder af

Vejledende udsalgspris er 399 kr.
Sandberg oplyser nærmeste forhandler på www.sandberg.it

GANGLAND

Modige danske mafiosoer

Gangland er en herlig stræbende blanding mellem strategi, rollespil og action, men ambitionsniveauet kommer af og til i vejen for morskaben.

Som nystartet mafiaboss skal man i spillets enkeltspillerdel udrydde sine tre mafiabrødre og tilrane sig magten over den fiktive by Paradise City ved at krone sig selv som godfather. Det sker gennem en række actionmættede strategiske missioner, hvor man klikker sin gangsterbande rundt i en imponerende levende by og afpresser, myrder eller køber sig til magt. Og trods de obligatoriske missioner er mulighederne mange, for man kan selv vælge, hvilken form for lyssky forretning ens mafiakartel skal hvile på, og sågar med tiden gifte sig og få børn. Desværre er gemmesystemet skidt, da man ikke kan gemme under en mission, hvilket gør spillet mere taktisk og knap så actionpræget. Dertil er hele enkeltspillerkampagnen svag i sin præsentation og hovedsageligt gearet mod den eminente multiplayerdel, hvor *Gangland* først for alvor trækker våben og viser tænder.

For underholdningen er høj, når man over netværk eller internet toppes mod en til syv levende mafiosoer, der jævnligt tyranniserer dit territorium ved at sprænge butikker i luften, opkøbe dine restauranter eller lave drive-by-shootings.

Her viser spillet for alvor, hvor velbalanceret og gennemtænkt *Gangland* i grunden er. Men særligt starten og brugerfladen er ikke nem for alle dødelige spillere, for man sukker efter pædagogiske træningsmissioner, så man i ro og mag kan komme i gang med spillet. Heldigvis betaler tålmodighed sig, for *Gangland* er som en skinnende blank laksko, der nok er ubehagelig og gnaver i starten, men når foden først har fundet sig til rette, tager man den ikke af foreløbig. Og derfor er spillet et ridset, men stadig uafviseligt tilbud, hvis man har en strategisk skrivebordsmafioso gemt i maven.

GANGLAND

Ambitiøst og hektisk strategispil, der kan anbefales, hvis man har tålmodighed og kan lide gansterspil.

- ▲ Stor handlefrihed
- ▲ Brillant multiplayerdel
- ▲ Lang levetid
- ▼ Brugerfladen kræver tilvænning
- ▼ Svag præsentation

Prisen er 399 kroner.
Nærmeste forhandler oplyses af K.E. Media på tlf.: 89 44 22 33.
www.mediamobsters.com

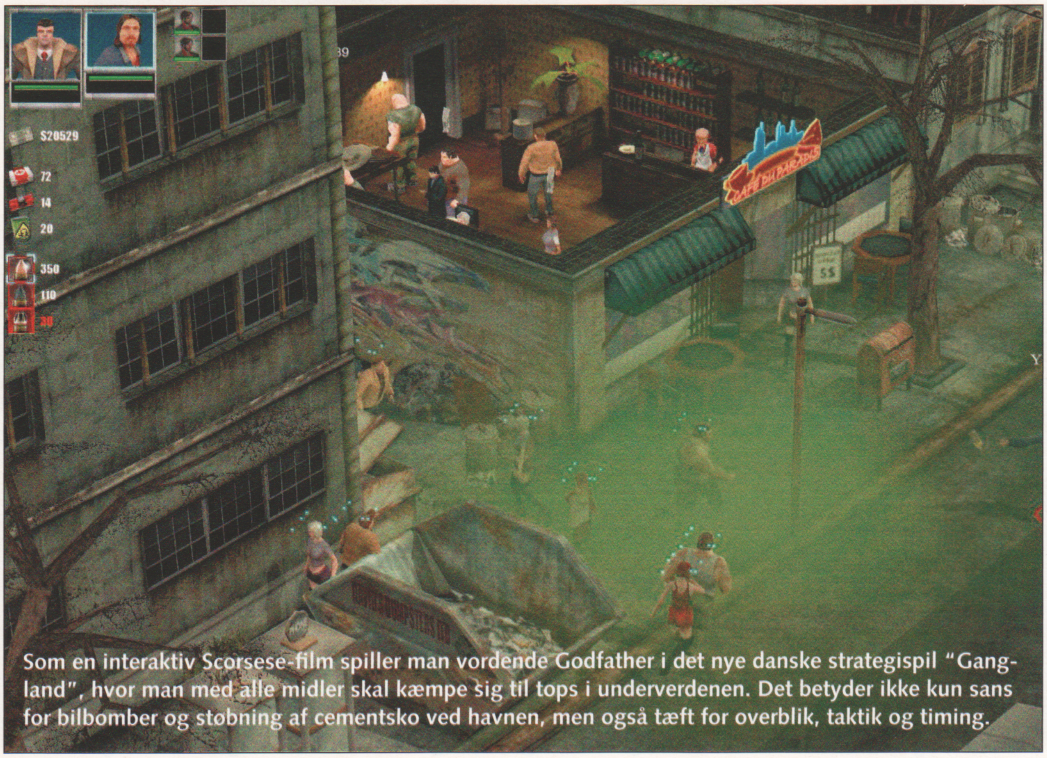

Som en interaktiv Scorsese-film spiller man vordende Godfather i det nye danske strategispil "Gangland", hvor man med alle midler skal kæmpe sig til tops i underverdenen. Det betyder ikke kun sans for bilbomber og støbning af cementsko ved havnen, men også tæft for overblik, taktik og timing.

NIKON COOLPIX 8700S

Godt – men dyrt

Det kan virke lidt for dristigt af Nikon at sende dette kompaktkamera på markedet, når firmaet netop har lanceret et digitalt kamera med spejlrefleks, der koster det samme. Men det giver faktisk god mening.

Nok er *8700* ikke et spejlreflekskamera med udskifteligt objektiv, men det er så meget andet. Først og fremmest har *8700* 8x optisk zoom og en opløsning på 8 megapixels. Det er væsentligt mere end det digitale spejlreflekskamera *D70*. Men har man overhovedet brug for så høj opløsning? Den er i hvert fald god at have. Ud over at du kan lave A3-print i perfekt kvalitet, giver den høje opløsning dig desuden mulighed for at beskære billedet til det halve og alligevel bevare en opløsning svarende til 4 megapixels.

Nikon 8700 har desuden drejelig bagskærm. Det oplevede vi som et stort plus i testperioden. Det gav mulighed for at lægge kameraet på gulvet og fx fotografere børn, der leger, og for at støtte kameraet mod et træ ved natoptagelser. I begge tilfælde vipper du simpelt hen skærmen rundt, så du kan stå bekvemt at tage billeder.

Som Nikons øvrige avancerede kompaktkameraer er *8700'eren* mere indviklet at betjene end et spejlrefleks-kamera. De færreste vil kunne indstille noget så elementært som ISO og hvidbalance uden at have studeret den i øvrigt glimrende danske manual. ▪

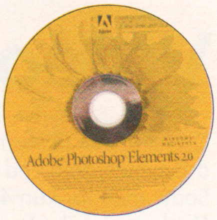

Det glimrende billedbehandlings-program Adobe Photoshop Elements 2 følger med kameraet.

NIKON COOLPIX 8700

Kameraet giver en følelse af dyrt kram. Og det er lige, hvad det er. Rigtig godt, men prisen bør falde.

- ▲ Glimrende zoom
- ▲ Meget høj opløsning
- ▲ God og komplet softwarepakke
- ▼ Krævende at bruge
- ▼ Prisen bliver forhåbentlig lavere

Kameraet koster 9995 kroner.
Dansk Fotoagentur oplyser nærmeste forhandler på tlf. 39 16 20 20.
www.nikon.dk

MUVO2

Smart look med ulemper

Creatives nye udgave af deres *MuVo2* MP3-afspiller er lille lækkert designet sag, der med sin nu 4 GB store harddisk og USB 2.0 standard med få snuptag kan gemme 70-80 af dine bedste cd'er, dokumenter eller billeder og give dig dem med overalt i jakkelommen. Selv om afspilleren er flot at se på, nem at betjene, og den medfølgende software gør overførsel af yndlingsnumrene fra cd til afspilleren til en barneleg, er der ingen roser uden torne. For der opstår problemer, hvis man netop tager *MuVo2* med på farten. Det medfølgende bælteetui oser af samme smarthed som afspilleren, men desværre gør det det kropumuligt at betjene afspilleren uden at hive den helt op ad etuiet, hver gang man vil skifte nummer eller ændre på lydstyrken. Det er os en gåde, hvorfor der ikke er lavet huller i bæltepungen, så man let kan komme til de to primære knapper. Særligt fordi blottet for sin bæltepung er betjeningen fuldkommen smertefri. Batterilevetiden er acceptabel, men ikke rasende høj. Lidt over 8 timer blev det i vores test, hvilket gør det ærgerligt, at Creative har udeladt muligheden for at sætte almindelige batterier til MuVo2, hvis man lige har glemt strømforsyningen i stikkontakten – særligt fordi man i modsætning den første *MuVo* slet ikke kan få kontakt til *MuVo2* på et fladt batteri. Desuagtet de nykker er *MuVo2* en af de flotteste og mest velspillende MP3-afspillere, vi længe har haft fingre i, men man får lov til at betale for kvaliteten: 3000 kroner er lige i overkanten – selv sammenlignet med Creatives egen konkurrerende MP3-afspiller *Jukebox Zen Xtra*, der tøjler hele 30 GB harddisk til den samme pris. ▪

MuVo2 MP3-afspilleren ligner et barn af B&O, og den spiller da også lige så godt. Svagheden er det høje prisskilt samt en irriterende betjening, hvis den bæres i bæltet.

MUVO2

Stærk, velspillende og stilren MP3-afspiller med god software og brugerflade, men også dyr.

- ▲ God brugerflade og lyd
- ▲ Lækkert design og display
- ▲ Potent software
- ▼ Bøvlet betjening
- ▼ Høj pris

Pris: 2999 kroner.
En *MuVo2* med 1.5 GB harddisk fås til 2499 kroner.
Nærmeste forhandler oplyses af Creative på tlf.: 48 16 84 00.
Se mere på www.creative.com

SONY HANDYCAM DCR-TRV255

Video her og nu

Du kan både få større og mindre camcordere end denne Sony, men for kun 4500 kroner får du her et flunkende nyt videokamera, der tager billeder, der i farve og skarphed ikke adskiller sig meget fra det, du ser på DR og TV 2. Kameraet er nemt at bruge. Er du ikke nogen ørn til video, trykker du bare på den store, hvide Easyknap og lader kameraet foretage alle indstillinger. Går du rundt med en lille Spielberg i maven, kan du selv indstille farver, eksponering og meget, mere. Når mørket sænker sig, giver Sonyen dig to muligheder: Enten kan du tænde den indbyggede lampe, eller også kan du indstille kameraet til Nightshot. Begge funktioner har en rækkevidde af ca. fem. meter. Nightshot laver kornede sort-hvid billeder optaget fra autofokusfunktionens infrarøde stråle, men giver en god effekt, generer ikke dine skuespillere og sparer på batteriet. Efter optagelsen kan du kopiere dine film over på pc med den medfølgende software og USB-kabel. Det tager dog tid, og kvaliteten falder brat. Et godt salgsargument er 990x digital zoom, men her er billedkvaliteten håbløs. Hold dig til de 20x optisk zoom – hvilket rækker.

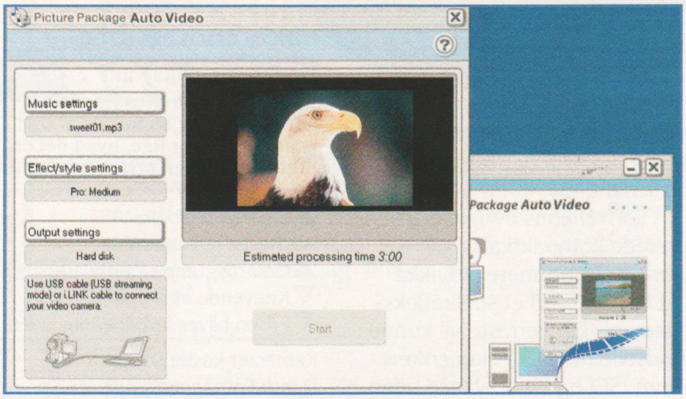

Der følger kabel og software med, så du kan overføre dine videoer til pc'en. Praktisk! Men det tager for lang tid, og kvaliteten daler.

Handycam DCR-TRV 255 er en nem, fornuftig og billig løsning for enhver begynder.

SONY HANDYCAM DCR-TRV255

God, men skrabet camcorder til en fornuftig pris. Gode optagelser, hvis du ikke bruger digital zoom.

- ▲ Nem at bruge
- ▲ God billed- og lydkvalitet
- ▲ Billedstabilisering og Night Shot
- ▲ Kan tilsluttes pc
- ▼ Elendig kvalitet med 990x zoom

Camcorderen koster 4500 kroner. Sony Nordic oplyser nærmeste forhandler på tlf. 43 55 70 00. www.sony.dk

TRAFIKTESTEN.DK OG TEORIEN.DK

Lær at bestå

Da undervisningen i den teoretiske del af forberedelsen til køreprøve meget sjældent byder på optimale forhold, hvad materiale angår, så er der både idé og penge i at sælge interaktive produkter, som optimerer forberedelsen. Vi har her kigget på to af slagsen. Begge kan købes over internettet.

Trafiktesten.dk består af 9 prøver med hver 25 spørgsmål, som svarer til dem, man får til politiets officielle teoriprøve plus en tavletest og en mulighed for at tage en såkaldt "random-test", hvor spørgsmål fra de 9 prøver kommer i tilfældig rækkefølge. En stiller spørgsmålene, som dog også står skriftligt på skærmen. Svaret på, hvorvidt man er dumpet eller bestået, kommer, efter alle 25 spørgsmål er besvaret.

Teorien.dk byder på 8 prøver. Her kan man ikke både høre og læse spørgsmålene. Billederne er gode og bedre end i *Trafiktesten.dk*, men det er en smule irriterende, at man efter hvert spørgsmål får at vide, om man har svaret korrekt. Koncentrationen har bedst af at vente med et samlet svar. Der er også en random-test, en prøve i vigepligter, en om lyssignaler og en om færdselstavler.

Trafiktesten.dk ↑ Teorien.dk →

TRAFIKTESTEN.DK

Layoutet og indholdet af prøverne er for så vidt udmærkede. Men for mange af billederne er dårlige.

Cd'en koster 198 kroner. Købes på www.trafiktesten.dk

TEORIEN.DK

Grimt layout, men det fungerer. Gode billeder. Skidt, at man ikke både kan læse og høre opgaverne.

Cd'en koster 149 kroner. Købes på www.teorien.dk

SMSLAND.DK

SEND TIL 1208

Gå ind i beskedfunktionen på din mobil, og skriv en ny SMS med koden for det du gerne vil have fx. **KM M UME409** og send koden til **1208**. Du modtager det du har bestilt inden for kort tid, og du skal blot huske at gemme det. Problemer - ring på 70276527 i Alle hverdage 12-15 eller skriv til support@smsas.com

*** WAP - Din mobil skal have en fungerende WAP opsætning. I tvivl - så hent én for 50 øre ved at sende en SMS med ordet WAP til 1208 Dette gælder kun NOKIA og SONY E. (Hvis du har en anden telefon eller Debitel, skal du kontakte dit teleselskab!**

Farvebilleder

15,-

KM M ALBA155	KM M UMEA214	KM M AF35	KM M CC60	KM M SMS23	KM M NE82	KM M SW99	KM M SW155	KM M AF5	KM M UME409	KM M SW80	KM M GM456
KM M ALBA158	KM M UMEA211	KM M WB4	KM M MM29	KM M WB5	KM M UME402	KM M TEGN470	KM M FM4	KM M UME397	KM M TR1	KM M GM400	KM M GM424
KM M SJOA43	KM M UMEA135	KM M NE51	KM M AF47	KM M CC41	KM M UME403	KM M AF8	KM M SK11	KM M HS7	KM M AF24	KM M BABE305	KM M NE36
KM M UMEA228	KM M UMEA161	KM M AH9	KM M GG80	KM M NE50	KM M UME406	KM M AF32	KM M UME54	KM M TEGN483	KM M GM59	KM M FS378	KM M GM394
KM M UMEA220	KM M ALBA123	KM M AH7	KM M UME235	KM M NE85	KM M BIL790	KM M BG3	KM M AF41	KM M UME407	KM M GM225	KM M HAN42	KM M GM395
KM M UMEA215	KM M UMEA71	KM M AH8	KM M MM3	KM M NE84	KM M BIL51	KM M UME419	KM M UME416	KM M UME423	KM M GM60	KM M HAN197	KM M GM402
KM M UMEA213	KM M UMEA132	KM M MM7	KM M AF30	KM M NE59	KM M SW14	KM M UME388	KM M JH14	KM M UME389	KM M UME390	KM M GM412	KM M GM420

Fungerer på telefoner med farvedisplay af type: NOKIA, SIEMENS, MOTOROLA og SONY ERICSSON.

*** WAP**

Mobilspil

30,-

KM G MODARTS	KM G INCOMING	KM G YOYO	KM G ASKATE	KM G GARFCC	KM G MINE	KM G HUGOJORD	KM G CPIX	KM G RARESCUE
KM G MINIGOLF2	KM G RFEVER2	KM G XIII	KM G OPEN	KM G ROULETTE	KM G MDPS	KM G SKYF	KM G SPWAR	KM G GUNRUSH

Fungererer på Nokia: 3100, 3200, 3300, 3510i, 5100, 6100, 6610, 6800, 7210, 7250

*** WAP**

Poly. ringetoner

15,-

TOP 10

Kevin Lyttle, Turn Me On	KM PL TURNKEV
Rachel Stevens, Sweet Dreams Of My L.A.	KM PL 21260P4
Limp Bizkit, Behind Blue Eyes	KM PL 21328P4
Britney Spears, Toxic	KM PL 21740P4
Kelis, Milkshake	KM PL 21585P4
Evanescence, My Immortal	KM PL 21525P4
Dido, Don't Leave Home	KM PL 21838P4
Black Eyed Peas, Shut Up	KM PL SHUTUPV
Michael Andrews & Gary Jules, Mad World	KM PL MDWRLD
One-T, The Magic Key	KM PL 20727P4

TOP DOWNLOADS

Jokeren, Havnen	KM PL 21342P4
LOC, Undskyld	KM PL 21894P4
Safri Duo, All The People In The World	KM PL 21315P4
Johny Deluxe, Elskovspony	KM PL 21460P4
50 Cent, Pimp	KM PL PIMP
Løvernes Konge - Hakuna Matata	KM PL HAKUNAM
Kaj & Andrea, Vi Er Gode Venner	KM PL 20519P4
Zididada, Prinsesse	KM PL 21889P4
Burhan G, Burhan G	KM PL 21396P4
Black Eyed Peas, Where is the love.	KM PL WHEREIS
Bubbi Bjørnene	KM PL 21895P4
Big Fat Snake, Bonsoir Madame	KM PL 21454P4

POP

Darkness, Love Is Only A Feeling	KM PL 22010P4
Jamelia, Thank You	KM PL 22018P4
No Doubt, Bath Water	KM PL 22012P4
Peter Andre, Mysterious Girl	KM PL 22019P4
Outkast, Hey Ya	KM PL 21299P4
Keane, Somewhere Only We Know	KM PL 21983P4
Nelly Fortado, Try	KM PL 21967P4
Enrique Iglesias, Not In Love	KM PL 21911P4
Tue West, En Sang Om Kærlighed	KM PL 21912P4
Franz Ferdinand, Take Me Out	KM PL 21829P4
Pink, God Is A Dj	KM PL GODISAD
George Michael, Amazing	KM PL 21847P4

EVERGREENS

Bob Marley, Could You Be Loved	KM PL RCOULDYO
Billy Idol, White Wedding	KM PL WHWEDD
Lou Reed, Walk On The Wild Side	KM PL LOUR
Elton John, I'm Still Standing	KM PL STILLST
Joe Cocker, Unchain My Heart	KM PL UNCHH
Shaggy, Mr. Bombastic	KM PL 1701407
Aretha Franklin, Say A Little Pray For You	KM PL 20435P4
Cj Lewis, Sweets For My Sweet	KM PL 20607P4
Dire Straits, Romeo and Juliet	KM PL 20544P4
UB40, Can't Help Falling In Love	KM PL 20497P4
Kim Wilde, Kids In America	KM PL RKIDS
Leann Rimes, Can't Fight The Moonlight	KM PL RCANTFIG

HIPHOP

Beenie Man ft. Mr Thing, Dude	KM PL 22016P4
DJ Casper, Cha Cha Slide	KM PL 22017P4
Jeniffer Lopez. ft R. Kelly, Baby I Love U	KM PL 22011P4
Outlandish, Walou	KM PL 22013P4
Missy Elliot, I'm Really Hot	KM PL 21993P4
Norah Jones, Sunrise	KM PL 21977P4
Fatman Scoop, It Takes Scoop	KM PL 21960P4
2 Pac vs. Notorious, Runnin'	KM PL 21790P4
Blazin Squad, Here 4 One	KM PL 21910P4
Lumidee, Crashin a party	KM PL APARTY
Stacie Orrico, I Promise	KM PL IPROMIS
Blink 182, I Miss You	KM PL 21890P4
Snow Patrol, Run	KM PL 21883P4
Jay Z, Change Clothes	KM PL 21646P4

TV/FILM

James Bond	KM PL 20255P4
Gøg & Gokke	KM PL 21150P4
Rocky, Eye Of The Tiger	KM PL 20232P4
A Team Theme	KM PL PL28
Seinfeld	KM PL 20811P4
Skadestuen	KM PL 20833P4
Fame	KM PL 20815P4
The Flinstones	KM PL 20233P4

Polyfoniske ringetoner fungerer på Sony Ericsson: T300, T310, T316, T610, T616, T618, P800. Nokia: 3300, 3510, 3510i, 3650, 5100, 6100, 6610, 6800, 7210, 7250, 7650. Motorola: T360, T720

*** WAP**

Giv din pc et pift i Kontrolpanelet

Der findes masser af gode programmer, der kan bruges til at forbedre din computers ydelse – men hvorfor installere nyt, når du som Windows-bruger faktisk er rimeligt godt hjulpet med de værktøjer, styresystemet er født med?

Der findes en hel hær af firmaer, der laver programmer til at tune og finpudse Windows. Microsoft følger godt med og indbygger de bedste funktioner i nye versioner af styresystemet. Der kommer hele tiden nye og bedre programmer, og *Komputer for alle* vil fortsat finde de bedste til dig – men når det er sagt, så er de indbyggede funktioner i *Windows XP* ikke sådan at kimse ad. Vi viser dig, hvordan du bruger de vigtigste af dem.

Kontrolpanelet er Windows' kontrolcenter, hvor du finder alle de smarte funktioner. Her kan du skifte farver, lyde og temaer. Du kan også indstille, hvordan pc'en udnytter processorkraften. Mulighederne er utallige.

På de næste par sider giver vi en lille guide til Kontrolpanelet samt en god håndfuld nyttige tips og indstillinger, som kan gøre din tid foran skærmen mere produktiv.

Bemærk, at tipsene her er rettet mod *Windows XP*-brugere. Mange af dem virker også i *Windows 98,* men her skal man blot være opmærksom på, at Kontrolpanelets layout i XP er anderledes og mere brugervenligt. Men er man først inde, så er en del funktioner ens. □

Få overblik over Kontrolpanelet

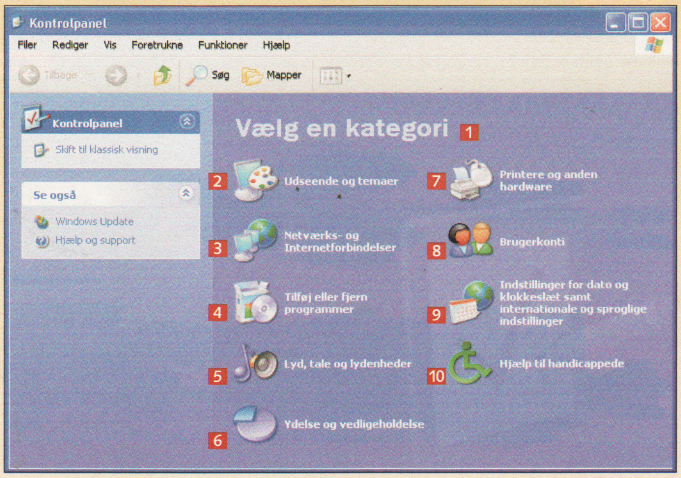

For at gøre det hele mere overskueligt er indstillingsmulighederne delt op i ni kategorier 1. I det følgende gennemgår vi kort Kontrolpanelets kategorier:

Udseende og temaer 2. Her skifter du baggrundsbillede på skrivebordet, ændrer farver og skriftstørrelse i menuer, vælger pauseskærm og tilpasser skærmens opløsning. Senere skal vi se på, hvordan man også kan ændre på udseendet af **menuen Start**.

Netværks- og internetforbindelser 3. Her kan du oprette forbindelse til internettet og konfigurere netværk. Du kan oprette dit eget hjemmenetværk og dele filer, printere og internetforbindelse med andre.

Tilføj eller fjern programmer 4. Som navnet antyder, kan du her afinstallere programmer og installere nye. Du kan desuden tilføje mere specielle Windows-komponenter, som ikke blev installeret fra start.

Lyd, tale og lydenheder 5. Her er samtlige indstillinger vedrørende lyd og hardware som højttalere og lydkort samlet. Du kan bl.a. ændre Windows' systemlyde samt justere lydstyrken.

Ydelse og vedligeholdelse 6. Her kan du fintune computerens ydelse ved at slå nogle af de mest ressourcekrævende funktioner fra. Du kan organisere filerne på harddisken, så programmer starter hurtigere, samt fejlfinde/tilføje hardware og administrere og overvåge pc'en. Det er især indstillinger i denne kategori, vi vil beskæftige os med.

Printere og anden hardware 7. Her installerer du printere, skannere, mus og anden hardware.

Brugerkonti 8. Hvis I er flere, der deles om pc'en, er det en god idé at oprette flere brugerkonti. På den måde kan I adskille jeres personlige indstillinger og dokumenter.

Indstillinger for dato og klokkeslæt ... 9. Her kan du ud over at indstille dato og klokkeslæt også foretage sprogindstillinger for bl.a. tastaturet.

Hjælp til handicappede 10. Er du syns-, høre- eller bevægelseshæmmet, har XP indbygget en række funktioner, som gør livet lidt nemmere.

Af Thomas O. Nielsen

Indstilling af visuelle effekter

I denne artikel vil vi beskæftige os med indstillinger i kategorien **Ydelse og vedligeholdelse** 6. Her findes en række funktioner, som får pc'en til at køre hurtigere, hvilket kan være tiltrængt, hvis du har en computer af ældre dato.

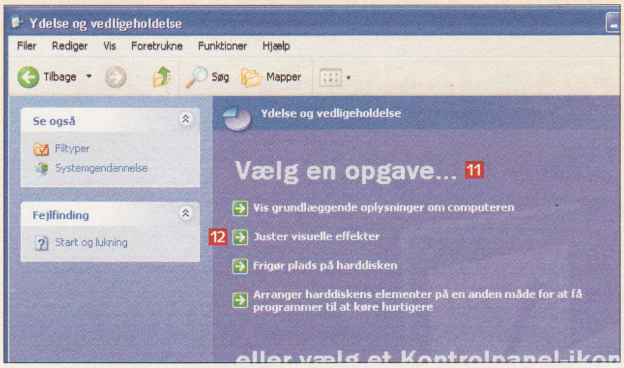

1 Klik på kategorien **Ydelse og vedligeholdelse** 6, hvorved der åbnes en ny side med kategoriens vigtigste indstillinger præsenteret som typiske opgaver 11 og nedenfor en række genveje til alle kategoriens indstillingsområder. Klik på **Juster visuelle effekter** 12.

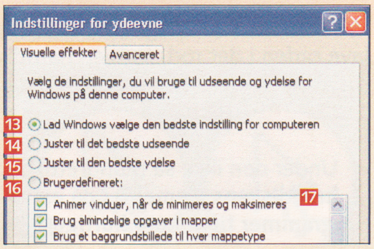

2 Windows XP indeholder en masse visuelle lækkerier, som adskiller dens udseende fra tidligere versioner. Kigger du godt efter, vil du finde mange små detaljer. Uheldigvis for os, som sidder ved en ældre pc, koster hver enkelt af disse effekter kræfter, som måske kunne udnyttes til vigtigere formål, og så er det rart at kunne slå det mest overflødige fra. Fra start er Windows sat til selv at vælge den bedste indstilling 13, som er et kompromis mellem ydeevne og skærm-makeup. Hvis du har en ny og hurtig pc og gerne vil have alle detaljer med, kan du ændre denne indstilling til **Juster til det bedste udseende** 14. Vil du derimod spare mest muligt på pc'ens kræfter, anbefales det at vælge **Juster til den bedste ydelse** 15. Vælger du **Brugerdefineret:** 16, kan du på listen 17 nederst til- og fravælge de enkelte effekter. En gennemgang af disse vil være for omfattende her, men du kan roligt prøve dig frem. Du kan altid vende tilbage til udgangspunktet ved at markere 13.

Virtuel hukommelse

Optimering af den virtuelle hukommelse kan ofte forbedre pc'ens ydelse. Virtuel hukommelse er et andet ord for, at Windows bruger din harddisk, når den løber tør for fri ram. Alternativet ville være, at du måtte lukke programmer for at kunne fortsætte. Ulempen er, at selv den hurtigste harddisk er meget langsommere end rigtig ram, så jo mere virtuel hukommelse Windows er nødt til at bruge, des langsommere kører alting. Du kan dog afhjælpe dette:

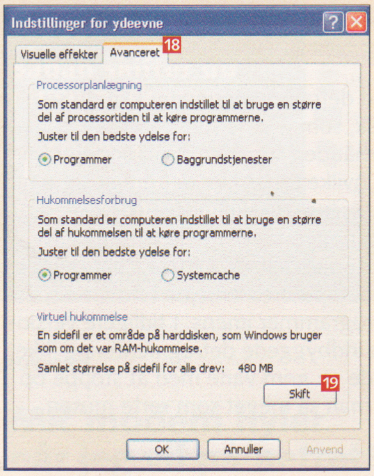

1 Klik på fanen **Avanceret** 18 og dernæst på knappen **Skift** 19 i boksen **Virtuel hukommelse**.

2 Før Windows kan bruge harddisken som ekstra ram, skal der sættes plads af til dette. Fra start er der allerede afsat plads, men du kan forbedre indstillingerne. I listen foroven 20 kan du se, på hvilke(n) af harddiskens partitioner Windows har reserveret plads til den virtuelle hukommelse 21. Marker denne partition. Nedenfor kan du se, hvor meget plads der er sat af 22, samt hvor meget plads den virtuelle hukommelse maksimalt 23 må bruge. Som tommelfingerregel bør du have $2\frac{1}{2}$ gange så meget virtuel hukommelse, som du har ram. Er pc'en fx udstyret med 256 MB ram, bør den virtuelle hukommelse være op til 768 MB stor, hvis der er plads på harddisken. Desuden er det en fordel at sætte de to tal til samme værdi, da det er tidskrævende for Windows at udvide og indskrænke den virtuelle hukommelse efter behov. Vælg **Brugerdefineret størrelse** 24, og angiv den nye størrelse i de to felter. Klik herefter **Definer** 25.

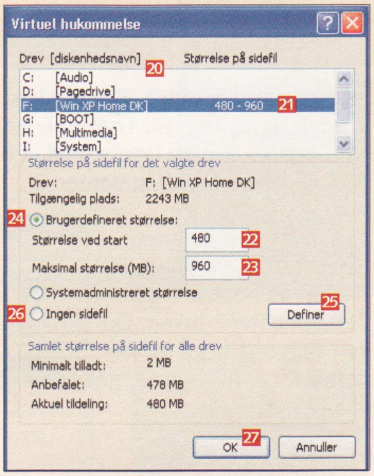

3 En anden ting, som kan forbedres, er placeringen af den virtuelle hukommelse. Som standard er den virtuelle hukommelse placeret på samme partition som Windows selv. Hvis din pc er udstyret med mere end en harddisk, kan du med fordel flytte den virtuelle hukommelse til en partition på den anden harddisk. Dette vil sætte hastigheden på den virtuelle hukommelse i vejret. For at flytte den virtuelle hukommelse fra en partition markerer du denne i listen 20, vælger **Ingen sidefil** 26 og klikker **Definer** 25. Markér herefter den nye partition, og vælg **Brugerdefineret størrelse** 24, indtast størrelsen af den virtuelle hukommelse som beregnet ovenfor, og klik **Definer** 25.

4 Når du så er færdig med at lave om på indstillingerne for den virtuelle hukommelse, skal du klikke på **OK** 27.

Få orden i harddiskens kaos

Windows har alle dage haft et indbygget program til at lave orden i det rod, som en harddisk i virkeligheden viser sig at være, hvis man kradser i overfladen. Men først i Windows XP er det indbyggede værktøj af en kvalitet, der gør det værd at bruge. Det kan stadig ikke konkurrere med kommercielle produkter, men er godt nok til de fleste.

1 Under den ikke så mundrette overskrift **Arranger harddiskens elementer på en anden måde for at få programmer til at køre hurtigere** 1 gemmer den funktion, der i computersprog hedder defragmentering, sig. Når Windows gemmer filer eller programmer, smider den dem ind på harddisken, hvor der er plads. Samlet, hvis det kan lade sig gøre, men når harddisken er fyldt godt op og har været i brug i et stykke tid, så begynder Windows at splitte filerne op og kaste stumperne ind hulter til bulter, hvor der nu er et ledigt hul – det gør det langsommere at starte programmerne, fordi Windows først skal lokalisere stumperne. En defragmentering samler stumperne og fordeler dem bedre og bør foretages med jævne mellemrum.

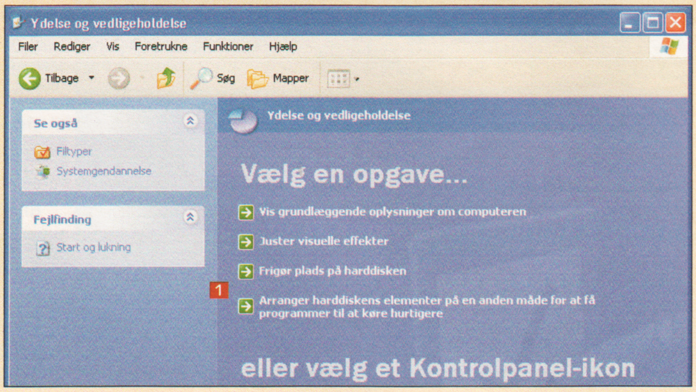

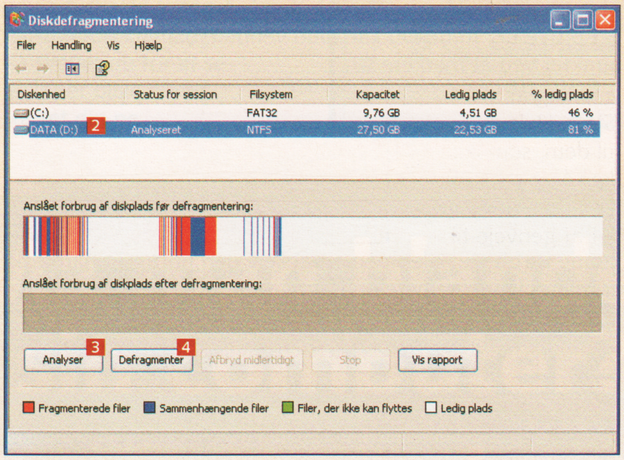

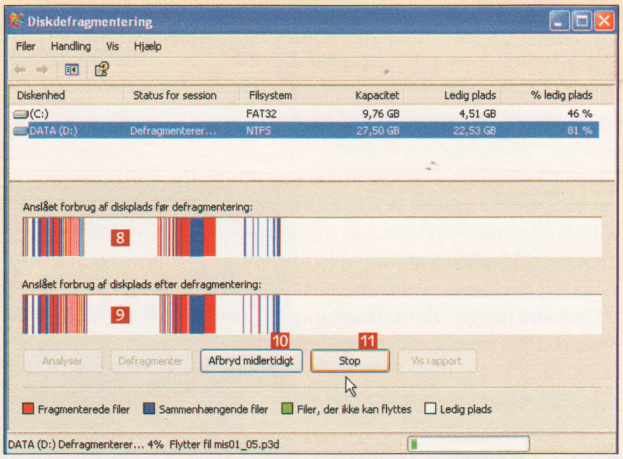

2 Vælg den harddisk eller harddisk-del (partition), du vil defragmentere 2. Tryk på knappen **Analyser** 3 – du kan også gå direkte i gang med at defragmentere disken ved at klikke på **Defragmenter** 4.

3 Vælger du analysen, fortæller Windows dig, om det kan betale sig at defragmentere disken. Du kan vælge at få en masse detaljer fra analysen 5, gå til defragmentering 6 eller lukke vinduet 7.

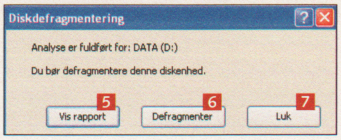

4 Når du er i gang med defragmenteringen, kan du se et billede af din harddisk, som den ser ud nu 8, og et der gradvis ændrer sig, efterhånden som der bliver sorteret i filerne 9. Farverne viser, hvilke typer filer det drejer sig om. Du kan holde en pause 10, hvis du skal bruge computeren og synes, at defragmenteringen får det hele til at gå lidt langsomt. Du kan også stoppe helt 11. Defragmenteringen går bedst, hvis du lader computeren arbejde i fred, men du kan godt bruge andre programmer imens. I tidligere versioner af Windows var den indbyggede defragmentering ikke særligt god, og den havde en grim vane med at stoppe op og begynde forfra, hvis man så meget som rørte musen.

tip Hvis du er vant til at arbejde med tidligere udgaver af Windows, så kan det forvirre med XP's nye indgang til Kontrolpanelet. Du kan vælge at få Kontrolpanelets mange underfunktioner præsenteret på den klassiske måde 1. Det er ikke helt så pænt, men kender du de enkelte funktioner, så kan du med denne visning spare et par museklik, når du skal bruge dem. Noget af den hardware, du installerer, som fx mus eller grafikkort, laver også deres egne menupunkter, som vil være tilgængelige her, men ikke i kategorivisningen. Og du kan altid vende tilbage 2.

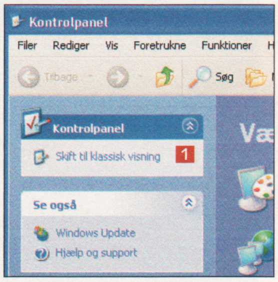

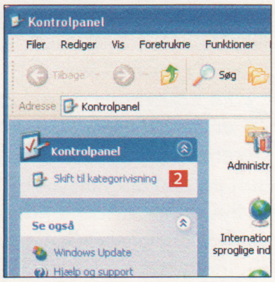

Finjustering af menuen Start

I det foregående har vi beskæftiget os med, hvordan ydelsen af *Windows XP* kan sættes i vejret. Men ikke alt handler om rå hastighed. Meget afhænger også af at have nem adgang til de vigtigste funktioner i Windows. Et af de flittigst besøgte områder af *Windows XP* er menuen Start. Hvis Kontrolpanelet er Windows' kontrolcenter med hensyn til diverse indstillinger, så er menuen Start kommandocentralen, hvorfra størsteparten af alle aktiviteter starter. Der er brugt mange kræfter på at gøre menuen Start så brugervenlig som muligt, men endnu et par ting kan med fordel tilpasses for at gøre din hverdag endnu nemmere. Lad os først kigge på, hvordan menuen Start er opbygget:

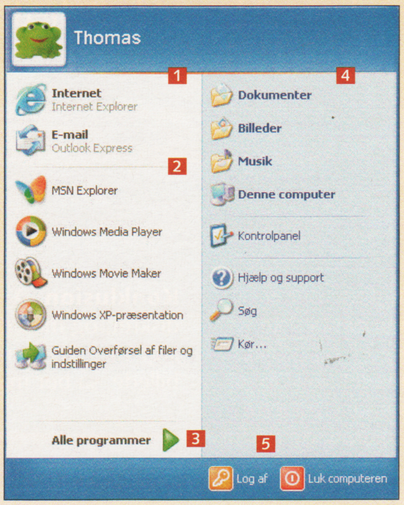

Menuen **Start** er delt op i områder, med hver sine typer genveje 1. Kolonnen til venstre indeholder genveje til de mest benyttede programmer. Genvejene over skillelinjen 2 ligger der fast, medens området under linjen viser de seks hyppigst brugte programmer. På den måde tilpasser genvejene sig løbende dine arbejdsvaner, hvilket gør det lynhurtigt at starte favoritprogrammerne. Er der et program, du bruger særligt ofte, kan du sende genvejen til det op i området over skillelinjen og dermed låse den fast til menuen **Start**. Det gør du ved at højreklikke på genvejen og vælge "Fastgør til menuen Start". Omvendt flyttes en genvej ned under linjen ved at højreklikke og vælge "Frigør fra menuen Start".

Nedenfor finder du knappen **Alle programmer** 3, som åbner en liste med genveje til samtlige installerede programmer. Højre kolonne 4 indeholder genveje til de vigtigste mapper og systemmapper samt til at søge efter filer, få hjælp eller udføre tekstkommandoer. Nederst 5 kan du vælge at lukke computeren ned, genstarte eller logge af, hvis I er flere, der bruger samme Windows.

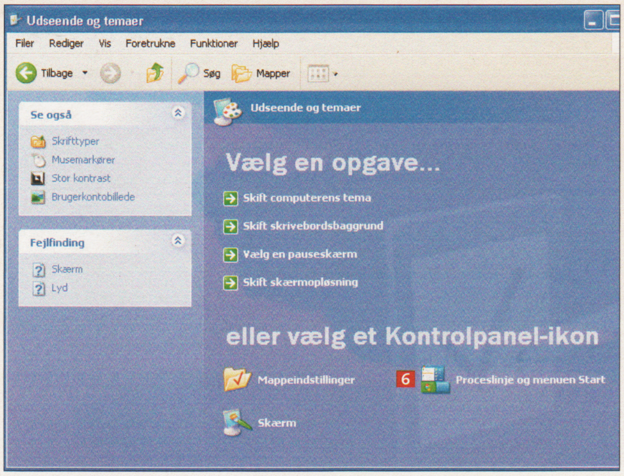

1 De mange muligheder for at ændre i indstillingerne for menuen Start, finder du i Kategorien **Udseende og temaer** i Kontrolpanelet. Klik herefter på **Proceslinje og menuen Start** 6 i den undermenu, der kommer frem.

2 Vælg fanen **Menuen Start** 7 og **Tilpas...** 8

3 På fanen **Generelt** 9 kan du foretage en tilpasning af menuen **Start.** Hvis du hører til dem, som ikke kan få genveje nok, kan du ændre antallet af genveje til hyppigt brugte programmer i den venstre kolonne 10 af menuen **Start**, og hvis denne herefter dækker for en alt for stor del af skrivebordet, kan du vælge at få vist alle ikoner i formindsket 11 størrelse. Du kan også vælge at have færre genveje, hvis du alligevel ikke bruger dem.

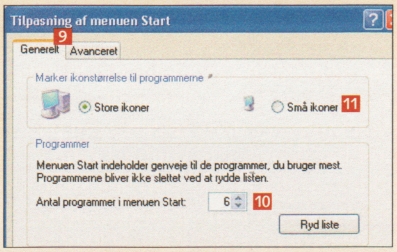

4 På fanen **Avanceret** 11 kan du finjustere udseendet og indholdet i højre kolonne i menuen Start. De mest interessante indstillinger findes i listen **Elementer i menuen Start** 12. Hvis du har fået blod på tanden og vil have nem adgang til at ændre indstillingerne i Kontrolpanelet, kan du vælge at få dette vist som en menu 13. Så slipper du for først at skulle gennem alle *Windows XP'* mange pædagogiske kontrolpanel-menuer og har i stedet hurtig adgang.

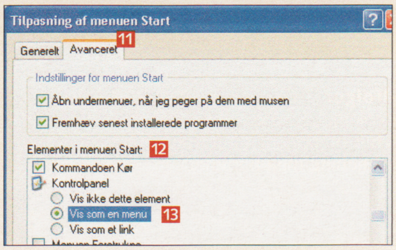

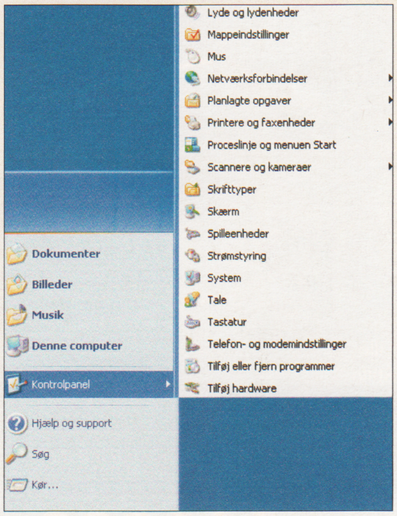

TEST **AF FIRE BILLIGE PROJEKTORER:**

Store billeder

Med en smart lille projektor kan du gøre hjemmet til biografsal. Med priser omkring 8000 kroner kan drømmen om den store skærm blive virkelighed.

Acer PD110z — Pris: 8700 kr.

Høj kontrast og støjsvag

Acers lille projektor er et diskret bekendtskab. Den fylder ikke meget og er meget stille. På to meters afstand kan den med sin zoomlinse lave et billede, som går fra en meter og 25 cm til en meter og 52 cm diagonalt.

Projektoren er den i testen, som på papiret har den største kontrast ratio. Umiddelbart er der ikke den helt store forskel fra de andre projektorer, men i dvd-film er der en ekstra lille lækker sprødhed over billedet.

Farverne er ikke lige så skarpe, som de burde være. De er en smule døde i det og burde fremstå mere skarpe. Til gengæld er kontrasten helt i top, så man alligevel får et godt indtryk. Menusystemet er nemt og intuitivt.

Det reagerer ganske hurtigt, og det er nemt at indstille sig frem til det bedste resultat. Vinklen er rigtig god, og projektoren kan kaste billedet meget højt op på væggen, selv fra kort afstand. Desværre står den kun på én fod i midten, og derfor tipper den let.

Opløsning	800 x 600 pixels
Billedstørrelse	27,9 tommer til 337,5 tommer
Billedtype	Almindelig + widescreen
Pærens levetid	2000 timer (opgivet af producent)
Pærens effekt	150 W
Lys	1,100 ANSI Lumens
Kontrast ratio	1500:1
Tilslutning	VGA, S-video, Composite, USB
Målt støjniveau	43 dB

Konklusion Acers projektor er lille og diskret, og med det for øje er den et oplagt valg. Hvis man går efter det bedste billede, så bør man købe en anden.

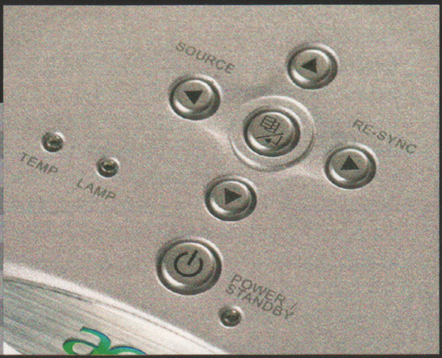

Medfølger Taske, strømkabel, RGB-kabel, S-videokabel, S-video-phonokabel, VGA til Component-omformer, fjernbetjening med batterier.

- ▲ Lille
- ▲ Stille
- ▲ Billig
- ▼ Knap så skarpt billede
- ▼ Udnytter den høje kontrastspecifikation

KARAKTER

Forhandler: Acer anviser nærmeste forhandler på **tlf.: 39 16 88 00 – www.acer.dk**

Hvis man vil have et kæmpebillede til en fornuftig pris, bør man anskaffe sig en projektor. Her kan en dyr tv-skærm slet ikke konkurrere. En projektor fungerer ligesom fremviseren i en biograf ved at kaste lys op på et lærred. Forskellen er, at projektoren ikke fylder mere end en skotøjsæske.

Sammenlignet med de store fladskærme får man langt flere muligheder i en projektor. Den fylder mindre, er nem at transportere rundt, kan lave et meget større billede, og man kan få den helt af vejen ved at skrue den op i loftet.

En projektor kan lave forskellige billedstørrelser. Størrelsen på billedet afhænger af, hvor langt væk fra lærredet/væggen man placerer den. De fleste projektorer kan lave et billede, der svarer til omkring 300 tommer. Jo større billede den laver, desto mere sløret og utydeligt bliver billedet. Det er derfor helt optimalt at holde sig til en skærmstørrelse under 70 tommer svarende til cirka en meter og 78 cm diagonalt.

Nogle projektorer har en zoomlinse, som gør, at billedet kan reguleres i størrelse, uden at man behøver rykke projektoren frem eller tilbage. Det er ubetinget en fordel, for så kan man finjustere billedstørrelsen uden de store vanskeligheder.

En projektor behøver ikke stå lige midt for billedet. Den kan sagtens stå på et sofabord og kaste billedet opad. Den kan også monteres i loftet, spejlvende billedet og kaste det skråt nedad. Når en projektor fremviser et billede fra en skæv vinkel, bliver billedet vredet ud af proportioner. Men ved hjælp af den såkaldte keystone-funktion kan man hurtigt og nemt justere billedet tilbage til et normalt billede. ▶

Canon LV-S3 Pris: 8300 kr.

Støjende lille sag

Denne projektor fra Canon er lillebitte men leverer et superskarpt billede og har et væld af indstillingsmuligheder.

Den har dog en rigtig irriterende egenskab, i og med at den ikke kan lave en vinkel, som er skæv. Det betyder, at den projicerer billedet ligeud og ikke opad. Derfor bliver man nødt til at stille den på en hævet flade, hvis man fx har den stående i bordplan.

Menuen er overvældende, og der er masser af indstillingsmuligheder. Menuen reagerer hurtigt, og man kan surfe sig igennem de mange muligheder.

Med i pakken er der to fjernbetjeninger. Den ene bruges til de generelle indstillinger, og den anden fungerer som en slags mus på computeren.

Projektoren hører desværre ikke til de helt stille. Den støjer jævnt meget, og når den køler af efter brug, er det som at have en føntørrer liggende på stuebordet.

Projektoren kan fra to meters afstand levere en billedstørrelse fra en meter og 35 cm til en meter og 61 cm.

Opløsning	800 x 600 pixels
Billedstørrelse	34 tommer til 200 tommer
Billedtype	Almindelig
Pærens levetid	ikke oplyst
Pærens effekt	160 W
Lys	1,250 ANSI Lumens
Kontrast ratio	300:1
Tilslutning	VGA, S-video, Comp, USB
Målt støjniveau	56 dB

Konklusion Canons projektor leverer et knivskarpt og lækkert billede, men er en smule anstrengende at have med at gøre. Den støjer desværre temmelig meget.

Medfølger Taske, strømkabel, RGB kabel, fjernbetjening med batterier, Canons fjernbetjening til præsentationer.

▲ Knivskarpt billede
▲ Stor menu
▲ Fylder lidt
▼ Støjer
▼ For lille vinkel

KARAKTER

Forhandler: Canon anviser nærmeste forhandler på **tlf.: 70 15 50 05 – www.canon.dk**

Når man bruger en projektor, skal det helst ikke være i blændende solskin. For at opnå det bedste billede bør man trække gardinerne for, så man dæmper lyset omkring billedet. Ganske ligesom når man kigger på et almindeligt tv.

Der er stor forskel på, hvor meget projektorer larmer. Pæren inde i projektoren bliver meget varm og skal derfor køles, hvorfor en projektor altid vil støje lidt.

Alt i alt er en projektor en god og billig måde at få et stort billede på. Regn dog med at skifte pære hvert andet år.

Ordforklaring

Opløsning	Det antal punkter, som projektoren kan vise.
Billedstørrelse	Målt diagonalt i tommer ligesom et almindeligt tv.
Billedtype	Alm. tv-format er 4:3, altså 4 bred og 3 høj. Widescreen er 16:9.
Pærens levetid	Som andre pærer brænder en projektors ud efter et antal timer.
Pærens effekt	Pærens forbrug.
Lys	Måles i ANSI Lumens og betyder lysets styrke.
Kontrast ratio	Jo højere kontrast ratio, desto skarpere er billedet.
Tilslutning	Muligheder for tilslutning af periferudstyr.
Målt støjniveau	Hvor meget projektorens køler støjer.
Medfølgende	Hvad der er med i pakken, når man køber en projektor.

ViewSonic PJ510 — Pris: 7995 kr.

Meget udstyr for pengene

Allerede når man pakker denne projektor ud af kassen, får man fornemmelsen af, at man får meget for pengene. Der er masser af kabler og en lækker lille taske, som man kan bære projektoren rundt i.

Med en afstand på to meter kan denne projektor lave et billede, som spænder fra en meter og 47 cm til en meter og 77 cm diagonalt. Det betyder, at projektorens zoomlinse kan ændre billedstørrelsen, uden at man fysisk behøver flytte projektoren frem eller tilbage.

Farverne er ganske udmærkede, og skarpheden er i top. Det kan nu godt alligevel betale sig at give den lidt ekstra skarphed i menuen.

Selve projektorens menusystem og skift imellem inputkilder kan godt være lidt irriterende. Fx skifter den ikke bare imellem dvd-afspilleren og pc'en uden først at skulle søge efter enhederne. Det er ikke noget, der tager lang tid. Menuen er ganske nem, men temmelig sløv at bruge.

Konklusion Med denne projektor får man faktisk meget for pengene. Selv om menusystemet er elendigt, så er slutresultatet rigtig godt.

Opløsning	800 x 600 pixels
Billedstørrelse	30 tommer til 300 tommer
Billedtype	Almindelig + widescreen
Pærens levetid	4000 timer (opgivet af producent)
Pærens effekt	130 W
Lys	1,200 ANSI Lumens
Kontrast ratio	300:1
Tilslutning	VGA, S-video, Composite, Component
Målt støjniveau	46 dB

Medfølger Taske, strømkabel, video/lydkabler (phono), RGB-kabel, fjernbetjening med batterier.

2004 K TEST-VINDER

- ▲ God pris
- ▲ Godt billede
- ▲ Zoomlinse
- ▲ God skarphed
- ▼ Menusystemet

KARAKTER

Forhandler: Viewsonic anviser nærmeste forhandler på **www.viewsonic.dk**

Sådan testede vi

Vi har testet projektorerne på et standard lærred i en stue på omkring 35 kvadratmeter.

Tilslutning fra computr til udstyret er sket med de medleverede kabler.

Til at justere farverne korrekt har vi brugt farvekort, som gør det muligt at indstille projektorerne bedst muligt efter et testbillede. Derefter har vi spillet en række pc-spil, hvor grafikkortet udfordrer projektoren på opdatering og visuelle effekter. Herefter har vi afspillet et par dvd-film på computeren.

Derudover har vi flyttet rundt på projektorerne for at finde den ideelle maksimalstørrelse og synsvinkel, hver projektor.

Til sidst har vi målt, hvor meget de larmer, med en decibel-måler fra Digital Instruments.

En test af projektorer er til et vist punkt en subjektiv bedømmelse.

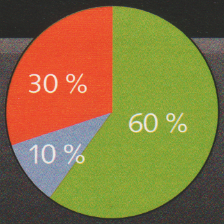

Sådan vægtes der i bedømmelsen:

- Brugervenlighed
- Billedkvalitet
- Støjniveau

Epson EMP-S1

Pris: 8700 kr.

Flotteste billede i testen

Epsons projektor er virkelig lækker. Den er nem at betjene, og enhver kan finde ud af at indstille sig frem til det bedst mulige resultat.

Menuen er intuitiv, og man kan stort set gætte sig igennem menuerne, der virker nogenlunde som et tv's. Den lille fjernbetjening er i kreditkortstørrelse og ligger godt i hånden.

Farverne er gode. Dog er de bedst ved en computerpræsentation frem for filmvisning. Når en pc er tilsluttet, bliver farverne helt sprøde og knivskarpe. dvd-film har en tendens til at blive lidt matte i det, men den kan man klare ved at give den lidt mere kontrast og tilføje lidt skarphed i menuen. På to meters afstand laver Epsons projektor et billede, der er 1 meter og 72 cm diagonalt. Det eneste negative ved denne projektor er, at den ikke har en zoomlinse. Det betyder, at man fysisk skal flytte rundt på den for at få den ønskede billedstørrelse. Det begrænser muligheden for at placere projektoren betydeligt.

Konklusion Denne projektor er rigtig god, og rent billedkvalitetsmæssigt får man meget for pengene. Desværre er man låst fast i billedstørrelsen uden zoom.

Opløsning	800 x 600 pixels
Billedstørrelse	30 tommer til 300 tommer
Billedtype	Almindelig
Pærens levetid	2000 timer (opgivet af producent)
Pærens effekt	130 W
Lys	1,200 ANSI Lumens
Kontrast ratio	400:1
Tilslutning	VGA, S-video, Composite, Component, + monitor ud
Målt støjniveau	46 dB

Medfølger Taske, strømkabel, RGB-kabel, fjernbetjening med batterier, Epsons fjernbetjening til præsentationer.

- ▲ Gode farver
- ▲ Suveræn skarphed
- ▲ Støjer lidt
- ▲ God kontrast
- ▼ Ingen zoomlinse

KARAKTER

Forhandler: Epson anviser nærmeste forhandler på **tlf.: 44 50 85 85 – www.epson.dk**

Sådan bruger du Hot Chime

Hot Chime gør det nemt at styre computeren med tastaturet ved hjælp af praktiske tastaturgenveje til såvel programmer som hjemmesider. Programmet er gratis. Det kan skjules og derefter kaldes frem med ét tastetryk, når du har brug for en af de mange smarte genveje, eller hvis du vil oprette en ny genvej.

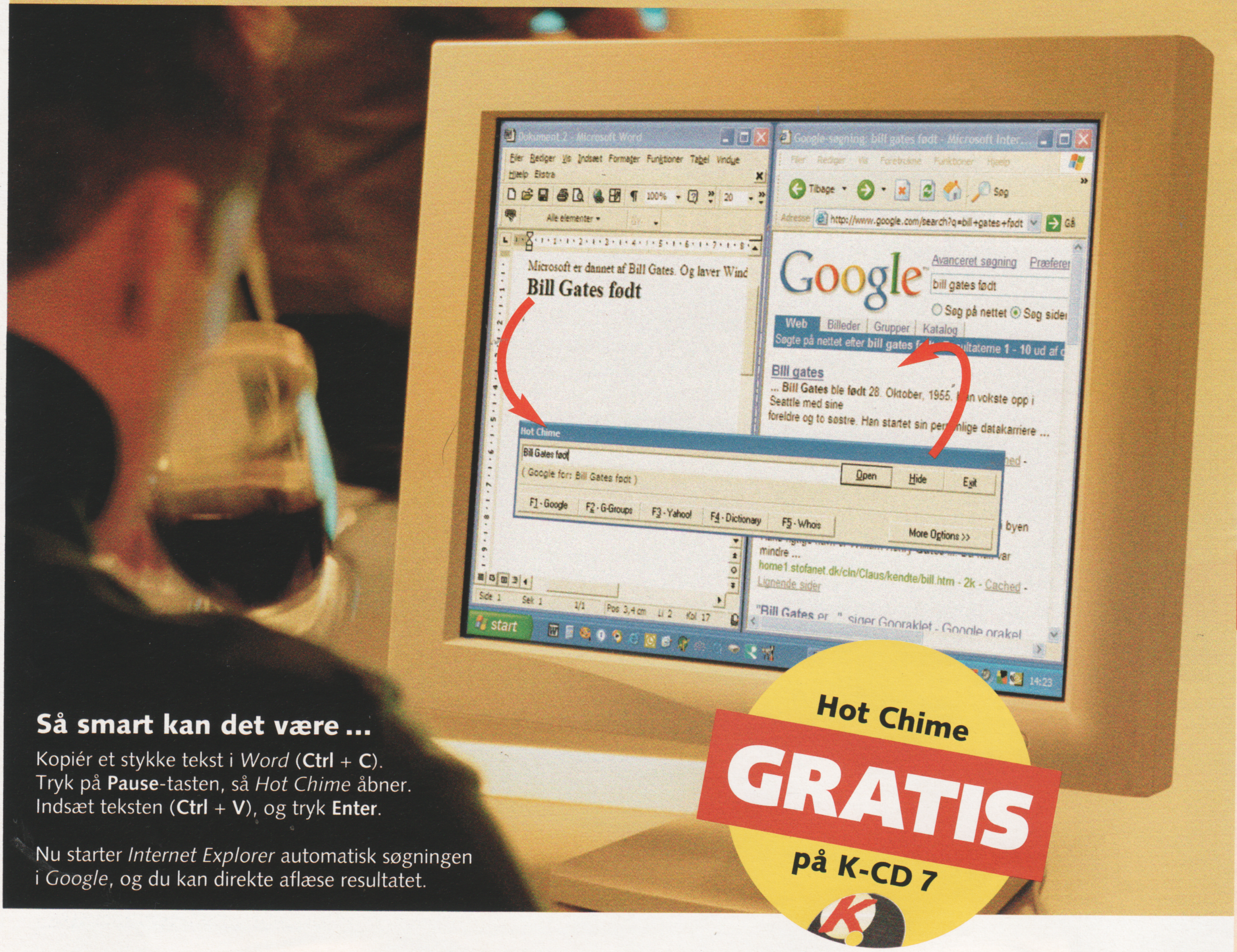

Så smart kan det være ...

Kopiér et stykke tekst i *Word* (**Ctrl** + **C**). Tryk på **Pause**-tasten, så *Hot Chime* åbner. Indsæt teksten (**Ctrl** + **V**), og tryk **Enter**.

Nu starter *Internet Explorer* automatisk søgningen i *Google*, og du kan direkte aflæse resultatet.

LAV DINE EGNE GENVEJE:

Et par tastetryk kan åbne alt

Glem musen! Med programmet Hot Chime kan du nemt og hurtigt få startet programmer og websider med dine egne smarte tastaturgenveje.

Af Kim Ludvigsen

Tilpas Hot Chime

Start først **Hot Chime**, og klik på **More Options >>** 1.

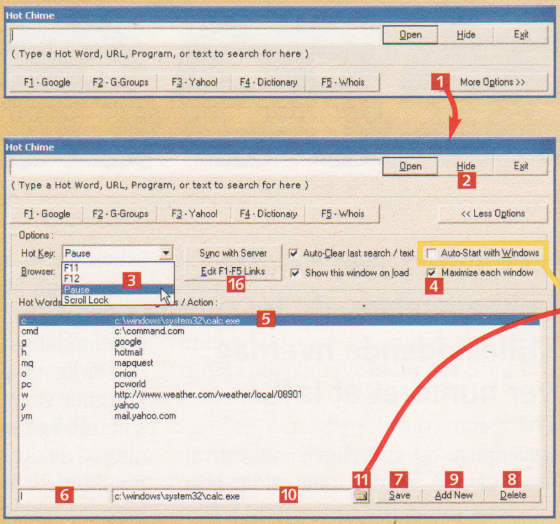

Indstilling af hotkey Vil du ikke have *Hot Chime* synlig på din skærm, klikker du på **Hide** 2. Et tryk på **Pause**-tasten aktiverer programmet igen. Ønsker du at bruge en anden tast til at aktivere programmet med, kan du selv vælge i rullemenuen ud for **Hot Key** 3.

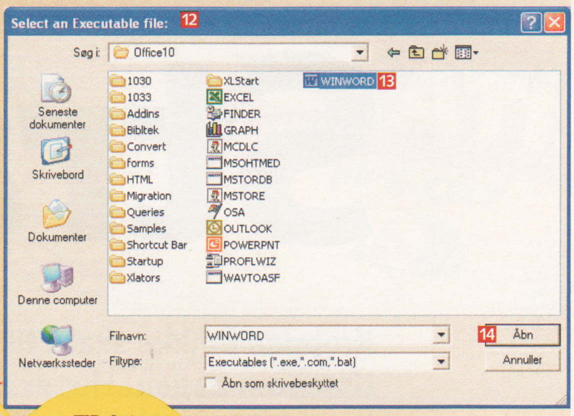

TIP Sæt et flueben i **Auto-Start with Windows** – så starter *Hot Chime* automatisk, når Windows starter, uden at du skal klikke på genvejen først.

Indstilling af programstart Hvis du ikke vil have åbnet det nye program i et stort vindue, skal du fjerne fluebenet ud for **Maximize each window** 4.

Rediger en genvej *Hot Chime* er født med nogle genveje, som nemt kan ændres eller slettes. Fx er det nemmere at huske, hvis genvejen til lommeregneren er et **l** end et **c**. Markér den ønskede genvej med musen 5, og rediger den nederst i vinduet. Slet **c**, skriv fx **l** i stedet 6, og klik på **Save** 7. Hvis du ønsker at slette genvejen, markerer du den og klikker på **Delete** 8.

Opret en ny genvej For at lave dine egne genveje klikker du på **Add New** 9. Skriv den eller de ønskede genvejstaster i det første felt 6, og hvad der skal åbnes, i det næste felt 10. Hvis du fx vil lave en genvej til *Word*, kan du skrive w i det første felt, samt sti og programnavn til *Word* i det næste felt. Du kan eventuelt klikke på mappeikonet 11, så åbnes **Select an Executable file:**-vinduet 12, hvor du kan finde frem til det ønskede program, fx *Word* (WINWORD) 13, og derefter klikke på **Åbn** 14, hvorefter adressen til exe-filen automatisk skrives i feltet 10.

Vil du i stedet have åbnet din browser på en bestemt hjemmeside, skriver du den eller de ønskede genvejstaster i det første felt og hjemmesidens adresse i det næste felt. Når det drejer sig om amerikanske hjemmesider eller andre sider, der ender med .com, kan du nøjes med at indtaste selve domænenavnet. *Hot Chime* indsætter selv **www.** og **.com**. Hvis det drejer sig om en national hjemmeside, fx en dansk, skal du selv tilføje endelsen, fx **.dk**.

Sådan skifter du søgetjeneste

Hot Chime leveres med en række foruddefinerede søgetjenester, der aktiveres ved hjælp af genvejstasterne F1 til F5. Du kan ændre disse søgetjenester til dine favoritsøgetjenester. Sørg blot for at skrive alle karaktererne korrekt.

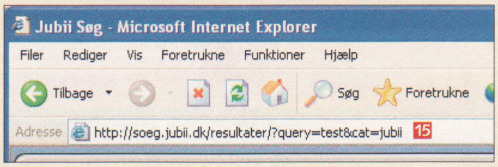

1 Åbn din browser, og gå ind på den ønskede søgetjeneste. Indtast et søgeord, fx test. Når resultatsiden vises, kopierer du den lange adresse i adressefeltet 15, den kan fx se sådan ud: **http://soeg.jubii.dk/resultater/?query=test&x=0&y=0&cat=jubii**.

2 Åbn *Hot Chime* ved at trykke på **Pause**-tasten og derefter på **More Options >>** 1. Klik på **Edit F1-F5 Links** 16.

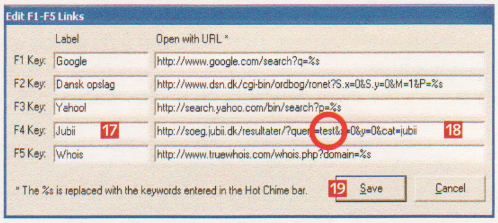

3 Slet den eksisterende tekst ud for den genvejstast, du vil bruge, og skriv navnet på den nye søgetjeneste i det første felt 17. Indsæt den kopierede adresse i det andet felt 18. Find dit søgeord, **test**, i den indsatte adresse, og udskift det med **%s**. Ovenstående adresse vil efter ændringen se sådan ud: **http://soeg.jubii.dk/resultater/?query=%s&x=0&y=0&cat=jubii**. Klik derefter på **Save** 19, hvorefter du har adgang til *Jubii* med et tryk på F4.

Musen er et meget praktisk redskab til at styre computeren, men det er ikke altid det hurtigste redskab – og nogle får også ondt i armen af at klikke med den. Programmet *Hot Chime* er en elegant og nyttig måde at undvære museklik på.

Og *Hot Chime* er aldrig længere væk end et tastetryk. Og når programmet er aktiveret, kan du starte et hvilket som helst program eller få åbnet en hvilken som helst hjemmeside med et eller ganske få tastetryk. Du kan endda søge direkte i *Google* eller en anden søgetjeneste uden først at skulle ind på søgetjenestens hjemmeside.

Hvis du fx sidder og skriver i *Word* og lige skal undersøge, hvornår Bill Gates blev født, så trykker du blot på **Pause**-tasten for at starte *Hot Chime*, skriver "Bill Gates født" og trykker på **Enter**. Og vupti, så kan du straks se, at ophavsmanden til Windows er født den 28. oktober 1955.

Skulle du i stedet bruge lommeregneren til at udregne nogle tal til dit dokument, trykker du i stedet på **Pause**-tasten og derefter på **C** og **Enter**. Nemmere kan det ikke være!

Hot Chime fylder kun 37 kB, så selv om du har programmet kørende i baggrunden, bruger det ikke meget af pc'ens hukommelse.

Stræææ

Kroppen er ikke skabt til at sidde foran en pc otte timer om dagen. Her er en række øvelser, du let og hurtigt kan indarbejde i en stillesiddende hverdag. De forebygger skader og giver humøret et løft.

Det er vigtigt at holde pauser og ikke sidde foran computeren for længe ad gangen. Men du kender det sikkert: Du glemmer tiden, når du spiller computerspil, surfer på nettet eller arbejder med noget interessant. Og så får du ikke taget det fysiske pusterum, der kunne have forhindret ømhed i nakke og skuldre, tørre øjne, hovedpine og naturligvis musearm, som er en af de mest udbredte skadevirkninger af for lang tid foran skærm, tastatur og mus.

En museskade kommer ikke nødvendigvis fra hånd og underarm, men lige så meget fra dårlige og uhensigtsmæssige sidde- og arbejdsstillinger. Som du automatisk falder ind i, hvis du er stresset og arbejdet er ensformigt. Og har du ikke tid til at tænke på, hvordan du sidder, kan det give en dårlig kropsholdning.

Dårlig holdning – som desværre kommer snigende lidt efter lidt – resulterer i et stort pres på og belastning af nakken og skuldrenes led og muskler, hvilket blandt andet medfører muskelspændinger. Og det er disse spændinger, der typisk giver smerte i arm og hånd – en smerte, som altså stammer fra nakke/skulder og ikke arm.

Endnu værre kan turen i den dårlie kropslige spiral blive, når muskel-

HAR DU SMERTER I
SKULDRENE?

- Sæt dig på stolen foran skrivebordet og læg underarmene på bordet.
- Kør herefter stolen bagud, imens du glider nedefter med overkrop og hoved imellem armene.
- Glid så langt ned, at du mærker et behageligt stræk i skuldre, bryst og ryg. Hold strækket i 5-10 sekunder.
- Gentag 2-3 gange.
- **Dette stræk retter dig ud og hjælper din vejrtrækning i gang igen.**

æk ud!

SoundBreak
GRATIS
på K-CD 7

spændingerne og den dårlige holdning betyder tryk på en nerve , som kan komme i klemme. Det medfører en udstrålende fornemmelse helt ud i fingrene.

Du fastsætter selv antallet af pausesignaler

Vejen frem for dig, som arbejder meget med pc, er at holde flere aktive pauser – flere gange om dagen. Og det kan være svært at afse tid til, når deadlines og mange års forkerte vaner kommer i vejen.

Så hvorfor ikke bruge din pc som "huskeseddel"? Der findes store forkromede programmer, der holder øje med, hvor længe du sidder foran skærmen, hvor langt du bevæger musen, og som via indviklede algoritmer udregner, om du har brug for en pause.

Men den slags programmer fylder godt op på computeren og kan også sløve den. *Sound Break*, som følger gratis med *K-CD 7*, er derimod et meget simpelt program, der springer alt det videnskabelige over.

I stedet fastsætter du selv et ønsket tidsinterval mellem alarmerne ud fra din egen erfaring med, hvornår du begynder at få spændinger i kroppen. Du kan angive en række lydfiler, og programmet vælger så en tilfældig fil til hver alarm, så alarmerne ikke bliver for ensformige.

Du kan også gå på nettet, hvor du finder læssevis af lydeffekter for enhver smag. Lige fra en grinende Fedtmule eller Hjulbens berømte "beep beep" til Clint Eastwoods Dirty Harry, der siger: "You dudes get lost now, ya hear?". Og sådan nogle kan du blandt andet finde her:

simplythebest.net/sounds/WAV/WAV_sounds.html
www.a1freesoundeffects.com
www.flashkit.com/soundfx

Husk at drikke …

Drik rigeligt med vand i løbet af arbejdsdagen.
Selv om du sidder stille, bruger din krop stadig væske og energi. Typisk glemmer du at drikke, da den naturlige tørst ikke melder sig, som ved en løbetur. Stil en kande vand på dit bord – den skal tømmes mindst to gange på en dag. Man anbefaler at drikke to-tre liter vand om dagen.

… og trække vejret

Vand alene er ikke nok. Ilt, som tilføres kroppen ved vejrtrækningen, er basal for alle legemets processer. Alle trækker vejret, men typisk ikke godt nok, og slet ikke ved pc'en, hvor du typisk falder sammen og hæmmer din vejrtrækning. Husk derfor at strække dig så ofte som muligt, imens du tager en dyb indånding og trækker luft helt ned i lungerne.

Af Peter Kargaard og Kim Ludvigsen. Faglig konsulent: fysioterapeut og fitnessinstruktør Lotte Paarup. Foto: Per Søgaard

Få et gladere arbejdsliv med pc-øvelser

Med Komputer for alle denne gang følger otte lette øvelser, som du kan fylde ind i pauserne mellem arbejdet. Sæt evt. løsarket op på din opslagstavle.

HAR DU ONDT I
NAKKEN?

Nakken er ofte udsat ved stillesiddende arbejde. Dens muskler bliver let stramme, så derfor er det vigtigt, at du ofrer den opmærksomhed.

1

- Tag fat med den ene hånd på modsatte side af hovedet, og træk skråt nedefter, således at du mærker et behageligt stræk i nakken ned mod skulderen.
- Hold strækket i 20-30 sekunder, og gentag gerne hver side et par gange.

Brug Sound Break i dine pauser

Sound Break er et lille fikst program, der hjælper dig med at huske at holde pause, når du har travlt ved din computer. *Sound Break* er yderst simpelt bygget op og holder sig pænt i baggrunden, indtil det er blevet tid til en lille pauseadvarsel. Du kan også hente dine egne lydfiler ind eller finde dem på internettet.

Sådan vælger du advarselslyde

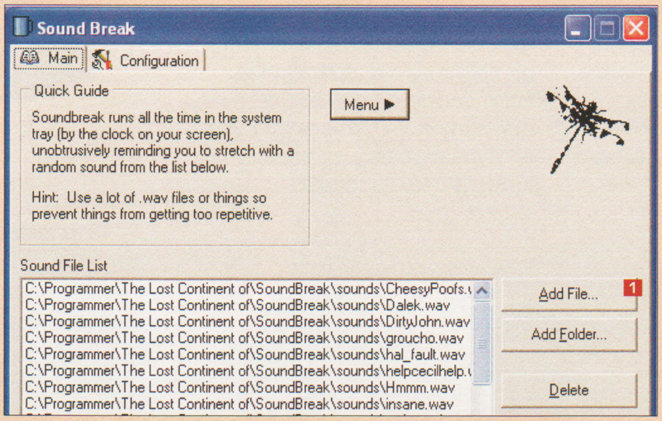

1 Du får en række lydfiler sammen med *Sound Break*, men du kan nemt tilføje egne lyde, forudsat de er i wav-formatet. Hvis du vil tilføje en enkelt lydfil, skal du klikke på **Add File ...** 1

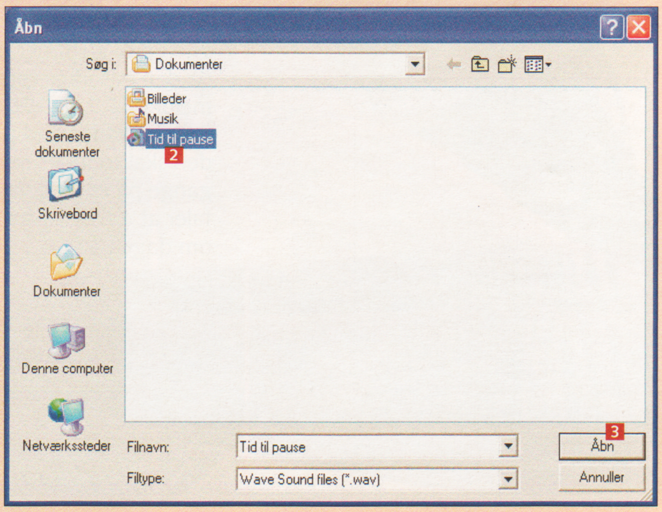

2 Du kan nu finde den ønskede lydfil i dialogboksen 2. Klik på **Åbn** 3.

ER DU STIV I
RYGGEN?

Ryggen skal bære dig i mange år. Pas derfor godt på den. Pauser og styrketræning hjælper ryggen.

2

- Sæt dig på stolen med ret ryg og hold armene foran kroppen.
- Drej fra side til side, således at du mærker, at ryggen bliver bevæget godt igennem.
- Gentag 15-20 gange.

ER DU SLAP I HELE
KROPPEN?

Så skyldes det ikke kun for meget kaffe, men også, at du bevæger dig for lidt. Denne øvelse giver mere styrke, energi og bedre motorik.

3

- Stil dig op med fødderne i hoftebreddes afstand.
- Bøj ned i knæene med ret ryg, og ræk nedefter med begge arme.
- Rejs dig op, og ræk armene op mod loftet, imens du finder balancen på det ene ben.
- Udfør øvelsen roligt og kontrolleret. Gentag 15-20 gange.

Hold dig i bevægelse ...

Rejs dig som hovedregel mindst 4 gange i timen. Det kan være en tur på toilettet, til printeren, til kollegaen osv. – selv en *lille* gåtur betyder noget ...

... og dyrk sport

Dyrk altid en eller anden form for generel motion. Din krop er langt stærkere og mere udholdende foran computeren, hvis den har en vis grundform. Det kræver ikke så meget mere end at efterleve Sundhedsstyrelsens anbefalinger om 30 minutters fysisk aktivitet om dagen, som kan være mange forskellige aktiviteter; fra rengøring og havearbejde til en cykeltur eller en badmintonkamp.

PRØV SELV

Programmet *Sound Break* er gratis og ligger under **K-programmer** på *K-CD7*.

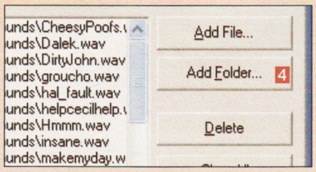

3 Du er nu tilbage i *Sound Break*. Hvis du vil tilføje en hel mappe med lydfiler, skal du klikke på **Add Folder ...** **4**.

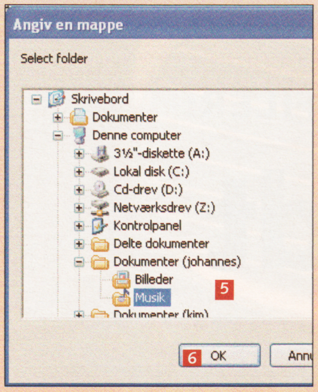

4 Du kan nu finde den ønskede mappe i dialogboksen **5**, klik på **OK** **6** for at vende tilbage til *Sound Break*.

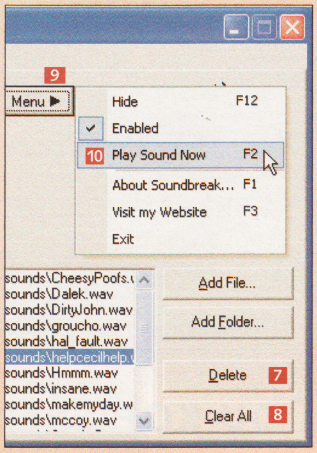

5 Du kan slette en lydfil fra oversigten ved at markere den og klikke på **Delete** **7**, eller du kan slette samtlige lydfiler fra oversigten ved at klikke på **Clear All** **8**.

Du kan lytte til en lydfil ved at markere den og klikke på genvejstasten **F12** eller ved at klikke på **Menu** **9**.

Vælg herefter **Play Sound Now** **10**.

Sådan vælger du tidsinterval

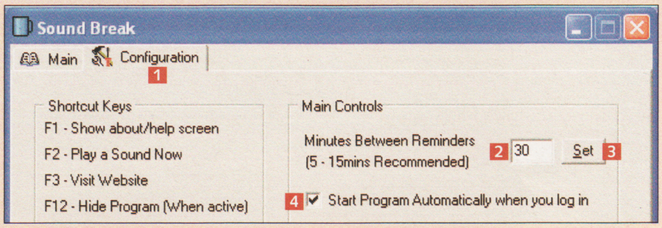

1 Klik på fanebladet **Configuration** **1**. Angiv, hvor lang tid der skal være mellem advarslerne i feltet ud for **Minutes Between Reminders** **2**, og klik på **Set** **3**. Programmet anbefaler et tidsinterval mellem 5 og 15 minutter, men prøv dig frem, behovet kan variere kraftigt, alt efter hvor ensformigt dit arbejde foran skærmen er, og om du fx har tendens til hold i skulder eller musearm. Hvis programmet skal startes automatisk sammen med computeren, skal du sætte flueben ud for **Start Program Automatically when you log in** **4**.

2 Når du klikker på lukkekrydset, lukkes programmet ikke – i stedet minimeres det til systembakken. Hvis du vil lukke programmet, skal du højreklikke på kaffekop-ikonet i systembakken **5** og vælge **Exit** **6**. Når programmet er minimeret, kan du åbne for dets indstillingsvindue ved at dobbeltklikke på ikonet.

Brænd en cd med Windows XP

Hvis du bare har behov for at gemme nogle dokumenter, billeder eller MP3-filer på en cd, behøver du ikke et dyrt brænderprogram. Så kan Windows XP klare det, og processen er ikke meget anderledes end at kopiere filer fra en mappe til en anden.

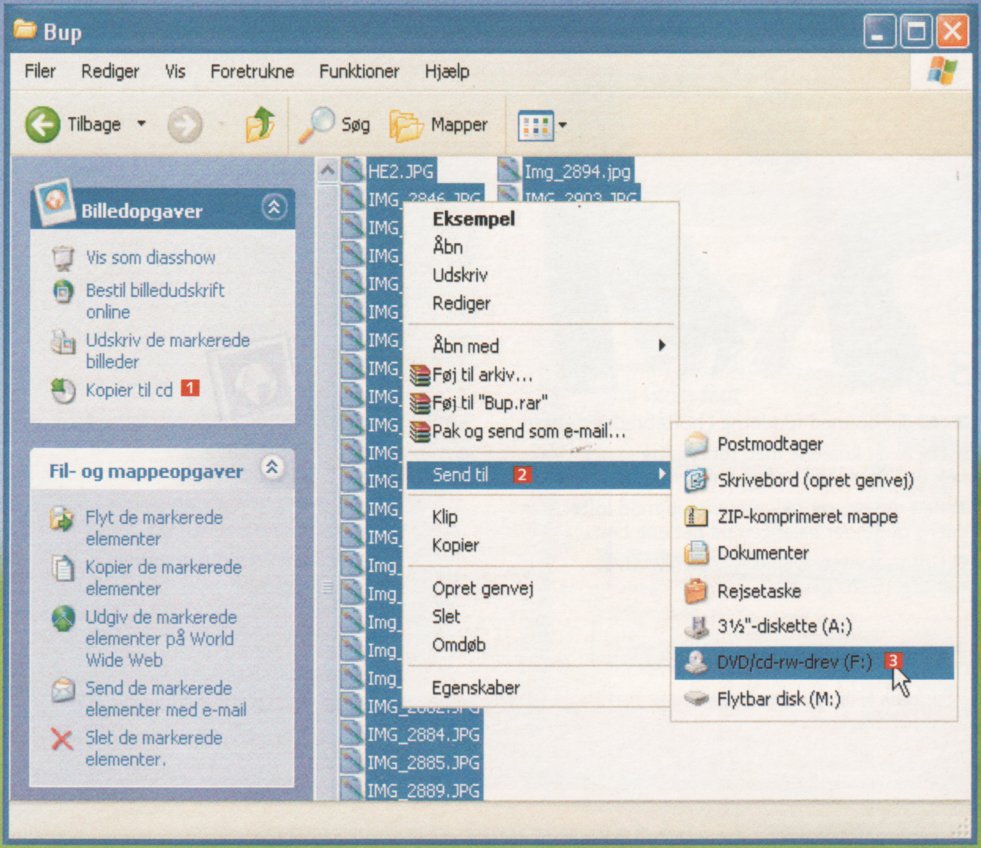

1 Start med at finde og markere de filer, du vil have brændt på en cd. Der er flere muligheder for at kopiere dem til den tomme cd. Hvis du har stifinderen åben, kan du selvfølgelig bare trække filerne over på cd-drevet, eller du kan bruge kopier og sæt ind – præcis som du gør, når du kopierer filer på harddisken. Vil du brænde billeder, kan du bruge menuen til venstre og klikke **Kopier til cd** 1. Ved alle andre typer af filer, fx musikfiler eller dokumenter, højreklikker du med musen i de markerede filer, klikker på **Send til** 2 i den menu, der åbnes, og vælger dit cd-brænder-drev – her er det et **DVD/cd-rw-drev (F:)** 3. Så giver *Windows XP* sig til at kopiere genveje til filerne til din cd-brænder, men den begynder ikke at brænde cd'en endnu.

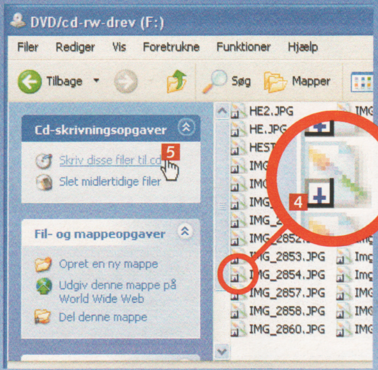

2 Nu er filerne klar til brænding, og du skal åbne dit cd-brænder-drev for at starte. Det gør du via **Denne computer** og her dobbeltklikke på ikonet for drevet. Ud for filerne, der skal brændes, kan du se et lille plus 4. Det betyder blot at filerne venter på at blive skrevet til cd'en. Klik på **Skriv disse filer til cd** 5.

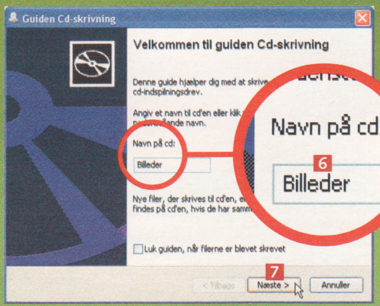

3 Så åbner *Guiden Cd-skrivning*, som hjælper dig med at lave cd'en. Først skal du give din cd et navn 6. Klik herefter på **Næste** 7.

LAV CD'ER, LIGESOM OM DU KOPIERER FILER:

Hjemmebrændt med Windows XP

Skal du gemme dokumenter, billeder eller musik på en cd-skive, kan du sagtens nøjes med XP's indbyggede cd-brænderprogram.

Af Henning Rasmussen

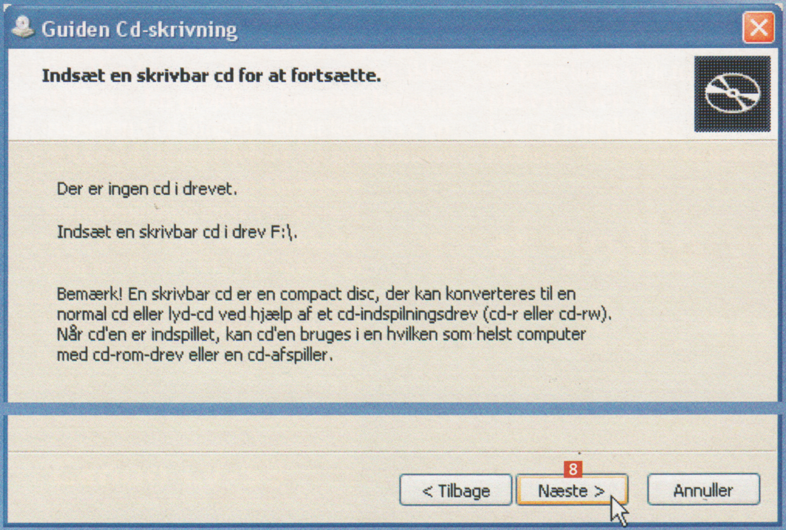

4 Hvis du ikke allerede har gjort det, skal du nu lægge en tom brændbar cd i cd-brænder-drevet. Klik så **Næste** 8 for at fortsætte.

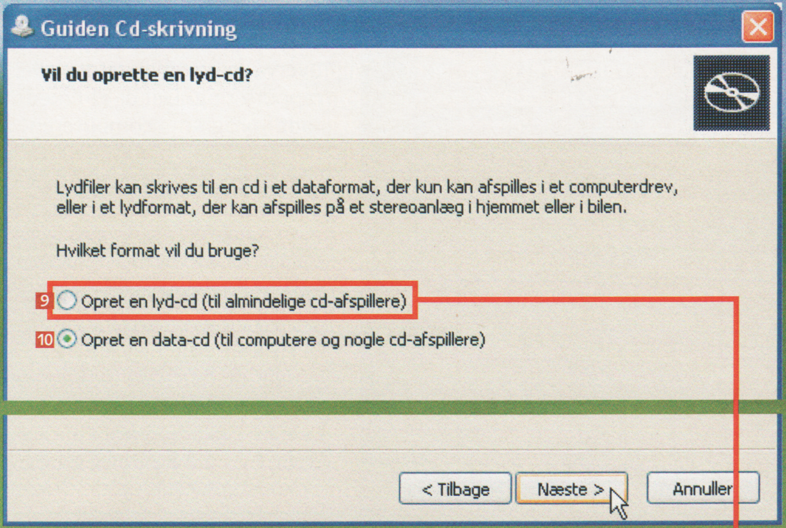

5 Hvis filerne, du vil brænde, er lydfiler, fx MP3-filer, vil et trin i guiden spørge dig, om du vil lave cd'en som en lyd-cd 9, der kan afspilles i almindelige cd-afspillere, eller om den skal være en data-cd 10. Hvis du vælger at brænde din musik som data-cd, vil du stadig kunne høre musikken på pc'en eller på specielle MP3-afspillere, men din almindelige cd-afspiller i stuen vil nægte at læse den.

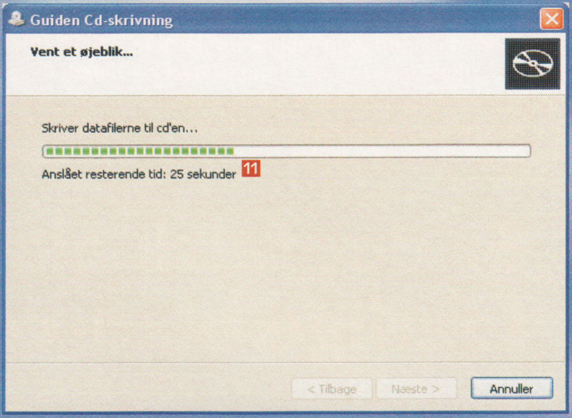

6 Valgte du data-cd, vil *Guiden Cd-skrivning* nu brænde filerne på din cd. I vinduet, der åbner, kan du hele tiden holde øje med, hvor lang tid det tager 11.

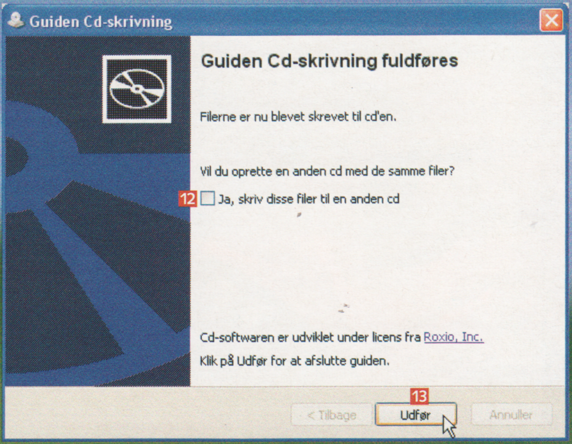

7 Når cd'en er færdig, skubbes den automatisk ud, og *Guiden Cd-skrivning* fuldføres. I det sidste vindue i guiden bliver du spurgt, om du vil brænde en cd mere magen til den, du netop har lavet. Hvis du vil det, skal du sætte flueben i boksen **Ja, skriv disse filer til en anden cd** 12. Ellers klikker du på **Udfør** 13 for at afslutte guiden.

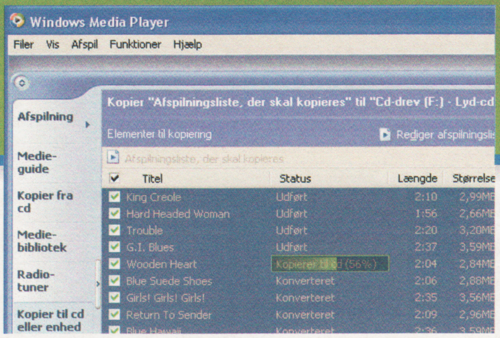

Vælger du **Opret en lyd-cd ...**, vil *XP*'s medieafspiller nu konvertere dine MP3- eller Wav-filer til det lydformat, der bruges på en almindelig lyd-cd. Du kan hele tiden følge med i, hvilket nummer der konverteres, og hvor langt processen er. Når konverteringen er færdig, begynder medieafspilleren at kopiere sangene til din cd. Også her kan du følge med i, hvilket nummer den er i gang med, og hvor lang tid det tager. Hvis du undervejs fortryder, kan du klikke på **Stop kopiering** øverst i højre hjørne.

Windows XP har noget, som ejere af *Windows 95*, *98* og *Me* blot kan drømme om. Muligheden for at brænde cd'er uden et avanceret og kompliceret cd-brænderprogram. Som regel følger der et fint brænderprogram med enhver cd-brænder, men desværre er programmerne tit så svære at finde ud af, at det er nemt at opgive. Så svært behøver det heldigvis ikke at være.

Hvis du i stedet for at anvende det cd-brænderprogram, der normalt følger med din cd-brænder, bruger *Windows XP*'s eget brænderprogram, kan du spare en del af besværet. Der er dog cd'er, som du ikke kan lave uden et rigtigt brænderprogram – fx video-cd'er til afspilning i en dvd-afspiller og cd'er til specielle filsystemer. Men video-cd'er er ikke de cd'er, de fleste brænder mest af.

Hvis du kan finde ud af at trække en række billeder eller lydfiler over i en anden mappe, kan du også sagtens brænde cd'er i *Windows XP*. Styresystemet viser og opfatter nemlig din cd-brænder, som var det en mappe, og når du kopierer filer til cd-drevet, beder Windows om en tom brændbar cd og begynder automatisk at brænde din cd. ▢

VIRUS

Er det falsk alarm eller har I farlige blad-cd'er …?

? *Mit Norman antivirusprogram fortæller, at jeres K-CD indeholder virus. Jeg ved godt, at det kan finde virus i andre virusprogrammer, men det fortalte, at virussen fandtes et sted på jeres cd. Er det falsk alarm, eller indeholder jeres K-CD virus?*

! Vores cd-fabrik skanner vores K-CD med fire store antivirusprogrammer (*McAfee, Norton, F-Secure* og *Panda*), og endnu har vi ikke haft virus eller advarsel herom, så heldigvis er det en ganske ordinær og kendt falsk alarm, du har fået.

Vi har flere gange oplevet, at *Norman Virus Control* mener, at der er en Win32/-Network.Worm i nogle af vores installationsprogrammer (dem, vi selv laver, faktisk). Det er en uspecifik advarsel om, at der er et stykke kode, som Norman mistænker for evt. at være en virus – det er ikke en genkendelse af en konkret virus fra dens katalog. Altså en falsk alarm. Det er et kendt problem, og vi har gjort Norman opmærksomme på det, uden at få nogen reaktion. Der er stor forskel på, hvordan antivirusprogrammer undersøger for virus. Og vi må desværre konkludere, at *Normans Virus Control* ikke er god til at skelne mellem virus og ikke-virus.

Vi kan kun anbefale dig, at bruge et andet antivirusprogram. *Norman Virus Control* har desværre flere falske alarmer end alle de andre tilsammen.

Antivirusprogrammer er dumme og tror altid det værste.

HARDWARE

Hvad er S.M.A.R.T.?

? *Jeg har lagt mærke til at der når min pc starter står: "S.M.A.R.T. for Hard Drives", som man vistnok kan slå til eller fra i Bios. Hvad betyder (og hvad sker der i) denne kommando?*

! S.M.A.R.T. står for Self-Monitoring Analysis and Reporting Technology. Det betyder noget i retning af overvågning, analyse og fejlrapportering. Det er et "medfødt" program i computeren, der overvåger harddisken og slår alarm, før eventuelle fejl bliver fatale. Og du kan slå det til eller fra i Bios. Det er ikke alle harddiske, der understøtter programmet, men de fleste helt nye harddiske understøtter dog S.M.A.R.T.

Når du har slået funktionen S.M.A.R.T. til, kan du nå at lave en sikkerhedskopi af dine data, hvis din harddisk skulle få en alvorlig fejl.

KVIKTIP

Internet Explorer

Taster du F4, kan du se en liste over alle de webadresser, du tidligere har skrevet i browserens adressefelt.

KVIKTIP

Word

Hvis du har problemer med at få anbragt din tekst bestemte steder på dit print, kan du prøve at vælge Vis og Udskriftslayout. Placér musen dér, hvor du vil have teksten, dobbeltklik og skriv.

Jan Malinowski
Redaktør

INTERNET EXPLORER

Store bogstaver på webside

? *Mit problem er, at der er alt for stor tekst på de fleste hjemmesider. Det skete lige pludselig, da jeg surfede.*

! Hvis du bruger *Internet Explorer* skal du klikke på **Vis** 1 i menulinjen og vælge **Tekststørrelse** 2. I denne menu kan du vælge mellem fem forskellige størrelser 3. Eller brug musens scroll-hjul, mens du holder Ctrl-tasten nede, til at ændre størrelsen.

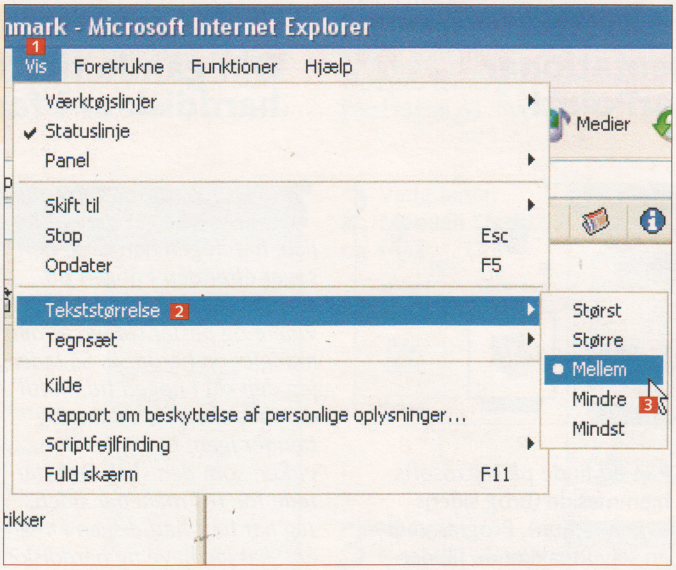

WINDOWS XP

Min computer åbner filerne uden at spørge først!

? *Jeg har et problem, når jeg henter filer fra nettet. Normalt spørger computeren, om filen skal gemmes eller åbnes, når man har hentet den, men jeg er kommet til at fjerne fluebenet i "Spørg før filen hentes". Nu henter min computer bare filen til Temporary internetfiles-mappen og åbner filen, når den er hentet. Jeg har prøvet alt, hvad jeg er kommet på, men lige lidt hjalp det. Kan I ikke hjælpe mig med at få computeren til at spørge igen, før filer hentes?*

! Hvis du har bekræftet, at du vil hente og åbne en bestemt filtype fra internettet, vil computeren genkende denne filtype og behandle den, som du har angivet. Du skal finde ud af, hvilke filtyper der bliver hentet uden at du bliver spurgtß. Hvis det fx er filer af typen .rar (et komprimeringsformat), skal du sørge for, at computeren ikke genkender dette format.

Åbn **Denne computer**. Klik på **Funktioner** i menulinjen og vælg **Mappeindstillinger**. Klik

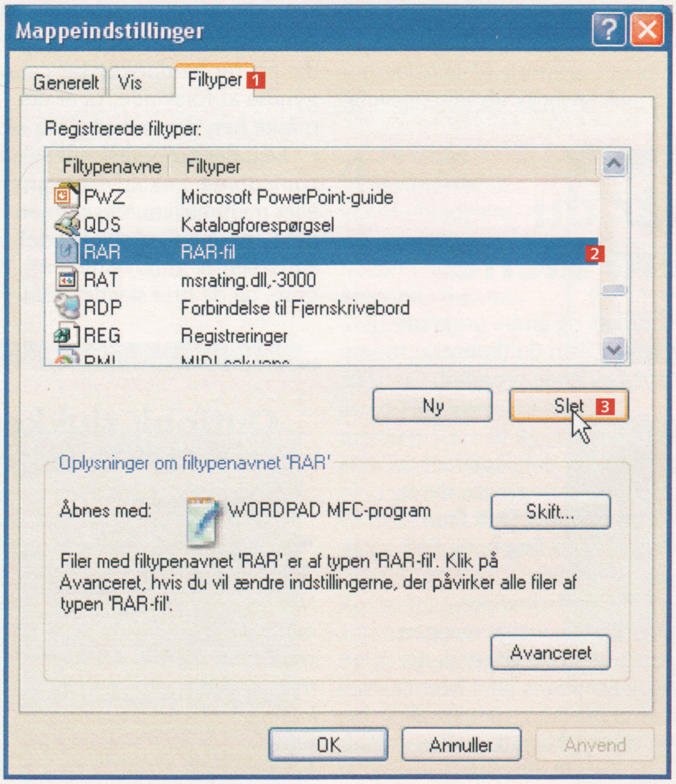

på fanen **Filtyper** 1. Find filtypen i listen 2, og markér den. Klik på knappen **Slet** 3. Når du henter en fil af den pågældende type næste gang, vil du først blive spurgt, om den skal hentes.

Filtyper, som ofte hentes på nettet, er AVI, ZIP, JPEG, TIF, BMP, GIF og HTML.

Skriv til Spørg os

Spørgsmål og svar på disse sider er et uddrag af de e-mails, vi har modtaget på Komputer for alles SPØRG OS SERVICE på nettet.

Her kan bladets abonnenter få svar på de fleste spørgsmål – direkte og personligt. Nogle problemer – og deres løsninger – som redaktionen mener har størst interesse for alle andre læsere, bringes efterfølgende på disse sider.

OBS! Kun for abonnenter: Send os et spørgsmål via SPØRG OS SERVICE på **www.komputer.dk**
Mail til andre adresser, breve og telefoniske henvendelser kan vi desværre ikke påtage os at besvare.

INTERNET

Nye vinduer bliver skæve

? *Jeg har problemer med åbning af nye vinduer fra et link på en given internetside. Det nye vindue åbner helt skævt på skærmen, så man hele tiden skal trække det ind på skærmen.*

! Prøv at åbne ét enkelt browservindue, og gå ind på en side, hvor der bliver åbnet et nyt vindue, når du klikker på et link. Når dette vindue åbner, lukker du det første vindue. Så trækker du det nye vindue ind på midten af skærmen, justerer størrelsen lidt og lukker det igen. Nu skulle problemet være rettet.

Det er meget vigtigt, at det nye vindue er det eneste aktive *Internet Explorer*-vindue, ellers vil det ikke virke. Alle øvrige internetsider skal altså lukkes helt. Det er ikke nok at minimere dem, så de ligger i din proceslinje.

Du kan i øvrigt også bruge genvejstaster til at tvinge siderne til bestemte funktioner. Med Ctrl-tasten kan du fx klikke på et link og dermed få et nyt vindue i hele skærmens størrelse. Også selv om linket normalt skifter indhold i det oprindelige vindue. Det nye vindue maksimeres ikke, men fylder hele skærmen.

OFFICE

PowerPoint-præsentationer til folk uden PowerPoint!

? Jeg har Windows PowerPoint på min pc. Vi har i vor Lions Club drøftet, om det kunne være en idé at lave en PowerPoint-præsentation af klubben og dens aktiviteter, som kunne udleveres til nye medlemmer.

Problemet er så, at disse skal have et program for at kunne læse præsentationen. Hvis I har en løsning, hører jeg den meget gerne.

! Du kan sagtens lave en cd med en *PowerPoint*-præsentation på, som kan afvikles på alle pc'er. Microsoft har nemlig lavet et program, som er i stand til at læse *PowerPoint*-præsentationer uden at have hovedprogrammet – *PPView97*. Programmet

kan du finde på Microsofts hjemmeside (brug sidens søgefunktion). Programmet er en selvudpakkende fil, der hedder ppview97.exe. Den brænder du bare ned på cd'en sammen med præsentationen. Skal det være ekstra brugervenligt, kan du vedlægge en tekstfil (i formatet .txt), der forklarer, hvad man skal gøre for at afvikle præsentationen.
www.microsoft.com

LÆSERTIP

Lås din pc, når du lader den være alene

Hvis du er træt af at se på skrivebordets og andre programmers mere eller mindre kedelige ikoner, kan du finde et, der siger dig noget mere om det pågældende program. Prøv følgende:

Højreklik på det ikon, du ønsker at skifte, gå til **Egenskaber**, og klik på **Skift ikon**. Nu viser det pågældende program sine egne ikoner. Hvis der ikke er noget af interesse her, så klik på **Gennemse**. Så åbner vinduet **Skift ikon**. Indstil **Filtype** til **Alle filer**. Gå derefter op til **Søg i:**, og find dit C-drev, hvor du åbner mappen **Windows**.

Har du *Windows XP*, skal du åbne undermappen **System32**, ved andre styresystemer skal du vælge mappen **System**. Nu kan du i **Filsystem** prøve at skrive følgende tre navne: **Shell32.dll**, **Progman.exe** og **Moricons.dll**. I hver af disse ligger der en række ikoner. Find det ikon, som du vil bruge, klik på det, og sig **OK** hele vejen tilbage. Du ødelægger ikke noget, men låner et nyt ikon til din genvej.

C.A. Hansen

Har du også et tip, du vil dele med andre, så send en e-mail til Spørg os-redaktøren på adressen: red@komputer.dk Bringer vi dit tip i bladet, får du tilsendt en lille gave.

HARDWARE

Din gamle trætte harddisk er i fare!

? Når jeg starter min computer, så siger den, at jeg ikke har nogen harddisk, den søger efter den i nogen tid, men finder den ikke og går så videre og påstår stadig, at den mangler en harddisk. Så lader jeg den stå i nogen tid, indtil den bliver varm, slukker og tænder igen, hvorefter den virker, som den skal. Det startede for 1-3 måneder siden. Jeg har haft harddisken i 1-2 år. Skal jeg have ny harddisk?

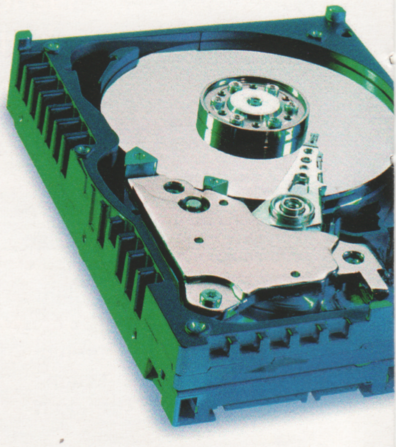

! Umiddelbart lyder det, som om din harddisk er i fare. Den opfører sig i hvert fald underligt. Sørg for at få lavet en backup af alle vigtige data såsom adressekartotek, dokumenter, gemte spil m.v., som du har på den. Hvis du har installeret ny hardware i din pc, før harddisken begyndte at forsvinde, så er det måske her, der er en fejl.

Fejl, der optræder, når computeren er kold eller varm eller midtimellem, er sammen med andre periodiske fejl de vanskeligste at have med at gøre, da de ofte skyldes fejl i computerens hardware. Og det er både besværligt og tidskrævende at lave fejlsøgning. Hvis du har mulighed for det, så prøv at sætte en anden harddisk i din pc. Virker den anden harddisk uden problemer, så har du sporet fejlkilden – nemlig din harddisk – og så er det kun et spørgsmål om tid, før den går helt død. Vil din pc heller ikke finde den nye harddisk, er det noget af den øvrige hardware. Og her vil vi råde dig til at tage din pc med ned til din computerforhandler og bede ham om at se på den.

INTERNET

Outlook slukker for min forbindelse

? Jeg har et irriterende problem med computeren: Når jeg har hentet mine e-mails, så afbrydes forbindelsen til internettet. Når jeg trykker på Send og Modtag-knappen i Outlook Express bliver jeg afbrudt fra min internetudbyder.

! Det lyder, som om dit e-mail-program er sat op til at lukke forbindelsen efter afsendelse eller modtagelse af e-mail. Det er der heldigvis råd for. I dit e-mail-program – *Outlook Express* – kan du slå funktionen fra på følgende måde: Vælg menupunktet **Funktioner** og **Indstillinger**. Klik så på fanebladet **Forbindelse**, og fjern markeringen ved punktet **Afbryd forbindelse efter afsendelse og modtagelse**.

Samme fremgangsmåde gælder også for Office-programmet *Outlook*, her skal du vælge fanebladet **Postlevering** i stedet for **Forbindelse**.

WINDOWS XP

Hvorfor er min musemarkør uskarp?

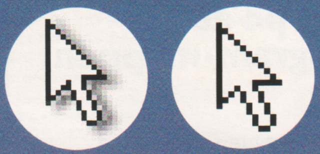

? *Når jeg kører min mus hen over fx det hvide område i en åben mappe, så ser det ud, som om markøren er uskarp. Jeg har vedlagt et skærmskud af, hvad jeg mener. Hvad skyldes det, og kan jeg gøre noget ved det?*

! Markøren er ikke uskarp. Derimod har den fået aktiveret en skygge, som skulle give din musemarkør en tredimensional virkning. Denne skygge kan du slå fra. Du kan opleve, at markøren flytter sig lidt nemmere, da opdateringen af skærmen sker lidt hurtigere.

Sådan skifter du musemarkøren:

1 Åbn **Start**-menuen **1** og vælg **Kontrolpanel** **2**. I **Kontrolpanelet** vælger du **Mus** **3**, hvis du har klassisk visning.

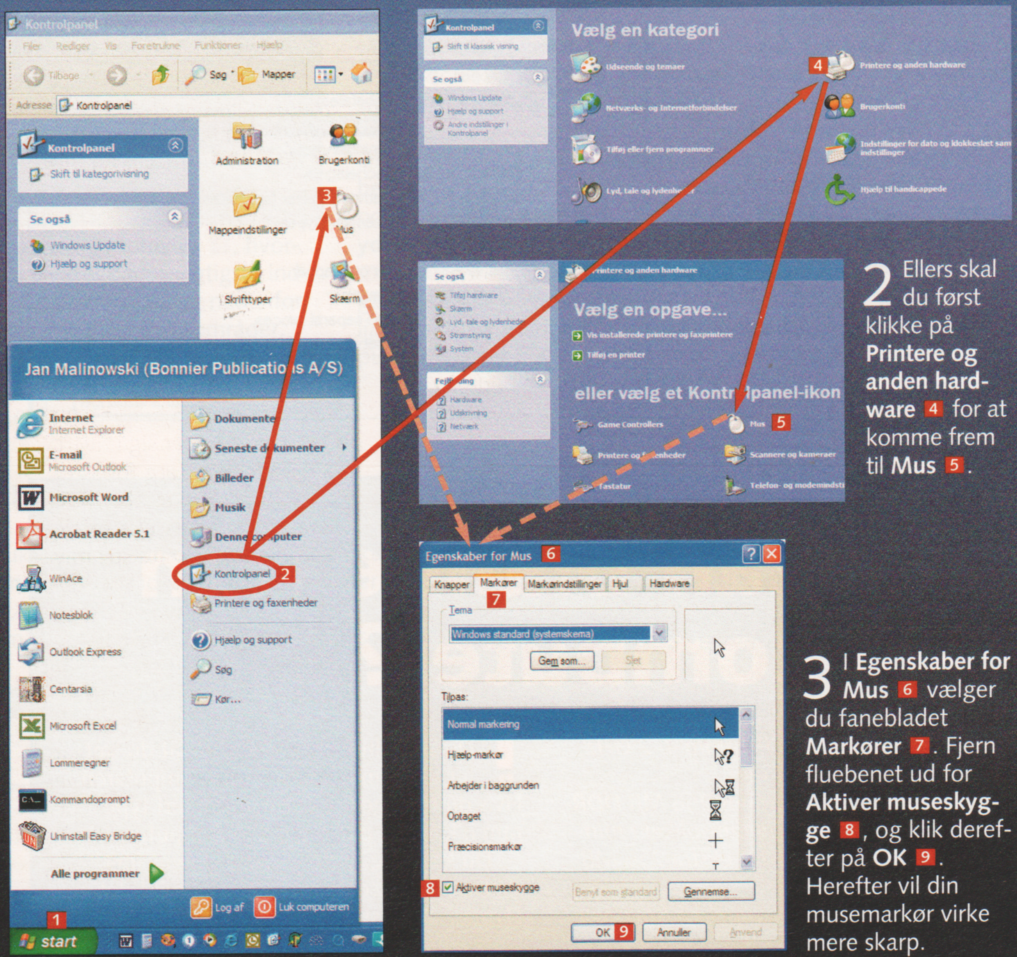

2 Ellers skal du først klikke på **Printere og anden hardware** **4** for at komme frem til **Mus** **5**.

3 I **Egenskaber for Mus** **6** vælger du fanebladet **Markører** **7**. Fjern fluebenet ud for **Aktiver museskygge** **8**, og klik derefter på **OK** **9**. Herefter vil din musemarkør virke mere skarp.

HARDWARE

Mit modem hyler når jeg vil på nettet!

? *Håber, I ved, hvordan man dæmper eller fjerner lyden på det indbyggede modem i computeren?*

! Et indbygget modem er som regel forsynet med en lille højttaler, hvor man skal kunne høre, når der er forbindelse. For at skrue ned for lydstyrken skal du klikke på **Start**, **Alle programmer** og **Kontrolpanel**. Vælg **Telefon- og modemindstillinger**. Klik på fanen **Modem** **1**. I feltet **Lydstyrke for højttaler** **2** finder du en skydeknap, som du kan bruge til at justere lyden. Denne funktion virker også for et eksternt modem.

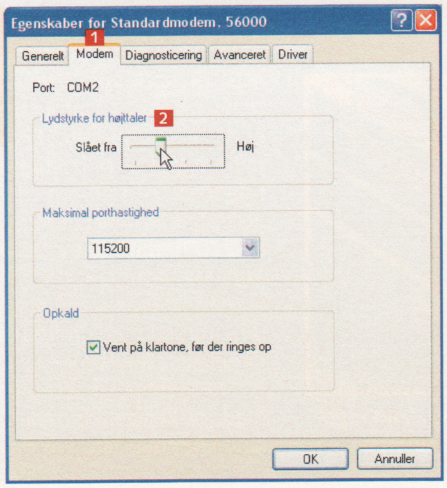

KVIKTIP

Vis dine billeder som et diasshow

I Windows har du mulighed for at vise dine billeder som diasshow.
Åbn den mappe, hvor du har dine billeder. Højreklik på det første billede i mappen, og vælg Billed- og faxfremviser. Klik på knappen Start diasshow under billedet. Du kan også trykke på F11 for at starte diasshowet.

SPØRG OS

WINDOWS XP

Min pc åbner Program-mappen!

***?** Hver gang jeg starter min pc, bliver mappen Programmer åbnet på skærmen. Hvad gør jeg for at fjerne den mappe?*

! Det skyldes en indstilling i kontrolpanelets **Mappeindstillinger**. Åbn **Kontrolpanelet**, og vælg **Mappeindstillinger**. Klik på fanebladet **Vis** **1**. Find linjen **Gendan tidligere mappevinduer ved logon** **2** – og fjern fluebenet **3** ud for denne, så slipper du for at se diverse mapper blive åbnet, når du startet din pc.

HARDWARE

Hvilke USB-kabler passer?

***?** Jeg har opgraderet min pc fra USB til USB 2.0 og har anskaffet en ekstern harddisk. Med denne fulgte et kabel, der var USB 2.0 Certified. Nu er mit spørgsmål, om de kabler, jeg før har brugt til USB, er anvendelige til USB 2.0, eller får jeg en begrænsning i overførselshastigheden?*

! Så længe der er tale om kabler af en god kvalitet og en længde under fem meter, får du ingen nedgang i hastigheden med dine USB-kabler og kan dermed bruge dem til USB 2.0. Du vil først opleve hastighedsnedgang, hvis du bruger din USB 2.0-harddisk i fx en USB 1.1.-hub af den slags, der fx findes i mange skærme og tastaturer.
www.dll-files.com

HARDWARE

Må man blande ram i sin computer?

***?** Jeg har en pc med Pentium 4. 2 GHz processer/256 MB ram.
Min ramblock er en Siemens 256 MB DDR-PC2100. Jeg har en ledig ramsokkel i min pc. Her ønsker jeg at sætte ekstra 256 MB ram i den ledige sokkel.
1. Kan jeg sætte for eksempel en Kingston 256 MB DDR-PC2700, eller skal det være af samme fabrikat og samme type (Samsung)?
2. Kan jeg sætte 256 MB i den ene sokkel og 512 MB i den anden sokkel, så der er 768 MB i alt?*

Ram findes i mange afskygninger. Som regel skal du bruge samme type i computeren.

! Du skal altid være sikker på, at du sætter den samme type ram i computeren. Hvis du forsøger at sætte en forkert type ram i, kan det ødelægge din computer.

Du kan dog sagtens sætte ram af forskellige producenter i pc'en. Hvorvidt det er Hyndai-, Kingston- eller Samsung-kredse er ligegyldigt. Bare de overholder standarderne, hvilket normalt er bedst sikret ved mærkevare-ram, modsat ram-kredse uden navn til spotpriser.

Man skelner imellem forskellige ramstandarder; SD-ram, DDR-ram og EDO-ram. Men de findes også med forskellige såkaldte pins – altså tilslutninger – fx 184 pin, som er de mest udbredte. Endelig er der en typebetegnelse for hastigheden – fx PC2100. I de fleste computere kan bundkortet godt acceptere en hurtigere ram-kreds (fx PC2700), men udnytter den så kun til den angivne hastighed (PC2100). Det er dog kun nogle typer ram, der ikke kan tåle at side sammen med andre hastigheder. Derfor er det sikrest at bruge samme type.

De fleste pc'er accepterer ram-kredse med forskellige mængder, men tjek manualen til bundkortet, hvis du vil eksperimentere.

KVIKTIP

Brug egne billeder som pauseskærm

I Windows XP kan du lave en pauseskærm, der viser dine egne billeder. Højreklik et sted på skrivebordet. Vælg Egenskaber, og klik på fanen Pauseskærm. Vælg Diasshowet Billeder i listen over tilgængelige pauseskærme. Klik på Indstillinger og så på knappen Gennemse. Markér nu den mappe, der indeholder de billeder, der skal bruges.

WINDOWS

Min pc starter med at skanne!

? *Jeg har et problem, når jeg starter min pc. Hver gang kommer denne meddelelse: Scandisk undersøger harddisken for fejl. Så skanner den, hvorefter den fortæller, at der ingen fejl er, og starter normalt. Kan I hjælpe mig, så jeg undgår det evige skanneri, hver gang jeg starter min pc?*

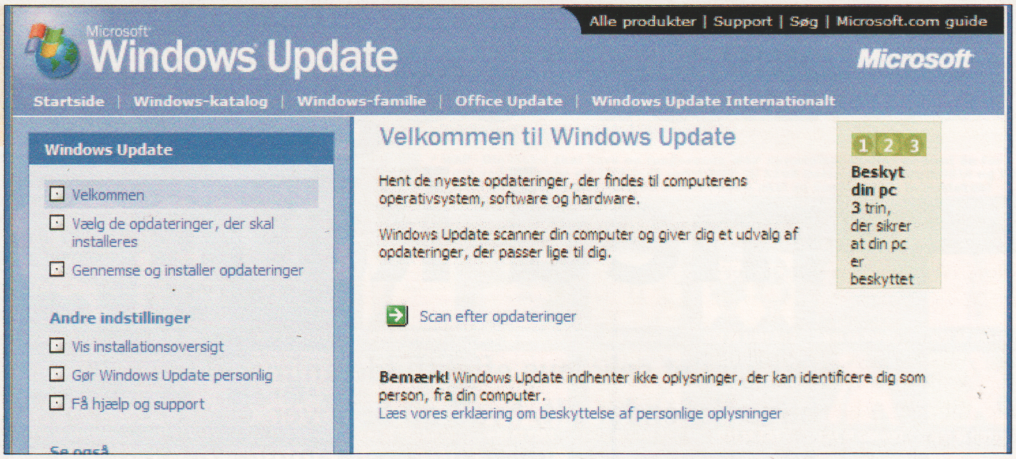

! Det lyder, som om du ikke får lukket computeren rigtigt ned, det vil sige venter, til den slukker selv. Det er meget almindeligt ved de ældre Windows-udgaver. Det, der sker, er, at Windows lukker ned, før harddiskens cache (en slags mellemhukommelse) er skrevet ned på harddisken. Microsoft har en rettelse på deres update-webside, der løser dette problem. Problemet vil ikke opstå, hvis man har installeret alle opdateringer og rettelser fra Microsoft.

WINDOWS XP

Fejl i dvd-kopiering

? *Kan I fortælle mig, hvad fejlmeldingen "Disken kan ikke læses pga. cycklisk redundanstjek" betyder? Jeg forsøger at kopiere en dvd til mit arkiv. Men jeg kan ikke læse den, da den giver den nævnte fejlmelding.*

! Er det en dvd-film eller -spil, som du har købt, så kommer meldingen efter al sandsynlighed, fordi du har kopieret en kopisikret dvd til din harddisk. Er det en hjemmebrændt dvd, så skyldes det, at den er brændt dårligt eller er beskadiget.

Redundans er en funktion, som sikrer, at computeren selv kan regne sig frem til, om de data, som du har brændt over på en cd eller dvd, er rigtige, og at små fejl kan rettes.

Cycklisk redundanstjek er en funktion, som undersøger, om dataene i sidste ende er aflæst korrekt. Her er der kun to svar: ja eller nej. Og ved nej får du den nævnte fejlmelding, som medfører, at du ikke kan læse de kopierede data på din harddisk.

DIN MENING

Hvorfor mister mine billeder farven?

? *Selv om jeg har brugt printerfirmaets originale blækpatroner med deres meget dyre printerfarver samt fotopapir, taber mine billeder farverne.*

Det sker endda uanstændigt hurtigt. I løbet af fire-fem år er mange af mine farvebilleder blevet synligt afbleget. Jeg forudser, at der overhovedet ikke bliver noget at kigge på for fremtidige generationer.

Findes der noget, som holder? Eller er der nogen undersøgelser, der viser, hvilke fabrikater der er bedst til at holde på farverne?

Jeg har adskillige gamle billeder med fin kvalitet. Men de er i sort-hvid. Er der mulighed for at forlænge holdbarheden, hvis man går tilbage til sort-hvide billeder? Eller hvad gør jeg for at forlænge levetiden?

Poul Wolff

! Det er desværre først i de seneste to år, at printerproducenterne har kunnet levere særlige fotofarvepatroner, hvor farvernes holdbarhed har haft høj prioritet. Det betyder, at farveprint, som er mere end 2-3 år gamle, maksimalt holder sig i 10 år. Og det endda kun under helt optimale betingelser, hvor lys, fugtighed og luft ikke kommer til overfladen på fotopapiret. Og selv da vil de alligevel løbende miste lidt farve.

De nyeste farveprintere i middelklassen – omkring 2000-3000 kroner – kan udstyres med særlige fotofarvepatroner, der i samspil med det rigtige fotopapir giver længere levetid. Producenterne HP, Epson og Canon forsker meget i netop dette emne, men simuleret "ældning" i et laboratorium er stadig ikke nok til, at de garanterer – i juridisk forstand – for dine prints levetid. Selv om de tager sig betalt for udstyret og materialerne. Hvis du virkelig vil sikre dig, er det nødvendigt at bruge et fotolaboratorium, altså at fremkalde billederne på normal vis – evt. hos din fotohandler. Her bruger de rigtige kemikalier til at fremkalde og fiksere et billede.

De fleste fotohandlere tager imod en cd med RGB-billeder i JPG-formatet. Her anvender man de kemikalier, som fikserer papiret og giver en holdbarhed, som svarer til de traditionelle fotos, du har været vant til. Med hensyn til de helt gamle billeder i sort-hvid er historien den samme, kemikalierne var kraftigere – og sundhedskadelige – men gav et holdbart resultat. De kemikalier vil vi ikke have ind i vore hjem og printere.

Jan Malinowski

Lav tegnefilm med kameraet

Du kan let selv lave effektfulde animationsfilm, hvor fx ungernes legetøj bliver levende. Alt, hvad du behøver, er et almindeligt digitalkamera og en computer – vi giver dig programmet og vejledningen. JPGVideo laver rækken af fotos om til film, og det er gratis og ligger på K-CD 7.

Ideer til filmprojekter

- Form enkle og sjove figurer i modellervoks. Påsæt evt. udklippede ansigter fra familiealbummet.
- Hvad sker der, når den lille legomand møder Byggemand Bob?
- Lav små papirinstrumenter til figurerne af modellervoks, og film en musikvideo. Her er der tale om noget af en udfordring, da bevægelserne jo så skal tilpasses musikken, som lægges på i et videoredigeringsprogram.
- Hvad sker der på børneværelset, når lyset slukkes? Måske vågner bamsen og begynder at synge. Måske jages han af Action Man.
- Byg en racerbane, og film et løb med legetøjsbilerne.
- Tegn selv figurer.

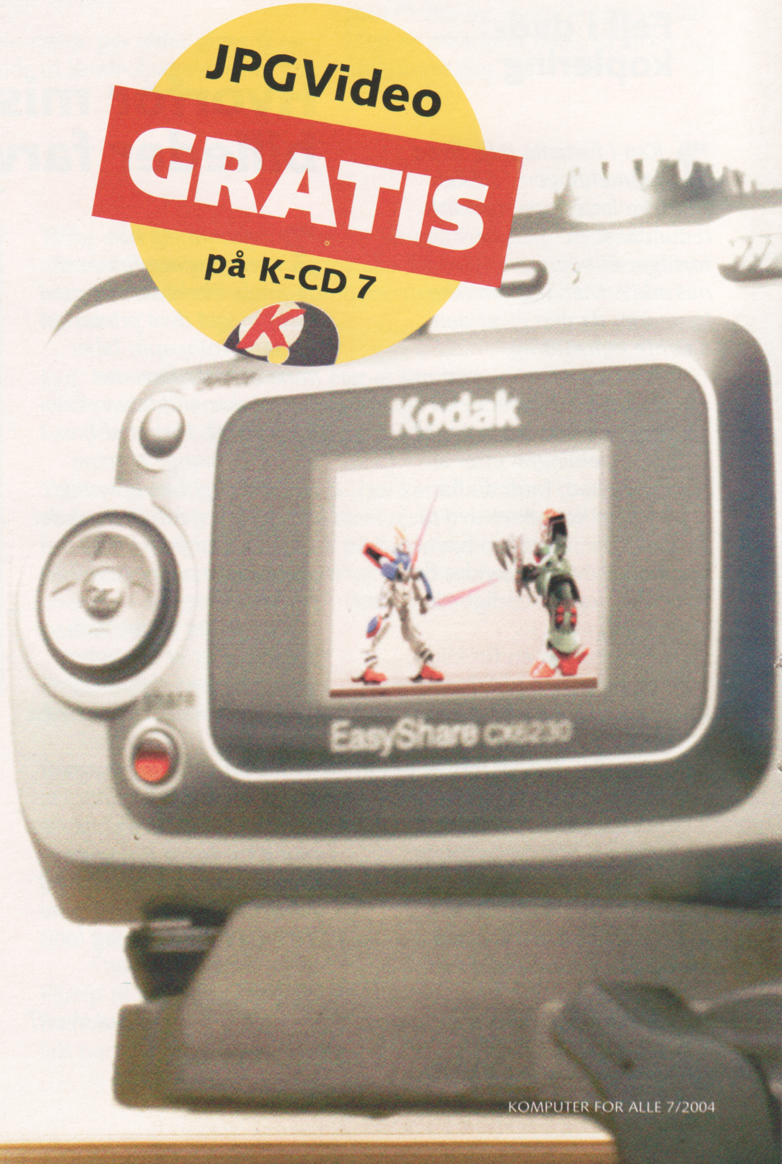

Af Jesper Kjems. Foto: Hans Juhl

Tag et billede af en lille legofigur med dit digitale kamera. Ryk nu figurens ene ben lidt frem, tag endnu et billede, og fortsæt på samme måde, til figuren har gået en lille tur. Omtrent så simpelt er det at lave film med dit digitale kamera, som ellers kun kan tage stillbilleder.

Teknikken kaldes stopmotion og går i al sin enkelhed ud på at afspille mange billeder efter hinanden, så øjet tror, at figurerne på filmen bevæger sig. På den måde kan du lave din helt egen dukkefilm med ungernes yndlingslegetøj eller figurer lavet af modellervoks – og vi lover dig, at familien kommer til at trække på smilebåndet, hvis du efterfølgende lægger stemmer på, så dukken lyder som tante Andrea og bamsen som onkel Henning.

Stopmotion er ikke kun for glade amatører. Animationsfilmen "Flugten fra hønsegården" gik sin sejrsgang i biograferne for et par år siden og var lavet på den samme simple måde, hvor hønsedukkerne blev rykket en lille smule, inden næste billede i filmen blev taget.

Senere i processen får de professionelle film lagt både baggrundsmusik og stemmer på, og på samme måde kan du hive dine små animationsfilm ind i et videoredigeringsprogram som eksempelvis *Windows Moviemaker*, der følger med Windows XP. Her kan du klippe dem sammen til en færdig film og lægge stemmer, musik og andre effekter på for at gøre figurerne endnu mere levende.

Nu kunne man tro, at digitale kameraer ikke kan lave animationsfilm i særlig god kvalitet, men det kan de faktisk. Selv billige digitale kameraer til stillbilleder har bedre billedkvalitet end digitale videokameraer. Det betyder, at du med et normalt digitalt kamera og en computer kan lave film i en kvalitet, der er bedre end rigtige dvd-film.

Det eneste, du skal bruge, er programmet *JPGVideo*, som findes i en gratis version på *K-CD 7*. Her på siderne får du råd og vejledning. ◻

Opstil dit eget studie

Ryd køkkenbordet, eller brug skrivebordet som filmstudie, når du skal lave din første animationsfilm. Her kan du se, hvordan du laver din kulisse og sætter lys på. Vi giver dig også en række gode tips til, hvordan du indstiller kameraet, så billederne i filmen ikke bliver rystede eller uskarpe.

Opstilling af kamera

Der skal tages omkring 24 billeder for at lave et sekunds film, og derfor er det meget vigtigt, at kameraet forbliver på samme plads under hele den scene, du er ved at optage. Vi anbefaler, at du anskaffer dig et stativ til kameraet, som kan låse kameraet i en fast position, men også gør det muligt at filme fra forskellige vinkler, som siden hen kan klippes sammen i den færdige film. Stativet kan du sætte fast til gulvet med nogle brede stykker tape, så du ikke kommer til at puffe til det under optagelsen og må starte forfra. Hvis du ikke har et stativ til kameraet, kan du i stedet stille det på et bord eller en skammel og eventuelt klistre det fast med dobbeltklæbende tape, så det ikke flytter sig, når du trykker på udløseren. Prøv i øvrigt at lægge mærke til, hvordan et kamera bliver flyttet rundt, når du ser en almindelig spillefilm. I stort set hvert eneste klip flyttes kameraet til en ny vinkel for at give filmen tempo og rytme.

Lyset er meget vigtigt

Lys og skygge har stor betydning for stemningen i din film. Hvis du kigger efter, næste gang du ser en film, vil du opdage, at de uhyggelige eller intime scener ofte er mørke og med mange skygger, mens de glade eller tempofyldte scener ofte er oplyste.

Der er dog ingen grund til at fare ud og købe dyre videolamper for at sætte lys på dit filmstudie. Da dine legetøjsfigurer er meget mindre end rigtige mennesker, vil en ganske almindelig arkitektlampe give figurerne et lys, der svarer til det, en teaterprojektør giver skuespillerne på en teaterscene. Hvis lyset er for kraftigt eller for skarpt, kan du tape et stykke bagepapir på arkitektlampen for at dæmpe lyset og gøre det blødere. Hvis du skal bruge små lamper til eksempelvis at give en uhyggelig belysning på ansigtet af en figur i et mørkt rum, kan du bruge en lille lommelygte, som du taper fast på eksempelvis en stabel legoklodser uden for kameraets synsfelt.

Oplyste ting kaster som bekendt skygge, og derfor bør man bruge minimum tre lamper i et filmstudie. En lampe lyser hele kulissen op lige ind forfra, så alle genstande bliver belyst. Husk at stille denne lampe, så kameraet ikke kaster skygge op på scenen. En anden lampe stilles til venstre for scenen, så venstre side af ansigterne lyses op. Denne lampe kaster skygger på højre side af figurernes ansigter, og derfor stilles en tilsvarende lampe til højre for scenen, så også højre side af figurernes ansigter lyses op og skyggerne forsvinder. Denne opstilling minimerer altså skyggerne, og hvis du ønsker en skygge i en scene for at give den rette stemning, kan du prøve at slukke eller dæmpe den ene sidelampe.

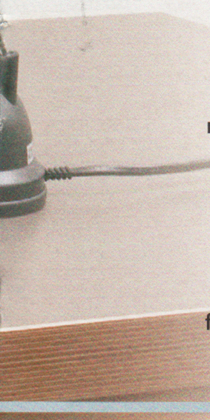

Når du laver animationsfilm, er det en god idé at indrette et hjørne af hjemmet til filmstudie, mens du laver film. På den måde undgår du, at der bliver rykket rundt på dine kulisser og figurer, til du skal i gang med næste scene. Tænk over, hvor meget dagslys der er. Måske kan dagslysets skarphed være en fordel, og måske kan dets foranderlighed være en ulempe.

Gode råd til animation

Det er enkelt at lave animationsfilm. Men man skal holde tungen lige i munden. Vi giver dig noget at tænke over.

■ Hvilke figurer er bedst?

Du kan principielt få alt fra køkkenredskaber til bamser til at blive levende, men nogle figurer egner sig bedre til stopmotion end andre. De bedste figurer har den egenskab, at man kan sætte dem i en bestemt stilling, hvor de bliver stående. Eksempelvis kan legofigurer sættes fast på en legoplade eller holde ting fast i hånden, samtidig med at du kan bevæge deres ben og arme. Skal du derimod have bevægelse i en blød bamse, kan det være svært at få den til at sidde i den rigtige stilling, mens du tager billedet. Og vælter bamsen, får du problemer med at sætte den på præcis samme sted igen til næste billede.

■ Så mange billeder skal du tage

Jo flere billeder, jo mere flydende bliver figurernes bevægelser. Men du behøver ikke tage 25 billeder per sekund film – hvilket svarer til billedfrekvensen på tv. Du kan sagtens nøjes med 10-12 billeder per sekund.

■ Hvis figurer skal flyve

Hvis du vil have en figur til at flyve, kan du bruge dette lille trick. Tag et stykke tandtråd, og krads i den ene ende, til det fnulrer. Riv nu en af disse bitte små tråde af, og hæng figuren op i den. Denne type tråd er så tynd, at den ikke kan ses, hvis du stiller lamperne, så den ikke kaster skygger. Hvis den alligevel kan ses, kan du bruge et billedbehandlingsprogram til at fjerne tråden.

■ Så meget skal du rykke figurerne

I almindelige spillefilm er der 24 billeder på et sekund, som er nok til, at det menneskelige øje narres og oplever billederne som film. Man kan derfor sige, at du skal rykke figuren 24 gange og tage 24 billeder, når figuren har lavet en bevægelse, der varer et sekund. Du kan dog også sagtens lave animationsfilm, der kun har eksempelvis 12 billeder pr. sekund – her bliver bevægelserne bare ikke helt så flydende. Det bedste, du kan gøre, er at komme i gang med at lege med de første film. Du vil hurtigt få en fornemmelse for, hvor langt du skal rykke figuren.

■ Så siger vi "Action ..."

Når studiet er færdigt og kameraet er indstillet, er det blot at komme i gang.

1. Stil figurerne der, hvor de skal være i starten af scenen. Det kan eksempelvis være uden for billedet, hvis de skal bevæge sig ind på scenen.
2. Tag et billede.
3. Ryk figurerne en lille smule i den retning, du vil have dem til at bevæge sig. Pas på ikke at rykke dem for meget, da det så vil se ud, som om filmen hakker.
4. Tag endnu et billede.
5. Og ryk igen på figurerne.

Sådan fortsætter du, indtil figurerne har lavet hele den bevægelse, du vil have i dette klip i filmen. Husk at tage klippet færdigt, inden du fjerner kamera eller figurer, da det er svært at placere figurer og kamera på præcis samme sted igen og fortsætte med at tage billeder. Fortvivl ikke, hvis et enkelt billede ikke bliver godt – på de næste sider viser vi dig, hvordan du frasorterer mislykkede billeder.

Indstil dit kamera

Når du skal lave animationsfilm, er det en god idé at få indstillet kameraet rigtigt, inden du går i gang. Den rigtige indstilling gør, at alle billeder bliver lige skarpe og lyse, så de passer sammen i den færdige film.

■ Ingen blitz
Det første, du skal gøre, er at slå blitzen fra, da den ikke giver et ordentligt lys, når kameraet kommer tæt på figurerne. Desuden kan du ikke være sikker på, at blitzen giver ensartede billeder, når figurerne rykkes rundt.

■ Automatisk lukkertid, iso og hvidbalance
Hvis du på dit kamera har mulighed for at stille lukkertid, iso og hvidbalance manuelt, er det en god idé at gøre det. Når kameraet indstiller disse ting automatisk, risikerer du, at kameraet laver billedet lidt lysere eller mørkere, når du rykker rundt med figurerne. Husk dog, at du sagtens kan lave din film, selv om kameraet kører fuldstændig automatisk – de manuelle indstillinger sikrer blot en smule mere ensartet lys i klippet.

■ Fjernstyr kamera fra computer
Nogle digitale kameraer kan tage billeder, mens de er tilsluttet computeren, og gemme billederne direkte på computerens harddisk. På den måde undgår du for det første, at kameraet ryster, når du trykker på udløseren, fordi du tager billedet ved at klikke på skærmen med din mus. For det andet undgår du at skulle "tømme" billeder fra kameraet over på computeren med fare for, at kameraet rykker sig. Teknikken kræver dog, at computeren står i nærheden af dit filmstudie.

■ Pas på autofokus
I de fleste tilfælde kan du godt tage billederne til din film med autofokus. Der er dog en risiko for, at kameraet ikke stiller skarpt på de rigtige figurer, når du rykker figurerne rundt på scenen. Har dit kamera manuel fokus, bør du bruge den. Eller har nogle digitale kameraer en såkaldt "autofokus lock", der kan stille skarpt én gang og derefter låse kameraet til denne indstilling ved de efterfølgende billeder. Tjek manualen til dit kamera for at indstille det til manuel fokus eller låse din autofokus.

■ Brug jpeg-formatet
De fleste kameraer gør det helt automatisk, men ellers skal du sørge for, at kameraet tager billeder i jpeg-formatet. *JPGVideo* bruger nemlig dette format.

Du kan lave masser af lys- og fokuseffekter, hvis du udnytter alle indstillingsmulighederne på dit kamera.

Find den rigtige opløsning

Overvej, inden du går i gang, hvor god kvalitet din film skal være i, og indstil kameraet herefter. Skal du blot kunne sende den til familien i en e-mail, eller vil du brænde den på en dvd? Ved at tage billederne i den størrelse, du har brug for, får du plads til mange flere billeder i kameraet, inden du skal "tømme" det i computeren.

Til at sende i en e-mail:	**Opløsning: ca. 192 x 144**
Til at brænde på en VideoCD eller optage på et VHS-bånd:	**Opløsning: 352 x 288 eller mere**
Til at brænde på en dvd:	**Opløsning: 720 x 480 eller mere**

Husk dog, at du altid vil kunne gøre din film mindre, men at filmen mister kvalitet, hvis du vil gøre små billeder større på et senere tidspunkt.

I gang med din film

Det sjoveste ved at lave animationsfilm er selvfølgelig, når billederne skal sættes sammen, og du kan se resultatet af de mange billeder fra dit kamera. Her kan du se, hvordan det gøres let og hurtigt med det gratis program *JPGVideo*, som ligger på *K-CD 7*.

Sortér billederne

Start med at hente billederne fra dit digitale kamera over i en mappe på din computer. Der er lidt forskel på, hvordan du henter billeder fra forskellige kameraer. Det vigtigste er, at billederne til din film kommer til at ligge i en mappe for sig.

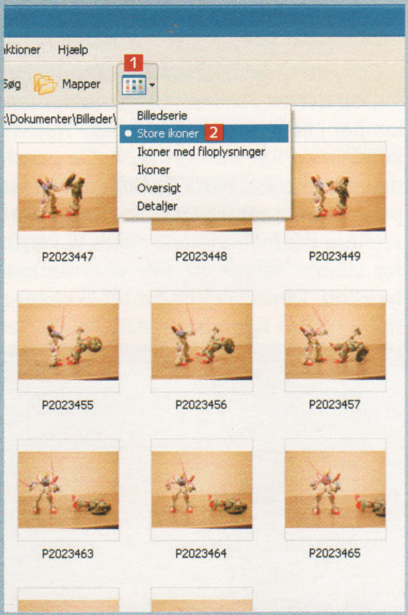

1 Inden vi sætter billederne sammen til en film, skal du se, hvordan du kan slette mislykkede billeder. Find den mappe, hvor dine billeder er placeret.

2 Klik på **visningsknappen** 1, og vælg **store ikoner** (miniaturebilleder) 2 for et overblik over billederne.

3 Hvis et billede af en eller anden grund er mislykket og ikke skal med i filmen, sletter du det blot ved at markere billedet og trykke **Delete** på dit tastatur. Klik **Ja** for at godkende sletningen.

Find billederne til din film

Så er tiden kommet til at samle billederne og se den færdige film. Start *JPGVideo* ved at dobbeltklikke på "JPGVideo" på skrivebordet.

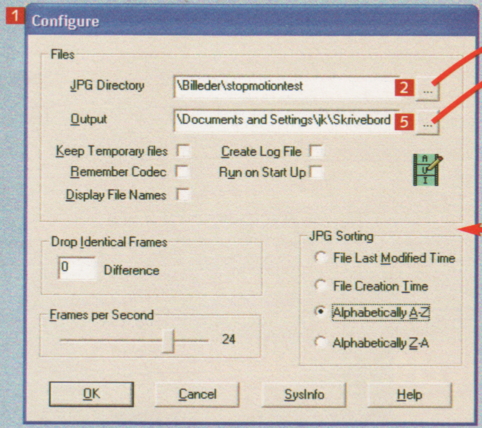

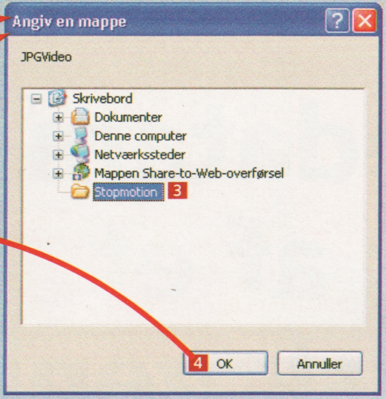

1 Denne menu **1** starter automatisk, når du starter programmet første gang. Hvis du senere vil ændre disse indstillinger, klikker du blot **Configure** i hovedvinduet.

2 Først skal du fortælle, hvor billederne til filmen er placeret. Klik på øverste firkant ud for **JPG Directory** **2**.

3 Vælg mappen, hvor du har gemt billederne **3**, og klik **OK** **4**.

Codec

Hvis du ikke kan gemme eller afspille den færdige .avi-fil, så har du sikkert ikke det rigtige codec til at kode og afkode data i det korrekte format. Du kan downloade det her: **www.microsoft.com/windows/windowsmedia/9series/codecs/vcm.aspx.**

4 Vælg derefter, hvor den færdige film-fil skal placeres, ved at klikke på næste firkant **5**. Læg mærke til, at den færdige film kommer til at hedde JPGVideo.avi. Denne fil skal du huske at omdøbe, hvis du vil gemme den, da programmet ellers overskriver den, næste gang du laver en film.

Her lægger vi den blot på skrivebordet, så den er let at finde.

Klik **OK**.

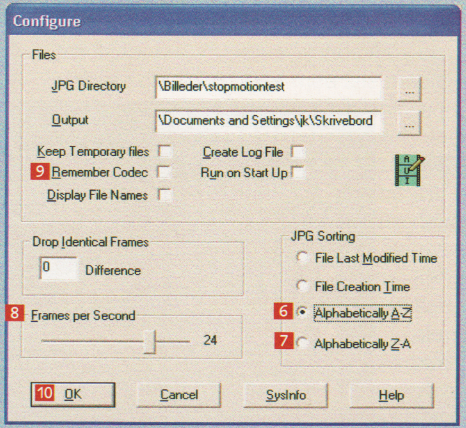

5 Vælg nu, at programmet skal sortere billederne i alfabetisk rækkefølge, ved at klikke på **Alphabetically A-Z** **6**. Hvis du vil have filmen til at køre baglæns, kan du i stedet vælge **Alphabetically Z-A** **7**.

6 Under **Frames per Second** **8** angiver du, hvor mange billeder filmen skal vise pr. sekund. Almindelige film viser 24-25 billeder i sekundet, men du kan eventuelt sætte den lavere – gerne helt ned til 10-12 billeder pr. sekund. Men det er vigtigt, at alle klip i filmen har samme antal billeder pr. sekund, da du ellers får problemer med at sætte klippene sammen i et videoredigeringsprogram.

7 Når du om lidt starter med at lave filmen, bliver du spurgt, hvordan filmen skal komprimeres. Hvis du vil bruge den samme komprimering uden at blive spurgt hver gang, kan du sætte hak ud for **Remember Codec** **9**. Klik **OK** **10**.

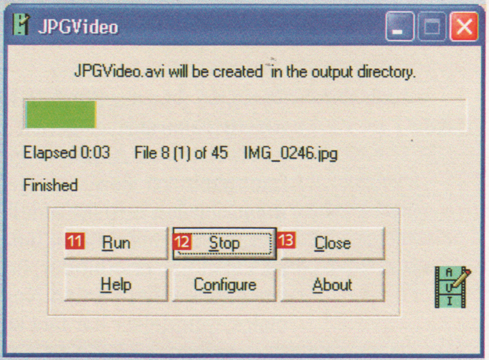

8 Lav nu din færdige film ved at klikke på **Run** **11**. Hvis du stopper undervejs ved at klikke **Stop** **12**, vil programmet lave en film ud fra de billeder, det har nået. Når du er færdig, kan du enten lægge nye billeder i billedmappen og lave næste filmklip eller lukke programmet på **Close** **13**.

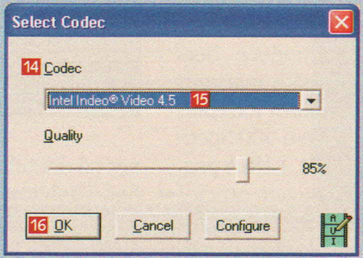

9 Når du klikker **Run**, skal du vælge, hvordan filmen skal komprimeres. Du kan vælge mellem de forskellige komprimeringsteknikker, kaldet **Codec** **14**, som er installeret på din computer. Hvis du skal arbejde videre med filmen i et videoredigeringsprogram, kan du enten vælge ukomprimeret **Full frames** eller **Intel Indeo Video 4.5**, som de fleste redigeringsprogrammer kan læse. Skal du sende filmen i en e-mail, kan du vælge **Microsoft Windows Media Video 9** og klikke på **Configure** for at indstille filstørrelse, kvalitet og billedestørrelse.

Her lægger vi den blot på skrivebordet, så vi vælger **Intel Indeo Video 4.5** **15**. Klik **OK** **16**.

Se din film

Dobbeltklik på film-filen **17**, og vupti, så er dine billeder blevet levende.

Folkedatamat skabt af et engelsk geni

Excentrisk, genial og finurlig er ord, som passer på opfinderen sir Clive Sinclair, der gav os både lommeregneren og den billige hjemmedatamat.

På trods af fejlslagne projekter er onkel Clive stadig aktiv opfinder.

Sir Clive Marles Sinclair kan uden overdrivelse skrive "genial opfinder" på sit visitkort. At han er genial, har han papir på som mangeårig formand for den britiske afdeling af foreningen for folk med en høj IQ, Mensa. Og at han er opfinder, har han bevist gennem flere årtier. Nogle af Sinclairs opfindelser har fået stor betydning for os alle, mens andre er forsvundet i glemsel og latterliggørelse.

"Ideen var, lige fra begyndelsen, at hvis vi havde en computer, som var tilstrækkelig billig, og som kunne sælges direkte til folk, ville de ønske at have en derhjemme, så de kunne lære den at kende – og det holdt stik i ekstremt høj grad."
Clive Sinclair

Før 1980 var tanken om at eje sin egen computer noget, de færreste privatpersoner var tossede nok til at forestille sig. Det kan godt være, at man ovre i USA havde set personlige computere, men for os europæere var en computer en stor, uflyttelig og dyr ting.

Men så dukkede en undselig annonce op i aviserne, som tilbød, at man kunne blive ejer af sin egen computer for under 2000 kroner. Nyheden hed ZX80, og den var produceret af en britisk opfinder ved navn Clive Sinclair.

Den var primitiv og havde blot én kilobyte hukommelse, som dog kunne udvides til hele 16, men det var en computer, og man kunne lave sine egne programmer i sproget BASIC og se resultatet på skærmen, som var familiens tv. Når programmerne var færdige, kunne de gemmes på en kassettebåndoptager. På gode dage kunne de endda hentes ind i computeren fra båndet igen.

Det var ikke første gang, Clive Sinclair, eller "onkel Clive", som briterne kærligt kalder deres nationalopfinder, havde lavet tekniske revolutioner. I 1972 opfandt han den digitale lommeregner.

ZX80 var blot den første af en række billige hobbycomputere fra Sinclair, ZX81 kom året efter og havde en langt bedre BASIC. Og i 1982 kom den udgave, som blev starten på computere for flere millioner mennesker i både Europa og i resten af verden, Sinclair ZX Spectrum, som både havde farve og lyd – og kolossale mængder af ram: enten 16 kilobytes eller 48 kilobytes.

Amerikanske Commodore herskede på det amerikanske marked, og på det europæiske kom kampen primært til at stå mellem ZX Spectrum og Commodore 64. I USA prøvede Timex at lancere en officiel Spectrumklon uden stor succes, og i østlandene og Asien skød de ulovlige kloner af den simple computer frem – men i Europa var Spectrum i årevis kongen og solgte millioner.

Clive Sinclair er opfinder til fingerspidserne, og han besidder især evnen at løse opgaven med færrest mulige dele. Hans ZX81-computer var et mesterstykke i forsimpling: Blot fire chips indeholdt den. Pillede man låget af konkurrenternes maskiner på det tidspunkt, ville man typisk finde halvtreds chips.

Alt imens genialiteten i design og forsimpling kunne få enhver ingeniør til at falde i svime, krævedes der mere end almindelig god vilje for at kalde det ydre design på Sinclairs apparater elegant. De første af Sinclairs computere var forsynet med fingertouch-tastaturer. Senere fik de gummitaster, som mindede om viskelæder. Og selve computeren var klemt sammen i en lille kompakt plasticboks, som ville virke billig, hvis man

BIOGRAFI

- Født 30. juli 1940 i Richmond, Surrey, England. Både hans far og farfar var ingeniører.
- Uddannet på St. George's College i Weybridge i 1957.
- 1958: Redaktør på elektronikbogforlaget Babani Books.
- 1972: Verdens første regnemaskine i lommestørrelse.
- 1979: Sinclair ZX80-computeren til under 2000 kr.
- 1980-1997: Formand for den britiske afdeling af Mensa.
- 1981: Sinclair ZX81.
- 1982: Sinclair ZX Spectrum. Hjemmecomputer-revolution, selv om den lignede en dørstopper beklædt med viskelæder.

Elektriske hjælpemotorer til cykler og som her kørestole er sir Clive Sinclairs nyeste opfindelser.

Af John Alex Hvidlykke. Foto: Sinclair-Research m.fl.

Knapperne var ringe, printeren sær, og ram-udvidelsen skulle helst holdes på plads med tyggegummi – men det var en rigtig computer til en uhørt lav pris.

Før Ellert og Segway var Sinclair fremme med det miljørigtige – og langsomme – individuelle transportmiddel elscooteren C5.

- 1983: Clive Sinclair slås til ridder af den engelske dronning.
- 1984: Sinclair QL – en teknisk banebrydende (32-bit) computer til erhvervslivet, men alt for ustabil.
- 1985: C5 bliver Sinclairs største fiasko til dato. Få oplevede behovet for en batteridrevet plastic-scooter.
- 7. april 1986: Sinclair Computers sælges til Amstrad for 5 mio. pund.
- 1988: Cambridge Z88. En minimalistisk bærbar computer på blot ét kg.
- Sir Clive driver i dag firmaet Sinclair Research fra sin toetagers penthouse-lejlighed i London.

Blandt de eldrevne transportmidler, som Clive Sinclair, har opfundet, er også en undervandsscooter.

pakkede en 100-kroners boremaskine ind i den.

Sinclair havde også en tendens til at vælge geniale, billige og dybt upraktiske løsninger på simple problemer. Hvorfor forsyne sin computer med et diskettedrev, bare fordi alle andre gjorde det? Så hellere opfinde et helt nyt system, som ganske vist ikke kunne bruges noget andet sted, men som var billigt at fremstille. Resultatet kaldtes et Microdrive, og det virkede, men man måtte spørge sig selv "hvorfor?!". Drevene endte med at komme på markedet et år senere end lovet. Sinclair lavede også sin egen printer, som skrev på smalt, varmefølsomt papir. Det var grimt, og udskriften forsvandt med tiden, men det virkede, og det var billigt.

I 1985 prøvede Sinclair kræfter med noget, som var radikalt anderledes end computerverdenen: et transportmiddel, som nærmest må kaldes en elscooter. Som alt andet fra Sinclair var den fremstillet i plastic og virkede hverken imponerende eller solid. Og den var i bedste fald adskillige år forud for sin tid. I dag kunne den måske være blevet kaldt miljørigtig, da den var både forureningsfri og billig i drift. Men i 1985 var den et misfoster.

Selv ikke den lave pris på 400 pund (ca. 5000 kr.) kunne frelse fadæsen. Kun 17.000 styk blev solgt.

Det fejlslagne eventyr kostede firmaet syv millioner pund og var årsag til, at sir Clive måtte sælge sin computerfabrik til konkurrenten Amstrad.

Sinclairs sidste computer, Z88, kom i 1988 og bar end ikke hans eget navn. Også den endte hos Amstrad senere.

Sir Clive har, på trods af de underskudsgivende projekter, hverken mistet modet eller fantasien. Han har de senere år især kastet sin kærlighed og intelligens på transportmidler. Det er der bl.a. kommet en vandscooter, en elektrisk cykel og en påhængsmotor til kørestole ud af. ■

> *"Der er ikke brug for 16 bit til spil. Når du kigger på spilmarkedet, finder du de samme titler til både 8-bit-computere og 16-bit-computere."*
>
> **Clive Sinclair**

www.nvg.ntnu.no/sinclair/contents.htm

www.sinclair-research.co.uk

Ordliste

Mensa Verdensomspændende klub for meget intelligente mennesker. Adgangskravet er en IQ på mindst 130. Det har to procent af befolkningen.

Microdrive Sinclairs alternativ til diskettedrev. Drevet er en lille kassettebåndoptager med specielle miniaturekassetter, hvor et endeløst bånd bruges til at lagre data og programmer. Drevet blev lovet sammen med ZX Spectrum-computeren, men der gik et år, før fabrikken kunne levere.

BASIC (Beginners All-purpose Symbolic Instruction Code) – et simpelt programmeringssprog. Udvalget af færdige programmer var beskedent i 1980'erne. Når hjemmecomputeren skulle bruges til noget, måtte man først sætte sig til tasterne og lave et program eller købe et blad eller en bog med koden, som man så kunne kopiere.

Masser af taster

9

Et af de vigtigste redskaber til pc'en er tastaturet. Det har præcis samme funktion som for 20 år siden, men i mellemtiden er der kommet en masse smarte finesser til.

I de senere år har tastaturer udviklet sig fra at være simple skriveredskaber til rene kommandocentraler for pc'en. De kan styre cd-drevet, åbne programmer, give internetadgang, regulere lyden, zoome ind og ud, tænde og slukke for pc'en og meget mere.

Der er en hel videnskab omkring ergonomien i tastaturerne. Folk, der skriver med tifingersystemet, er ofte glade for "knæktastaturet" eller "Natural Keyboard", fordi det er formet efter den mest afslappede arm- og håndstilling. Mange er også glade for den håndledsstøtte, der følger med mange tastaturer. En ny ergonomisk trend har givet meget flade tastaturer – mindre end en cm tykke – der i stedet for en skrå overside er helt vandrette. Argumentet er, at det passer bedre til en naturlig håndstilling.

Man kan vælge imellem kablet og trådløst tastatur. Trådløse tastaturer udbydes i dag til meget billige penge i bl.a. supermarkeder. Den eneste ulempe er, at man i stedet for en ledning skal kæmpe med batterier. Tastaturer bruger dog heldigvis så lidt strøm, at et par batterier holder i årevis.

Den mus, som ofte følger med tastaturet, er til gengæld noget mere forslugen, og typisk holder batteriet kun i få uger.

Hvis du køber en pakke med tastatur og mus, gør du derfor klogt i at sikre dig, at der følger en batterioplader med til musen, helst i form af en "cradle" – en holder, musen kan sidde i, når man ikke bruger den.

Prismæssigt varierer udbuddet mellem det billigste kabelbaserede tastatur fra omkring 50 kr. og op til det sidste nye og hotteste med Bluetooth-teknologi til ca. 2000 kr.

Et godt tastatur med optisk mus kan dog anskaffes til omkring 600-900 kr.

Hvis du vil udnytte alle mulighederne i dit nye tastatur, skal du installere den software, der følger med det. Du vil så kunne konfigurere tastaturet via Windows' kontrolpanel eller tastaturets egen software, så du bl.a. kan udnytte ekstratasterne.

I Windows' kontrolpanel kan du indstille den hastighed, tasterne gentager tegn med, når en tast holdes nede. Du kan også indstille markørens blinkhastighed.

Hører du til de mere avancerede brugere, kan du overveje at investere i et Bluetooth-tastatur. Sådan et tastatur er trådløst og udmærker sig ved, at det ud over pc'en kan kommunikere med mobiltelefonen. Desuden giver Bluetooth mulighed for større afstande end almindelige trådløse tastaturer, dvs. minimum 10 m.

I Windows' kontrolpanel under Hjælp til handicappede har du mulighed for at vælge træge taster, filtertaster og til/fra-taster. De er alle funktioner, der hjælper motorisk svage til nemmere betjening.

Det bør du få for pengene

TASTATUR ALENE:	**50-100 kr.**	**100-200 kr.**	**200-300 kr.**	**300-400 kr.**
Ekstra knapper	ingen	3-17	10-20	20-35
Ergonomisk design	nej	nej	nej	ja

TASTATUR MED MUS:	**200-400 kr.**	**400-500 kr.**	**500-600 kr.**	**600-900 kr.**
Trådløst	ja	ja	ja	ja
Ekstra knapper	0-16	5-20	10-20	20-35
Optisk mus	ja	ja	ja	ja
Ergonomisk design	nej	ja	ja	ja

Tastaturernes ordbog

Desktop: Betegnelse for en pakke bestående af både mus og tastatur.
Cordless: Trådløs.
PS/2: Stiktype indført af IBM for en del år siden. Stikkene er små og runde og findes til både mus og tastatur. Tastatur-PS/2 stik er violette, hvor musestikkene er grønne.
USB: *Universal Seriel Bus*. Nyere stiktype, der bruges til mange typer udstyr som fx scannere, printere, tastaturer og mus. Typen giver hurtigere transmission og udmærker sig ved, at udstyret kan til- og frakobles pc'en, mens den er tændt.
USB 2.0: Som USB, blot en nyere standard med hurtigere transmission. Der er fuldstændig kompatibilitet mellem USB og USB 2.0, lige som stikkene er de samme. Til tastaturer og mus er USB 2.0 overflødig, da de ikke overfører ret mange data.
DIN: En klassisk stiktype, der sidder på ældre tastaturer. Er runde, men større end PS/2-stikkene.
Scrollhjul: Et lille hjul på tastaturet, der bruges til at rulle op og ned i et dokument.
Bluetooth: Bluetooth er en standard for trådløs overførsel af data fra bl.a. pc-udstyr til mobiltelefon og omvendt. Stadig flere enheder benytter Bluetooth, fx tastaturer, mus og web-kameraer.

Af Kjeld Heising. Illustration: Claus Lunau

På *K-CD 7* under **Tilbehør** har vi lagt en tjekliste til dig. Det er en PDF-fil, som du skal bruge *Adobe Reader* for at åbne. Print listen ud, og husk at tage den med dig, når du skal hen i butikken.

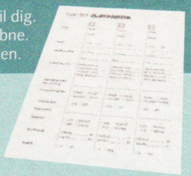

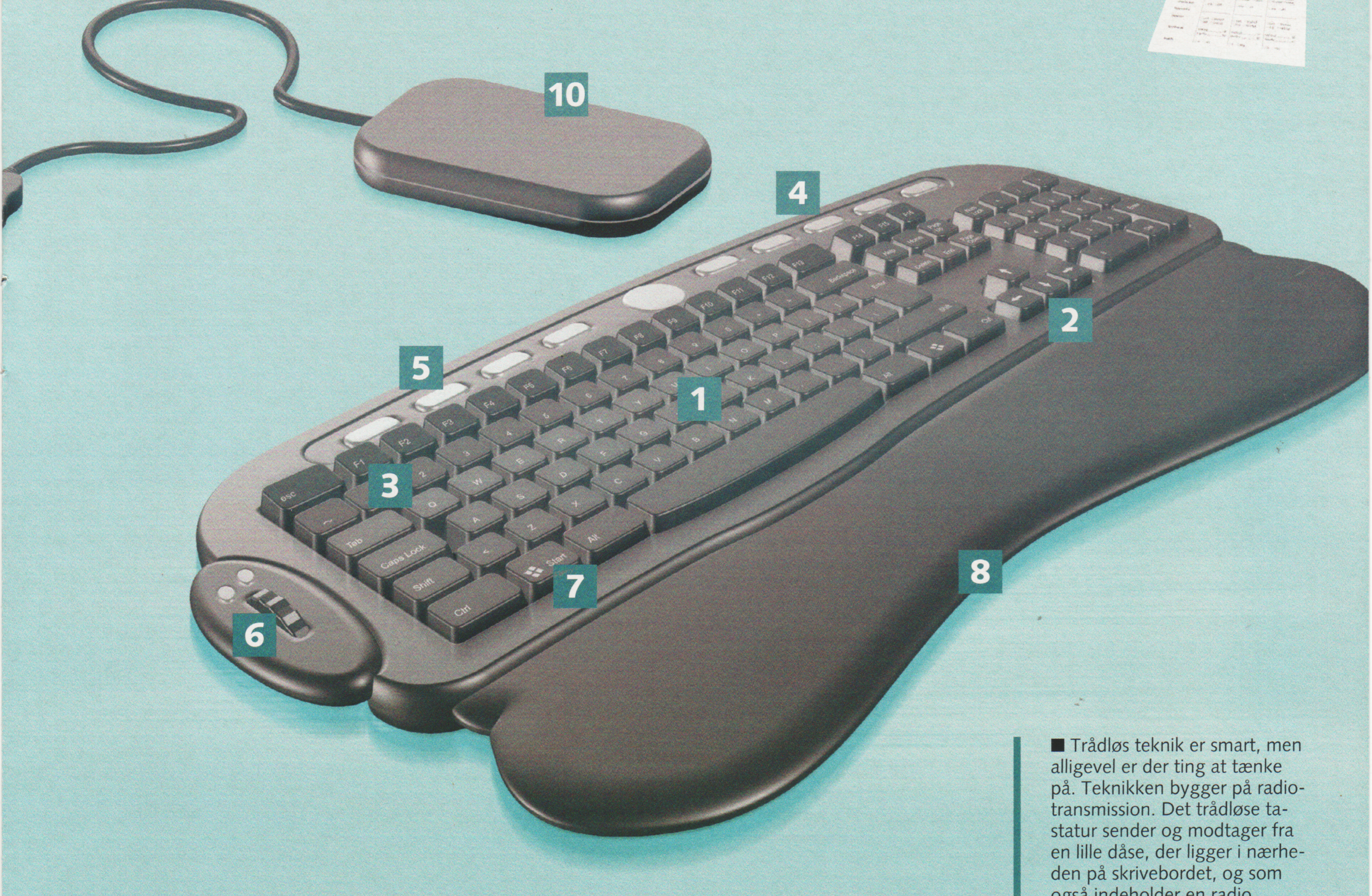

■ Trådløs teknik er smart, men alligevel er der ting at tænke på. Teknikken bygger på radiotransmission. Det trådløse tastatur sender og modtager fra en lille dåse, der ligger i nærheden på skrivebordet, og som også indeholder en radio. Dåsen er forbundet til pc'en via et kabel – helt trådløst er arrangementet altså ikke.
Men trådløse tastaturer er smartere end trådløse mus, fordi de næsten ingen strøm bruger. Et batteri kan holde i årevis, og i den forstand er det fuldstændig problemløst.
Fordelen er ikke bare, at man slipper for selve tastaturkablet, men også at man kan tage tastaturet med længere væk fra pc'en. Som regel 5 m – ved nogle modeller endda mere.
Det har selvfølgelig ikke den store betydning ved almindeligt skrivebordsarbejde, men er en fordel, når pc'en er integreret i et hjemmeunderholdningssystem med tv-apparatet som skærm. Med et trådløst tastatur kan du sidde i sofaen og skrive dine e-mails og meget andet.

Det består tastaturet af

1 Tal og bogstaver: Et almindeligt tastatur har sine taster organiseret i grupper. De to grupper med tal og bogstaver kaldes tilsammen de alfanumeriske taster.

2 Navigation: Den lille gruppe taster til højre for midten består af navigationstaster. De bruges til at flytte rundt på markøren.

3 Funktionstaster: Den øverste række taster har specielle funktioner. F-tasternes funktion bestemmes typisk af de programmer, der er aktive på pc'en.

4 Multimedietaster: Med denne gruppe taster styres cd-rom- eller dvd-drevet, og her kan du ændre lydindstillinger eller starte og stoppe musik.

5 Specialtaster: Nye tastaturer har som regel en hel stribe specialtaster, der åbner postprogrammet, browseren, søgefunktioner og meget mere. Ofte kan tasterne programmeres af brugeren efter behag.

6 Scrollhjul: Et scrollhjul på et tastatur kan bruges til det samme som et scrollhjul på en mus. Knapperne over scrollhjulet svarer til venstre og højre museknap.

7 Windows-taster: Tasten med Windows-symbolet åbner og lukker Windows' startmenu, mens kontekst-tasten har samme virkning som højreknappen på en mus. Alle nyere tastaturer har disse taster, men har du et ældre PS/2-tastatur, er det ikke sikkert tasterne er der.

8 Ergonomi: Håndledsstøtten giver afslapning til både hænder og arme, mens man skriver.

9 Tilslutning: De fleste moderne tastaturer er trådløse, men man kan stadig få modeller med kabel. Der er to typer: Med de flade USB-stik og med de runde PS/2-stik.

10 Modtager: Modtageren viderefører det trådløse signal fra mus og tastatur til computeren via USB/PS/2-stikket. Modtageren bør placeres højest muligt for at opnå en længere rækkevidde.

Mikkel på otte måneder er så småt ved at følge i fars fodspor og viser stor interesse for tastatur og skærm. Men hans forældre har tænkt sig at begrænse hans adgang til spil. De vil ikke have en dreng, der kommer hjem fra skole og forsvinder ind i spilverdenen.

NÅR NET-SPIL GÅR I BLODET:

Familiefar og

Spænding, respekt og konkurrence. Onlinespillere kobler af fra en stresset hverdag, mens adrenalinen pumper ny energi rundt i kroppen. Morten Bang Hansen er en af dem. Han er far og it-medarbejder om dagen – og passioneret netspiller om natten. Vi skyder os ind på hans dobbeltliv.

Øjnene bevæger sig i hurtige ryk hen over skærmen. Tungen væder læberne, og det konstante pres kan aflæses i de spændte skuldre og de intense klik med musen. Onlinespillet er i gang. Det er midnat, og såkaldte onlinegamere fra hele verden har logget sig på det samme spil.

Morten Bang Hansen på 30 år er en af dem. Han sidder gemt af vejen bag en åben skabsdør i sit soveværelse, mens hans kæreste og deres otte måneder gamle søn sover. Skabsdøren er åben, for at pc'ens lys ikke skal genere hans kæreste, der ligger i dobbeltsengen kun tre meter fra ham. I de næste tre timer bølger kampen hen over Mortens compu-

Af Anja Gustavsen og Peter Kargaard. Foto: Jens Dige

onlinekriger

terskærm, og da han endelig beslutter sig for at gå i seng, er det blevet så sent, at han kun når at sove cirka fem timer, før han skal op og på arbejde. Men det er helt normalt – og han føler sig ikke træt.

"Det er konkurrenceånden, der fascinerer mig ved onlinespil. Det at være bedre end de andre – og selv blive bedre og bedre. Jeg er et vanvittigt konkurrencemenneske og kan slet ikke tåle at tabe. Og så synes jeg, det er sjovt, når tingene går stærkt, og adrenalinen kører," siger Morten Bang Hansen, der til daglig arbejder som netværksadministrator i et stort advokatfirma.

Kæresten truede med at melde sønnen til ballet

Mens han fortæller om sin hang til onlinespil, sidder hans 28-årige kæreste, Mette, ved siden af og mader deres lille søn, Mikkel, med en blanding af ærter, mosede kartofler og frikadeller.

Af og til skæver hun hen mod Morten og ryster let på hovedet, så hendes lange lyse hestehale bevæger sig fra den ene skulder til den anden.

Og når Morten fortæller om dengang, han spillede stort set alle døgnets vågne timer, slynger hun et par hurtige bemærkninger af sted i stil med: "Jeg var ufatteligt træt af det" eller "jeg melder vores søn til ballet, hvis Morten bliver ved med at prøve at gøre ham til computernørd".

De smiler dog begge to – og det er tydeligt, at den lille familie har lært at leve med hans spillelyst. Men ▶

Misbrug eller socialt samvær?

Der er ingen tvivl om, at onlineskydespillene appellerer til mange mennesker, men hvem er det, der spiller dem, hvorfor gør de det, og er det farligt? Komputer for alle har talt med to eksperter, der til daglig beskæftiger sig med computerspil og internettet, og de er langtfra enige.

En pseudo-version af dig selv

I cyberspace er det dig, der er helten. Dig, der er stærk, succesfuld, kvik og sjov. Du styrer en computeranimeret helt på skærmen, eliminerer "bad guys" – og vinder respekt i din omgangskreds, hvis du er god til det. Og det er blandt andet disse egenskaber ved spillene, der virker dragende på mange. Er man genert, stille og lidt nørdet i den virkelige verden, kan man være udadvendt, rapkæftet og charmerende i onlinespillets univers. Ifølge spiludviklernes internationale organisation, IGDA, opfatter de fleste udviklere afhængighedsdiskussionen som et skulderklap til deres spil. En af de bedste ting, man kan sige til en spiludvikler, er, at hans eller hendes spil er vanedannende og stort set umuligt at slippe igen.

Men sådan ser langtfra alle på det. Jørgen Lind Andersen fra det danske behandlingscenter Ringgården er ikke helt glad for udviklingen.

"Efter min mening er der grund til at være bekymret over den afhængighed, som mange unge mennesker får af internettet. At de føler, de slår bedst til dér, og at det er besværligt at være i den virkelige verden. Det, at det er lettere at komme i kontakt med andre mennesker på nettet. Det ligner noget socialt – men det er pseudo," siger han.

Igennem de seneste år har Ringgården modtaget et stigende antal mennesker, der føler sig sygeligt afhængige af internettet. Af chatrummene og onlinespillene. Og i øjeblikket får de cirka to nye henvendelser om ugen fra mennesker, der føler, de er ved at miste grebet om hverdagen, fordi de er for meget på internettet.

"De kommer her ofte, fordi deres forældre, venner eller kærester har sagt til dem, at der er noget galt. Eller fordi de har mistet deres arbejde på grund af internettet. De kommer, fordi de føler, at de ikke længere kan fungere i den virkelige verden," siger Jørgen Lind Andersen. Langt størstedelen af de henvendelser, som Ringgården modtager, kommer fra mænd, og generelt deler de sig i to grupper: Dem, som er afhængige af ac-

Godt for det sociale samvær

Carsten Jessen, der forsker i børn og unges brug af computerspil på Danmarks Pædagogiske Universitet, er ikke enig med Jørgen Lind Andersen.

Han mener, at der ikke er grund til at være bekymret over børn og unges timelange forbrug af spil på nettet. "Der er masser af positive effekter ved spillene. Spillerne får eksempelvis lært at kommunikere på engelsk ret hurtigt, de lærer at mestre den virtuelle kommunikation, bliver dygtige til at organisere et samarbejde, bliver hurtigere til at aflæse nye computersystemer og til at tale sammen via skrift på en naturlig måde".

Og til de forældre, der bekymret lægger mærke til, at deres små poder forsvinder ind i spillenes univers i timevis, siger Carsten Jessen, at der ikke er noget videnskabeligt belæg for, at børnenes spillelyst udvikler sig til afhængighed, når de bliver voksne.

"De bliver afhængige af et legende samvær med andre mennesker. Og det er nok noget af det mest menneskelige, der findes," siger han.

▶ det har taget sin tid. For der var engang, da spillelidenskaben havde taget overhånd.

Da det gik hårdt til, stod den på spil syv timer pr. dag

"Da jeg var bedst, spillede jeg vel en syv timer om dagen og stort set hele weekenden. Jeg kom hjem fra arbejde omkring klokken otte om aftenen, satte mig ved computeren og spillede til klokken cirka tre om natten. Når jeg spiste, var spillet inden for synsvidde, og jeg løb frem og tilbage mellem maden og banerne – og af og til fik Mette lige et kys med på vejen," siger Morten.

I cirka otte år har han spillet skydespil som eksempelvis *Unreal Tournament*, *Battlefield* eller *Counter-Strike* på internettet.

Han har startet en klan kaldet "The Gathering", har deltaget i netweekender, hvor folk spiller nonstop i tre døgn, og har dystet i turneringer med folk fra hele verden. Hans alias er "Killerclown", et navn fra en dårlig og ufrivilligt morsom film, han så som 18-årig: "Bloodsucking Killerclowns from Outer Space". Han valgte det, fordi det var nemt at huske – og i dag har han både et graffiti-tegnet logo og en hjemmeside, der er udviklet på baggrund af aliasset: en dræberklovn med sylespidse tænder og rødt, ildspyende hår.

Adrenalinrush og afslapning er én og samme sag

Morten mener ikke, at man umiddelbart kan sige noget om, hvilke mennesketyper der bliver tiltrukket af

tion- og rollespil, og dem, der er afhængige af almindelig chat og sex-chat. Spillerne er generelt mellem 16 og 22 år, når de henvender sig. Chatterne er ældre, omkring de 30-35 år.

"Vores klienter bruger det meste af døgnets timer på at spille – og i bedste fald mister de nogle af de vigtige år med socialisering: de år, hvor man møder kærester og venner. I værste fald bliver de hængende, og så kan man frygte, at de aldrig kommer ud i det virkelige liv igen," siger han og understreger, at det er et problem, som forældre skal tage meget alvorligt.

Grundstenen til afhængigheden bliver lagt på et tidligt tidspunkt – og det er især de helt unge, der skal informeres om risikoen ved at spille for meget.

Carsten Jessen mener generelt, at de mange bekymrede røster overdriver faren ved internettet og computerspillene, men han synes også, at det altid er fornuftigt at bekymre sig om sine børn.

"Har de en social kontaktflade? Deltager de også i det fysiske sociale liv?

Det er fornuftige spørgsmål at stille sig selv, hvis man har et barn, der spiller meget. Computeren skal ikke benyttes som en flugt væk fra det sociale fællesskab – men bliver den ikke det, så er der ikke noget problem," siger han.

onlinespillene. De er vidt forskellige. I hans tidligere klan på ni personer var der en computernørd (ham selv), en stor, bred fyr med hang til tysk heavy-musik og slåskampe samt en "gummistøvlefyr" fra Jylland, der solgte blomster og andet haveudstyr. De spillede sammen på trods af deres forskellighed, lagde taktiske planer og mødtes af og til privat eller online med hver sit headset.

"Det vigtigste er, at man er et konkurrencemenneske, og at man har svært ved at tabe. Jeg har ikke smadret noget i mange år, men taber jeg et spil, har jeg klart følelsen af, at jeg skal blive ved med at spille det, til jeg vinder – og det gælder både tennis, billard, golf og computerspil," siger Morten, og tilføjer, at man også skal kunne tåle, at tingene går stærkt.

Ifølge ham er det nemlig slet ikke usædvanligt, at 3D-miljøet og de hurtige skærmbilleder påvirker nervesystemet i en uheldig retning. Nogle bliver simpelt hen søsyge af det. Men i Mortens tilfælde bliver nerverne påvirket helt anderledes. Spillene får ham rent faktisk til at koble af, og indimellem hjælper de ham ligefrem med at løse praktiske problemer – på samme måde, som en god nats søvn kan gøre det.

Maratonspillene er delvist erstattet af familiehygge

"Computerspillene får mig til at fokusere mine tanker og giver mig mulighed for at slappe af på en anderledes måde," siger han.

I dag spiller Morten ikke nær så meget, som han har gjort. Dels ▶

97 % af børn og unge bruger pc og internet

■ **97** % **af de 9-16-årige bruger pc og internet**

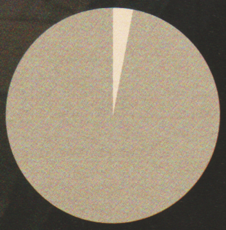

■ **54** % **begynder at bruge internet, før de er 10 år**

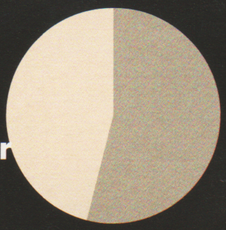

■ Børnene bruger hovedsageligt nettet til: **skolearbejde, chat og spil**

■ DRENGE: **onlinespil, action med skyderi og strategi**

■ PIGER: **fan-hjemmesider og chat**

■ DRENGE: **38,7** % **spiller spil flere gange dagligt**

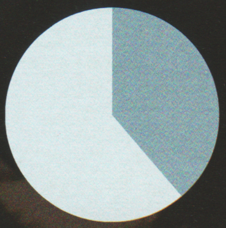

■ PIGER: **12,4** % **spiller spil flere gange dagligt**

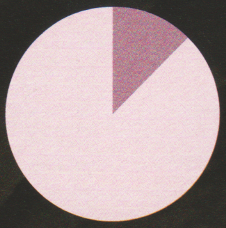

Favoritspil: **Hoppe- og løbespil**

Favoritspil: **Actionspil**

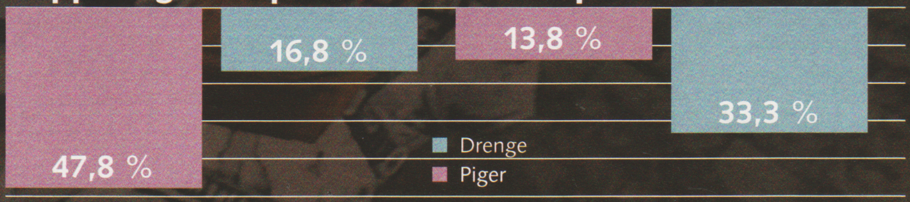

■ Børnene siger, at den primære årsag til at begynde at spille computerspil var **kedsomhed**

Er du selv den typiske onlinespiller?

Ifølge en tysk dokumentarfilm, der opnåede kultstatus på internettet i år, findes der cirka 19 millioner onlinespillere i verden. Og mange spiller professionelt. Der indgås sponsoraftaler, og præmierne er ofte på tusindvis af dollars.

Computerspilforskeren Carsten Jessen siger, at onlinespillerne typisk er af hankøn og tiltrukket af action, kamp og konkurrence. De kan lide at lege den type drengeleg, som altid har eksisteret i en eller anden form. Før blev den kaldt "Røvere og soldater" – i dag er den rykket ud i cyberspace og har gjort det mere acceptabelt for voksne at lege med.

De nyeste undersøgelser viser, at gennemsnitsalderen er 23 år, og at størstedelen har spillet i 1-5 år.

Næsten alle gamerne har en computer, der er mindre end tre år gammel, og halvdelen af dem spiller op til 12 timer dagligt! Selv om det kun er seks procent, der spiller mere end 30 timer om ugen, mener de stort set alle, at de spiller for meget. Det ser ud til, at interessen for onlinespillene har en begrænset levetid: Efter fem års aktiv indsats vælger de fleste gamere at stoppe.

Gennemsnitsspilleren:

MAND
23 år
har spillet 1-5 år

▶ er han blevet far til Mikkel, dels har Mette sat nogle grænser for, hvor meget hun kan gå med til, at han spiller. Hun vil fx vide, hvornår han skal spille kamp, og hun bryder sig ikke om, at han kommer direkte hjem fra arbejde og sætter sig til at spille på computeren. Der skal være tid til familiehygge.

Men når Mette går i seng ved midnatstid, er computeren Mortens. Eneste krav er, at skabsdøren åbnes, så computerskærmens lys ikke generer hende, når hun sover. ☐

Der skal også være tid til familiehygge. Her har Morten og Mikkel fundet legetøj offline.

"Backpacker 3 er noget så usædvanligt som et familie-quiz-spil. Og et godt af slagsen."
BT 4/6 - 25. oktober 2003

"...du må og skal eje Backpacker 3, der er noget så sjældent som et rigtig underholdende quiz spil."
GameSector 8/10 - 20. oktober 2003

Backpacker 3
mediterraneo
expansion pack

Rejsen fortsætter
-mod Middelhavet!

Backpacker 3 – Mediterraneo er et tillæg til dig, som har Backpacker 3 installeret på computeren, og som du kan spille med dine venner foran computeren eller online over internettet.

Spillet bringer dig rundt i hele Middelhavet, fra rivieraen til Nilens delta. Du finansierer din rejse ved at tage de job, du bliver tilbudt: blæksprutterenser på en græsk fiskerbåd eller jurymedlem ved en filmfestival eller noget helt tredje.

En del af spillet er det spændende rejseeventyr Pandoras æske, som er blevet udviklet betydeligt. Din opgave er at finde ledetråde i jagten på en forsvunden arkæolog.

15 spændende destinationer og 2.100 helt nye spørgsmål venter dig, så pak rygsækken, og tag af sted – Bon voyage!

Ude nu!

PC CD

www.backpacker3.com

© PAN Vision AB 2004. All rights reserved. Backpacker™ is a registered trademark, property of PAN Vision AB. PAN Vision AB is a subsidiary of KF Media AB.

Sæt vagt på din startside

Umoralske internetfirmaer vil gøre alt for at få din opmærksomhed. Også selv om det betyder, at de må gribe til kidnapning.

Hvis din browser hedder *Internet Explorer*, og den er indstillet som det er tilfældet på de fleste computere i verden, har du set Microsofts hjemmeside rigtig mange gange. Browseren er nemlig fra Microsofts side sat til altid at starte på firmaets MSN-hjemmeside, men selvfølgelig kun indtil du selv ændrer startsiden i programmet. Det er den side, der kommer frem på skærmen, når du åbner *Internet Explorer*.

Standardstartsiden, der er indstillet til tjenesten *MSN Danmark*, kan du selv ændre til en side efter dit eget valg i indstillingerne for browseren. Det kan være din yndlingssøgetjeneste, nyhedssiden på din morgenavis – eller hjemmesiden for dit yndlingscomputerblad.

Men desværre kan startsiden også ændres mod din vilje. Det kan ske, hvis du bliver ført ind på en hjemmeside med skruppelløse annoncører, som gerne vil have dig til at besøge deres side, næste gang du går på nettet. Der findes også popup-vinduer, som lynhurtigt kidnapper din startside. Men mere lovlydige hjemmesider vil også gerne være din nye startside. Forskellen er blot, at de spørger dig først, så du skal klikke JA, før startsiden ændres.

Med det gratis program *StartPage Guard* behøver du ikke frygte for digitale gidseltagninger. Programmet holder vagt ved din startside og sikrer, at browseren altid starter på den side, du selv har valgt. ▫

Af John Alex Hvidlykke

Sådan virker StartPage Guard

Programmet *StartPage Guard 2.51* vogter nidkært den startsideadresse, du har valgt. Det kan ikke forhindre, at luskede hjemmesider laver startsiden om. Men næste gang du starter Windows, får du besked, hvis der er lavet om på den adresse, du har valgt, og så retter programmet automatisk op på miseren.

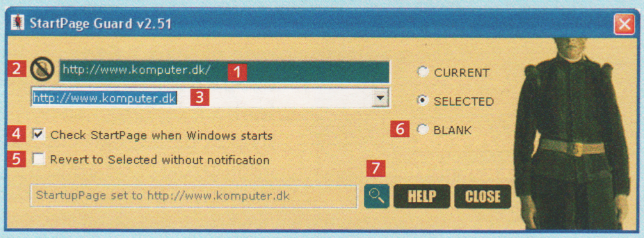

1 Det øverste adressefelt indeholder din nuværende startside **1**. Låse-ikonet til venstre **2** bruges til at fastlåse adressen.
I det nederste adressefelt skriver du den adresse, som *StartPage Guard* skal holde fast på **3**. Hjemmesider kan godt kapre din startside, men programmet sørger for at vende tilbage til den startside, du har valgt.
Hvis du sætter flueben i feltet **Check StartPage when Windows starts** **4**, spørger programmet, om du ønsker den oprindelige startside, hver gang du tænder pc'en. Et flueben i **Revert to Selected without notification** **5** får *StartPage Guard* til at gendanne siden automatisk uden at spørge.
I stedet for en startsideadresse kan programmet også sørge for, at *Internet Explorer* altid starter på en blank side **6**. Endelig kan *StartPage Guard* også holde styr på *Internet Explorers* søgeside **7**. Et rødt ikon med et forstørrelsesglas betyder, at søgesiden er ændret siden sidst, mens en grøn baggrund betyder, at alt er, som det skal være.

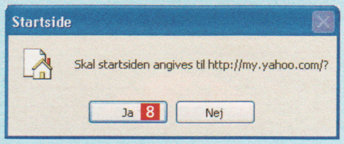

2 Forskellige hjemmesider vil ofte forsøge at blive din nye startside. Nogle spørger uopfordret, og andre er knap så pågående. Her har vi bedt *Yahoo* om at spørge, om vi ønsker den som startside. For retfærdighedens skyld skal vi understrege, at vi selv har bedt tjenesten om at gøre det. Så der er altså ikke tale om en rigtig kidnapning. Klikker du på **Ja** **8**, lægger siden sig ind som startside.

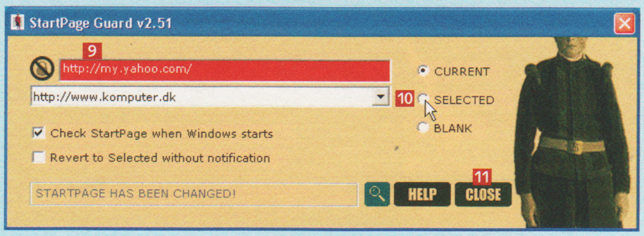

3 Næste gang Windows starter op, dukker *StartPage Guard* op og sladrer om, at startsiden er blevet ændret. Læg mærke til, at det øverste felt er blevet rødt og *Yahoos* adresse står som den nuværende startside **9**. Klik på **Selected** **10** for at rette startsiden tilbage til den oprindelige, og klik så **Close** **11** for at lukke *StartPage Guard*.

Sådan ændrer du din startside

Du kan selvfølgelig selv vælge, hvor din browser skal starte, når du skal på nettet. I browseren *Internet Explorer* skal der bare et par museklik til.

1 I *Internet Explorers* programvindue skal du åbne menuen **Funktioner** **1** og vælge **Internetindstillinger** **2**.

2 Startsiden findes under **Generelt** **3**, i feltet **Adresse** **4**. Her indtaster du adressen på den hjemmeside, der skal være din startside, fx **www.komputer.dk** **5**. Hvis browseren allerede står på den side, du ønsker som startside, kan du blot klikke på knappen **Brug aktuel side** **6**. Ønsker du at starte på en tom side, klikker du på **Brug tom side** **7**. Klik så **OK** **8**.

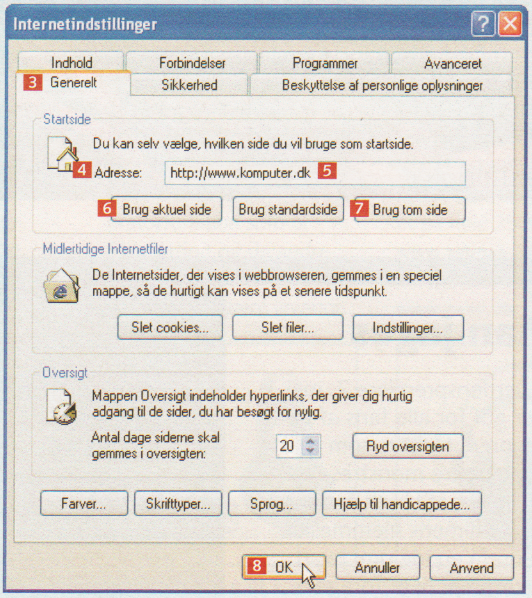

3 Nu kommer den startside frem, du valgte, hver gang du klikker på knappen **Startside** **9** – og næste gang du starter *Internet Explorer*.

MARS – NU KOMMER VI

Rumrejse 2030

På M2K4 hos nasa.gov bliver du spændt fast i raketten og fløjet hele vejen til den røde planet.

USA og dets genvalgsivrige præsident har annonceret et storstilet rumprogram, der skal bringe de første mennesker til Mars.

Formålet med at få sat astronauter af på den røde planet – millioner af kilometer fra J orden – er at lede efter vand og dermed efter spor af liv. Spejderfartøjerne Spirit og Opportunity har for alvor vist vejen. Og nu er planen at bygge helt nye fartøjer, der kan holde til de mere end tre år, mennesker og maskiner skal være væk. Samt at få mere permanent fodfæste på Månen, hvorfra et bemandet fartøj vi blive sendt mod Mars. Marsmanien i USA har (også på NASA's hjemmeside) givet optimistiske bud på landsætningen, som ifølge entusiasterne sker allerede i år 2020. Mere forsigtige bud lyder dog på, at månebasen og de robotter, der skal sikre hjemturen fra Mars, tager længere tid at bygge, så det første menneske først sætter fod på Mars omkring 2030.

Hvordan det hele tager form, kan du læse alt om på NASA's hjemmeside, hvor der er mange sider om Mars:

marsrovers.jpl.nasa.gov/home/index.html
www.nasa.gov/vision/universe/solarsystem/mer_main.html

På IngeniørenNet er der et stort tema om NASA's mission til Mars. Her kan du blive opdateret og læse nyt fra NASA's og ESA's verden. I nyhedsbjælken til højre på startsiden finder du typisk mindst tre historier om rumfart.

www.ing.dk/apps/pbcs.dll/article?AID=/20040105/RUMFART/40105001

MARS FOR DE UNGE

"Du har rejst mange millioner kilometer … velkommen til Mars." Sådan lyder det på NASA's temasider for børn og unge. De er bygget pædagogisk op, så den opvoksende generation af rumfartsinteresserede – og måske kommende Marsrejsende – kan have det sjovt. Den tidspressede voksne, som ønsker et hurtigt overblik over missionerne, kan med fordel kigge med. Her er de store visioner fortalt i kort og klar form. Indeholder også en fint opbygget hjernegymnastisk spilside.

www.nasa.gov/audience/forkids

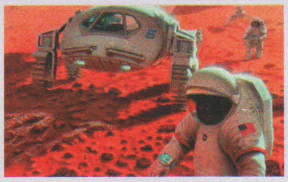

SE ALT DET, NASA SER

Prøv at arbejde med og studere de samme billeder, som Spirit henter ned fra Marsoverfladen lige nu. Og tjek den blærede flashside M2K4, der flot og informativt får dig til at føle dig som passager på hele turen til Mars.

mars.telascience.org/home
www.nasa.gov/externalflash/m2k4/frameset.html.

GUF FOR HORROR-FANS

Dracula og Wolf Man jages

Wolf Man, Frankensteins monster og Dracula tordner rundt i Mellemeuropa og spreder død og ødelæggelse. Det er et problem, som mindst én mand må forholde sig til. Hans navn er Van Helsing, og han dukker op i filmen af sammen navn. Den har verdenspremiere 7. maj og er guf for alle fans af gysergenren. Helten, som skal stoppe de tre monstres hærgen, spilles af Hugh Jackman – og på filmens hjemmeside kan du få en idé om, hvad der kommer til at foregå.

www.vanhelsing.net

Af Anja Gustavsen, Claus Sonne og Malene Lieberknecht

Peter Kargaard
Redaktør

Find alle links fra disse sider på Internettet
LINKS
www.komputer.dk/linkservice

KRIGEN SOM RAF-PILOTERNE SÅ DEN

Hidtil ukendte luftfotos fra 2. verdenskrig nu på nettet

Et meget lovende nyt billedarkiv med aldrig tidligere offentliggjorte luftfotos fra 2. verdenskrig bukkede i januar totalt under for den trafik, der opstod på evidenceincamera.co.uk. Og det er meget forståeligt – det interessante indhold taget i betragtning. Her kan man se fotos fra Auschwitz, så detaljerede, at man tydeligt kan se røgen fra krematorierne og fanger i geled. Der er fotos af døde amerikanske soldater på Omaha Beach i Normandiet på D-dag, og der er fotos af den tyske flådes stolthed, slagskibet Bismarck, skudt af fotografen, syv dage før det blev sænket af britiske fly. Det er Keele University og Royal Air Force, der har samarbejdet om projektet og lagt mere end fem mio. billeder ud på nettet. Billedernes gode kvalitet og den høje opløsning gør det muligt at se mange interessante detaljer. Er interessen for 2. verdenskrig – og historie i det hele taget – stærk, kan du også tjekke britishpathe.com, der indeholder mere end 12 mio. historiske billeder og gamle ugerevyer, som ingen bør snyde sig selv for. Et enestående billedarkiv.

www.evidenceincamera.co.uk
www.britishpathe.com

D-dag, 6. juni 1944. Omaha Beach. 2500 amerikanske soldater var med i første angrebsbølge. 1000 af dem døde.

IQ I HØJSÆDET

Hvor klog er du?

Har du lidt tid at spendere, og kan du lide at teste dig selv og udtale dig om din egen intelligens med en vis sikkerhed, er tickle.com stedet, du bør klikke dig ind på.

Ifølge folkene bag denne online IQ-test har den en fortid i det private erhvervsliv – og er derfor professionelt udviklet af ph.d.-studerende til blandt andet firmaer og skoler.

web.tickle.com/tests/uiq

LANGDISTANCE-FORHOLD

Kærlighed på nettet

Det er blevet mere og mere almindeligt at finde sin udkårne i cyberspace. Og det skorter ikke på muligheder, hvis du ønsker at lægge din profil på nettet i håbet om at møde den rette. Mange holder sig til de lokale hjemmesider, hvor det er muligt at møde en person, der bor inden for rækkevidde. Men det behøver du ikke at lade dig begrænse af. På match.com er der mere end 6000 betalende profiler og over tre millioner registrerede brugere fra hele verden. Og det er her, du tilmelder dig, hvis du drømmer om en kæreste fra fx USA, Central- eller Sydamerika.

www.match.com

PLATFORME FOR ENHVER SMAG

Få gode råd af spillehajerne

Er du vild med at spille, kan du her danne dig et godt overblik over spilmarkedet, hvad enten du er til pc, PlayStation, Xbox, Game Boy eller GameCube. Gamewinners.com er omfattende og nem at overskue og giver dig spilnyheder til samtlige platforme. Nok så nyttigt er det, at du også kan læse andre brugeres anmeldelser og erfaringer, inden du beslutter dig for lige præcis det spil, du vil forsøge dig med. Har du svært ved at komme videre i et spil, kan du også efterlyse gode råd og hjælp hos andre. Du skal dog være omhyggelig med, hvad du klikker på – hjemmesiden med de gode snydekoder er spækket med reklamer, der vil lokke dig til at klikke videre.

www.gamewinners.com

ULTRAMARATONLØB I SAHARA

Hårde hunde i løbesko

Hvad siger du til at løbe 243 km på 6 dage? Hård kost, ikke? Men hvad så med at løbe de 243 km i Sahara, hvor dagtemperaturerne får en god skandinavisk sommer til at fremstå som en kølig periode? Det er, hvad deltagerne i Marathon des Sables 19. udgave netop har oplevet. Løbets officielle hjemmeside findes desværre kun på fransk, men den er logisk opbygget, så du kan gætte dig frem til de informationer, du er ude efter, hvis du ønsker at melde dig til løbet næste år.

www.darbaroud.com

Det kan du lære i skolen

Komputer for alles e-mail-skole er nået til gode tips for ordensmennesker. Du lærer at sortere posten og at slippe for en del af de mange uønskede e-mails.

1 2 3 4 5 6 Programmet gennemgås, og vi sender den første e-mail. Du lærer at sætte Outlook Express op.

1 **2** 3 4 5 6 Send e-mails til flere, eller videresend én. Vedhæft bilag til dine e-mails, og lær at prioritere.

1 2 **3** 4 5 6 Hold styr på alle e-mail-adresserne. Opret en kontaktperson, og lær at bruge adressebogen.

1 2 3 **4** 5 6 Slet og hold styr på dine e-mails ved at oprette nye mapper og bruge postregler.

1 2 3 4 **5** 6 Find gamle e-mails. Lær at opsætte adgang til flere mail-konti. Og få mail-konto hos Hotmail.

1 2 3 4 5 **6** I sidste afsnit viser vi, hvordan du kan friske dine e-mails op med skrifttyper og farver.

Meget mere skolestof på K-CD'en

På K-CD'en kan du finde de skoler, som vi tidligere har bragt. Her vil du også finde skolens programmer. Men ikke Outlook Express, da det installeres sammen med Internet Explorer.

Hold orden på alle dine e-mails

Når du får kontoudtog eller mødereferater i papirform, sætter du sikkert brevene i mapper, så du kan finde dem igen. På samme måde kan du holde styr på dine e-mails med mapper og postregler.

Outlook Express giver dig en række muligheder for at holde styr på de indgående e-mails. Ja, du kan faktisk få programmet til sortere al din post og omdirigere de vigtigste e-mails til specielle mapper allerede ved modtagelsen. En mappe til nyheder, en til e-mails fra familien og mapper til alle dine vigtige kontakter. Du kan oprette lige så mange individuelle mapper, som du har brug for, og du kan også lave undermapper, så alle dine nyhedsmails bliver placeret, alt efter hvor de kommer fra, fx en til aviser, en til computernyheder osv.

Desuden kan programmet hjælpe dig med at afvise en pæn del af den uønskede post (spam), så det kun slipper de e-mail-meddelelser igennem, som du er interesseret i.

I takt med at e-mail-meddelelserne dumper ind gennem din virtuelle brevsprække, bliver det ofte stadig sværere at bevare overblikket over dem alle på én gang. Og så kan det hjælpe at få sorteret posten efter fx emne eller afsender for at holde system i tingene. ☐

Opret ekstra mapper

Der er kun oprettet få mapper i *Outlook Express*, når programmet er installeret. Det er let at oprette nye mapper, så du kan sortere dine e-mail-meddelelser helt efter dine egne behov og ønsker.

1 For at oprette en eller flere ekstramapper til sortering af e-mails skal du i kolonnen **Mapper** 1 højreklikke på undermappen **Lokale mapper** 2. I den genvejsmenu, der nu åbner sig, klikker du på **Ny mappe...** 3

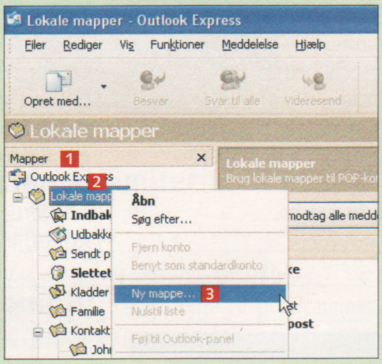

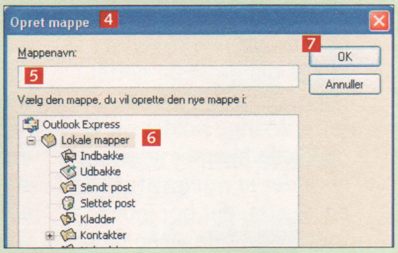

2 Dialogboksen **Opret mappe** 4 åbnes. Skriv navnet på din nye mappe i **Mappenavn**-feltet 5. Klik derefter på den mappe, hvori du vil placere den nye mappe som undermappe, fx **Lokale mapper** 6. Klik på **OK** 7 for at oprette den nye mappe.

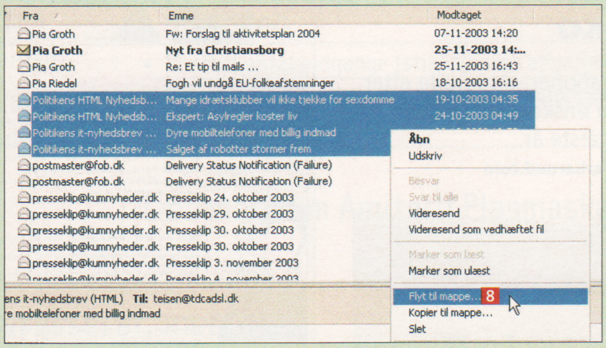

3 Når du har oprettet dine mapper, kan du flytte e-mail-meddelelser til dem. Markér eventuelt flere e-mail-meddelelser på én gang. Højreklik på den eller de markerede meddelelser, og vælg **Flyt til mappe** 8.

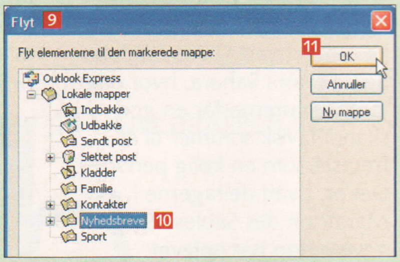

4 I dialogboksen **Flyt** 9 klikker du nu på den mappe 10, som de markerede meddelelser skal flyttes til. Klik på **OK** 11 for at flytte dem.

Af Carsten Skov Teisen

Slet en mappe

Når du ikke længere har brug for en mappe, kan du naturligvis slette den igen. Det hjælper på overblikket over dine e-mail-meddelelser, hvis du holder lidt igen med oprettelse af mapper.

1 Klik på **Lokale mapper** 1. Nu ser du i det store vindue til højre en oversigt over alle de mapper og undermapper, der er oprettet i *Outlook Express*. Højreklik nu på den mappe eller undermappe, der skal slettes 2, og vælg **Slet** 3.

Bemærk, at oversigten i de to yderste kolonner viser, hvor mange e-mail-meddelelser der ligger i den enkelte mappe, og hvor mange af dem der er ulæste.

Opret meddelelsesregler

Du kan slippe for selv at flytte e-mails til andre mapper ved at lade *Outlook Express* anbringe dem, hvor de hører hjemme, allerede ved modtagelsen. Ved at oprette meddelelsesregler (også kaldet postregler) kan programmet automatisk placere de indgående e-mail-meddelelser i andre mapper end **Indbakke**. Og du kan endda sørge for, at nogle e-mails automatisk bliver sendt videre til andre.

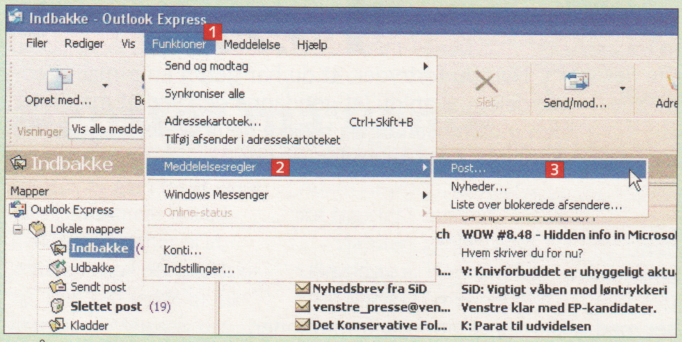

1 Åbn menuen **Funktioner** 1, og vælg **Meddelelsesregler** 2. I den undermenu, som åbnes, klikker du derefter på **Post...** 3.

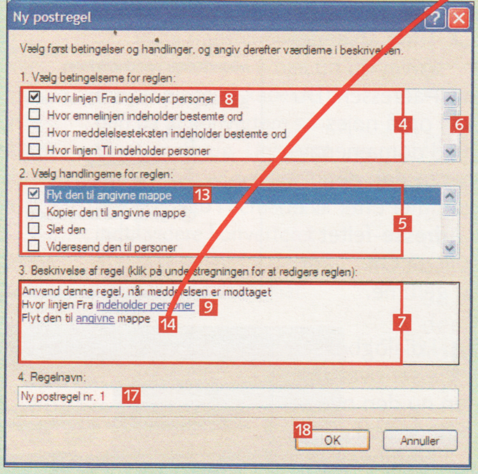

2 I vinduet **Ny postregel** skal du nu fastlægge de regler, som programmet skal bruge, når der kommer nye e-mail-meddelelser. I det første felt 4 skal du vælge, hvornår reglen skal bruges, og i det næste 5, hvad der konkret skal udføres. Du har flere valgmuligheder, som du kan få frem ved at bruge rulleskakterne 6. Vi starter med at lave en regel, hvor alle e-mails fra en bestemt person flyttes til en mappe, der bliver oprettet til formålet. I takt med at du vælger vilkårene for postreglen, bliver de vist i nye linjer i det tredje felt 7. I det øverste felt markerer du feltet ud for teksten **Hvor linjen Fra indeholder personer** 8. Derefter klikker du på det blå link med teksten **indeholder personer** 9 i felt 3.

3 Nu åbnes dialogboksen **Vælg personer**. I det øverste felt skriver du afsenderens navn 10 – hvis e-mailene kommer fra en gruppe, skriver du navnet på gruppen. Klik på knappen **Tilføj** 11, og afslut ved at klikke på **OK** 12.

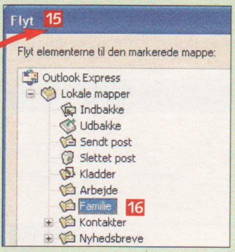

4 Til sidst skal du angive, hvilken mappe e-mail-meddelelser skal placeres i. Det gør du ved først at markere feltet **Flyt til den angivne mappe** i felt 2 13. Derefter klikker du på det blå link i teksten **Flyt den til angivne mappe** 14. Nu vises dialogboksen **Flyt** 15, hvor du bare skal klikke på den mappe, hvor e-mail-meddelelserne skal havne 16, og derefter på **OK**.

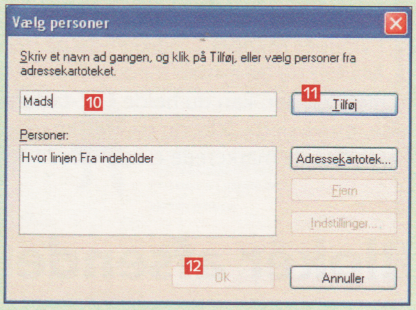

5 I det nederste felt kan du give din nye postregel et navn 17. Klik på **OK** 18 for at oprette postreglen.

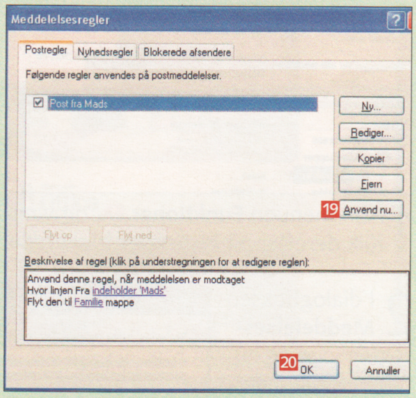

6 Du kan klikke på **Anvend nu...** 19 for at lade programmet se efter i indbakken, om der er e-mail-meddelelser, der kan flyttes efter den nye regel. Derefter skal du bare klikke på **OK** 20, for at programmet anvender reglen fremover, når der ankommer nye e-mail-meddelelser fra denne afsender.

Slet e-mail-meddelelser

Selv om du har oprettet mapper og dermed opdelt dine e-mail-meddelelser, så du let kan finde dem igen, bør du også rydde op i den enkelte mappe og slette gamle meddelelser. Det gælder ikke mindst i mapperne **Indbakke** og **Sendt**.

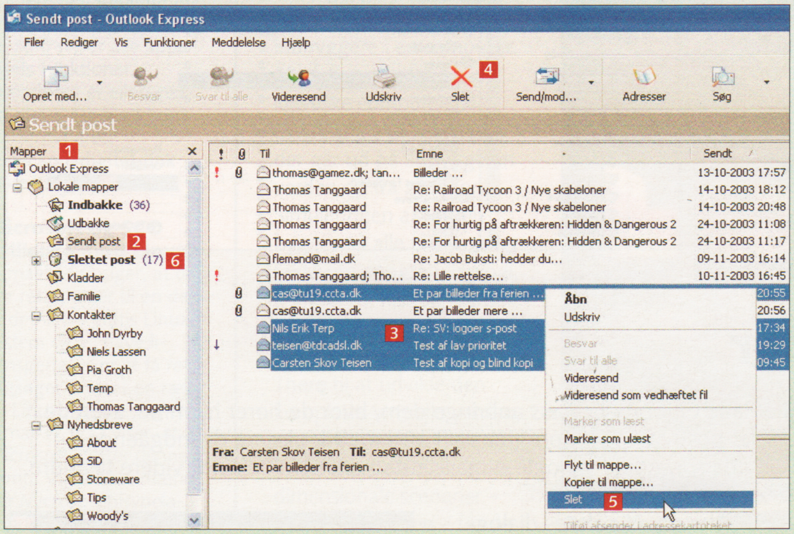

1 I vinduet **Mapper** 1 klikker du på den mappe 2, som du vil rydde op i. Markér nu de e-mail-meddelelser 3, som du vil slette. Hvis du vil slette flere meddelelser, kan du holde Ctrl-tasten nede og klikke på hver enkelt meddelelse, du vil slette. Klik nu på **Slet**-knappen 4, eller højreklik og vælg **Slet** 5. Nu flyttes de markerede e-mail-meddelelser til mappen **Slettet post** 6.

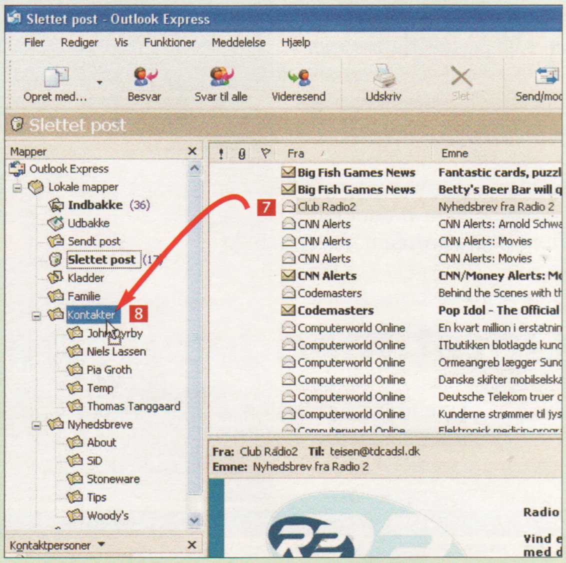

2 Hvis du fortryder, at du har slettet en e-mail-meddelelse, kan du let gendanne den ved at markere den med musen og så trække den fra **Slettet post** 7 og slippe den i en anden mappe 8.

Blokér afsendere af spam

Det er så godt som sikkert, at du hurtigt vil modtage e-mail-meddelelser med reklamer og andre informationer, som du ikke er interesseret i, som bare fylder og generer, og som du i grunden overhovedet ikke vil have ind i din **Indbakke**. *Outlook Express* kan hjælpe dig med at blokere for e-mail-meddelelser med uønsket indhold.

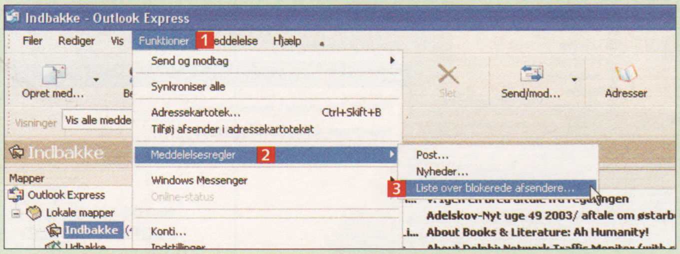

1 Åbn menuen **Funktioner** 1, og vælg **Meddelelsesregler** 2. Klik derefter på **Liste over blokerede afsendere...** 3.

3 I dialogboksen **Tilføj afsender** 7 skriver du nu e-mail-adressen. Du kan også nøjes med domænenavnet (= det, der kommer efter @'et) i **Adresse**-feltet 8. Klik på **OK** 9 for at gemme.

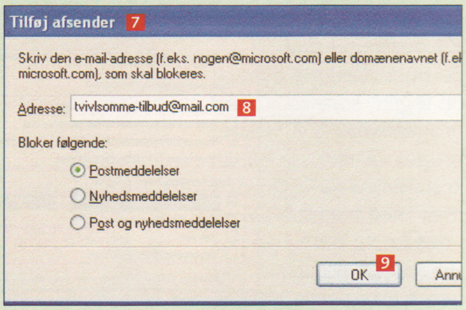

2 I dialogboksen **Meddelelsesregler** 4 vises nu fanen **Blokerede afsendere** 5. Klik på **Tilføj** 6 for at tilføje en afsender til blokeringsoversigten.

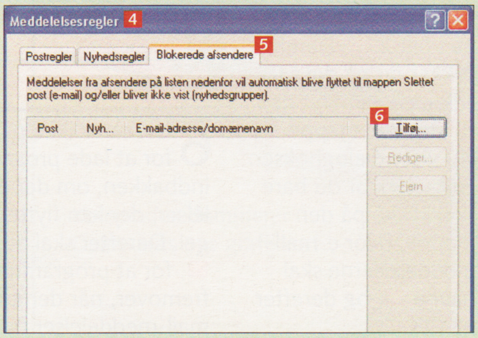

4 I dialogboksen viser oversigten nu den nyoprettede blokering 10. Fremover vil e-mail-meddelelser fra den anførte afsender blive anbragt i mappen **Slettet post** med det samme.

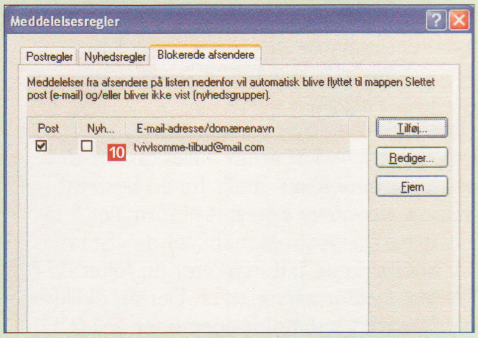

Sortér efter afsender og emne

Selv om du har anbragt e-mail-meddelelserne i mapper efter emne, afsender eller andre kriterier, så kan det stadig være svært at overskue dem alle. Der er dog elementer i skærmbilledet, der hjælper dig med at sortere indholdet i en postmappe.

1 I indbakken er oversigten over e-mail-meddelelser indelt i kolonner. Når du klikker på en kolonneoverskrift med musen, bliver indholdet i mappen sorteret. Første gang du klikker, bliver indholdet sorteret i stigende orden (A-Å). Anden gang du klikker, sorteres det omvendt (Å-A).

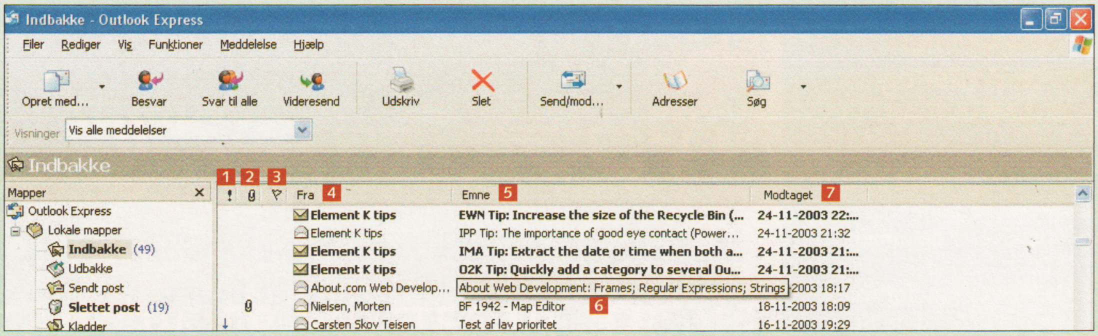

Prioritet 1: Sortering efter denne kolonne fører til, at e-mail-meddelelser med høj prioritet bliver vist øverst eller nederst.

Bilag 2: I denne kolonne vises en clips, hvis der er bilag (vedhæftede filer) til meddelelserne. Sortering vil derfor vise meddelelser med bilag øverst eller nederst.

Opfølgning 3: Denne kolonne viser, om du har har sat en huskelap på meddelelsen, fx hvis du skal huske at ringe til en kammerat eller at melde dig til et kursus. Klik ud for en e-mail-meddelelse for at sætte et lille rødt flag, der markerer opfølgning.

Fra 4: Afsenders navn eller e-mail-adresse vises i denne kolonne. Sortering anbringer meddelelserne i alfabetisk orden.

Emne 5: Emnefeltet viser den overskrift, som afsender har givet sin e-mail-meddelelse. Ved sortering efter reglerne i denne kolonne ser *Outlook Express* automatisk bort fra forstavelser efterfulgt af kolon, fx **Re:** eller **Fw:**, i starten af emnefeltet 6.

Modtaget 7: Vælger du at bruge denne kolone til at sortere i alle dine meddelser, vil indholdet i mapperne blive vist i kronologisk orden, stigende eller faldende.

2 Oversigten over e-mail-meddelelser kan udvides med flere oplysninger. Åbn menuen **Vis** 1, og vælg **Kolonner...** 2.

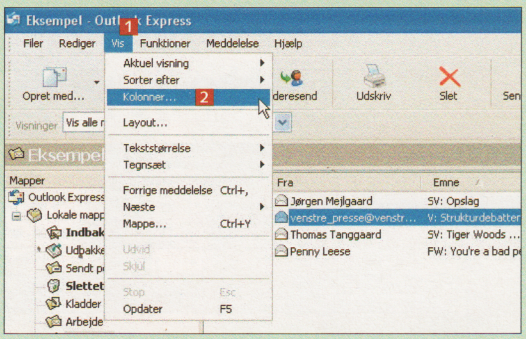

3 I dialogboksen **Kolonner** 3 ruller du med rulleskakten 4 oversigten helt ned til bunden. Sæt markering ved de ekstra felter, fx **Størrelse**, du vil medtage i oversigten over dine e-mails. Du kan også med **Flyt op** og **Flyt ned** 5 ændre på rækkefølgen af kolonnerne i oversigten.

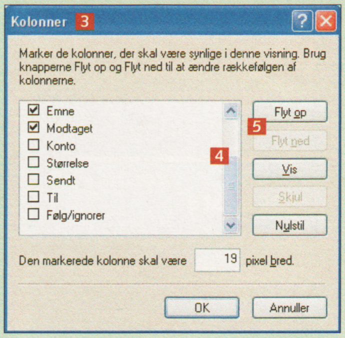

Sæt farver på e-mail-meddelelser

E-mail-meddelelser bliver som standard vist med sort skrift på hvid baggrund. Hvis du har lyst til at fremhæve e-mail-meddelelser fra bestemte personer, kan du oprette postregler, der sørger for at vise meddelelserne i oversigten med de valgte farver.

1 Opret en postregel for en person. Under **Vælg handlinger for reglen** 1 ruller du ned og sætter en markering ud for **Fremhæv den med farve** 2. Under **Beskrivelse af regel** ... klikker du på det blå link i **Fremhæv den med farve** 3.

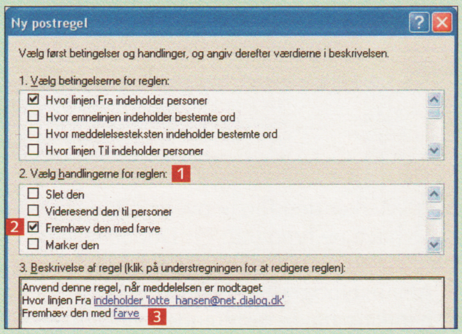

2 I dialogboksen **Vælg farve** vælger du nu den farve, som meddelelserne fra personen skal vises med. Klik på **OK** to gange og derefter på **Anvend nu...** 4 for straks at bruge den nye regel. Og afslut med et klik på **OK**.

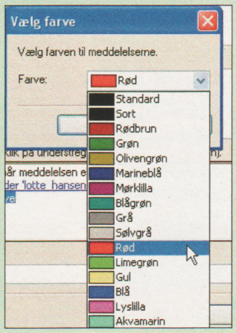

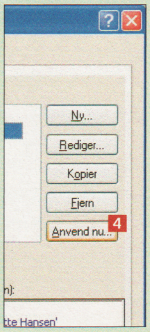

Det kan du lære i skolen

Denne skole er en introduktion til programmet Office Writer og tekstbehandling.

1 23456 Lær at åbne, gemme, lukke og udskrive et dokument.

1**2**3456 Bliv fortrolig med de fleste redigeringsmuligheder.

12**3**456 Om skrifttyper, skriftstørrelser, sidetal, sideskift m.v.

123**4**56 Indsæt grafik, og lav flotte rammer og tabeller.

1234**5**6 Sådan benytter du praktiske skabeloner i Open Office.

12345**6** Lær at arbejde med typografier, og lav dine egne.

Meget mere skolestof på K-CD'en

På den K-CD, der følger med bladet hver gang, finder du masser af ekstra materiale til bladets skoler. Tidligere afsnit i den aktuelle skole kan læses i PDF-formatet.

Desuden ligger alle afsnit af skoler, vi tidligere har bragt, også klar til læsning eller udskrivning.

Endvidere kan du finde programmer til arbejdet med den aktuelle skole plus eventuelle ekstra programmer på K-CD'en i sektionen "Skoler".

PRØV SELV

Gør din tekst lækker med typografier

Med alle de muligheder, tekstbehandling tilbyder i dag, er det fristende at bruge en masse forskellige skrifttyper, skriftstørrelser, indrykninger og linjeafstande. Læs med her, og få styr på forvirringen med de helt rigtige typografier.

Når et dokument er færdigskrevet i et tekstbehandlingsprogram, forekommer det tit, at overskrifter står med forskellige skrifttyper og skriftstørrelser. Det er især et problem i større dokumenter med mange sider. Bedre bliver det ikke, hvis forfatteren på halvvejen beslutter sig for at ændre formateringen – fx ny skriftstørrelse til overskrifter eller brødtekst. Så må hele dokumentet løbes igennem igen, mens rettelsen føres ind.

Heldigvis findes der en meget effektiv kur mod denne klassiske tidsrøver og fejlkilde. Det er nemlig muligt at definere en række typografier, som hver især indeholder faste regler for, hvordan teksten må formateres. Brødtekst, kapiteloverskrift, afsnit, underafsnit, billedtekster, citater osv. Alle får hver især deres egen typografi.

Rettelsen slår igennem i hele dokumentet

Når du senere ønsker at ændre fx skriftstørrelsen i kapiteloverskrifterne, ændrer du det bare i den tilhørende typografi – og som med et trylleslag slår rettelsen igennem i hele dokumentet, alle de steder, hvor kapiteloverskriften benyttes.

Hvis du konsekvent benytter en særlig typografi til dine overskrifter, kan du som en ekstra gevinst bagefter danne en indholdsfortegnelse helt enkelt og fuldautomatisk. ■

Så let er det at indsætte typografier

Al tekst i *OpenOffice Writer* er baseret på typografier. Som udgangspunkt følger teksten typografien **Standard**.

Du kan se, hvilken typografi der benyttes netop nu, ved at kigge i rullemenuen **Anvend typografi** 1 i **Objektlinjen**. Du kan også se det i det selvstændige vindue **Afsnitstypografier** 2, der hænger til højre i skærmbilledet, når du åbner *OpenOffice Writer*.

Begge steder kan du vælge mellem en række prædefinerede typografier til dine tekster. Det ser bedre ud og giver et langt større overblik.

Lad os nu sige, at du ønsker at give dit dokument lidt ekstra kolorit ved at gøre mere ud af overskrifterne.

Du beslutter at skrive alle overskrifter med typografien **Overskrift 1** og underoverskrifter med typografien **Overskrift 2**:

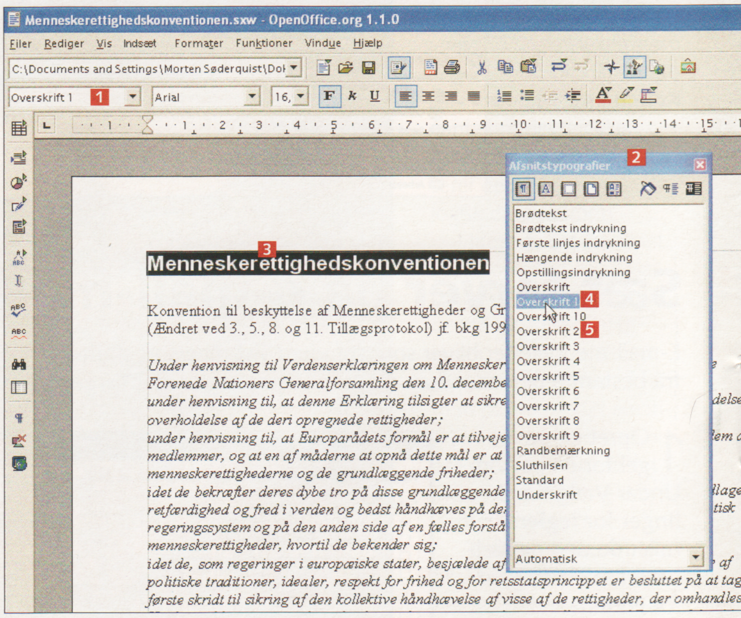

1 Markér den første overskrift, der skal have ny typografi 3. Dobbeltklik på typografien **Overskrift 1** 4 i vinduet **Afsnitstypografier**. Foretag den samme handling på de resterende overskrifter.

2 Følg samme fremgangsmåde på alle underoverskrifter, men benyt i stedet **Overskrift 2** 5.

Af Morten Søderquist

Formatér en hel masse

Er der mange steder, der skal formateres med den samme typografi, er det en fordel at benytte funktionen **Fyldformattilstand,** der findes som en knap i værktøjslinjen i typografivinduet til højre. Knappen ligner en malerbøtte, der hælder maling ud. Og det er faktisk meget betegnende for funktionen.

Sådan virker det:

1 Klik på knappen **Fyldformattilstand** 1, og vælg den typografi, du vil benytte, i typografivinduet 2.

2 Klik på alle de tekststykker, som du vil tilføre den nye typografi.

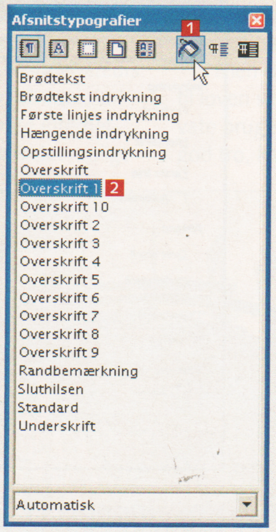

Typografier til dit behov

Man kan godt gå hen og blive lidt træt af de typografier, som er defineret i forvejen. Men her tilbyder *OpenOffice Writer* rigtig mange muligheder for at modificere de eksisterende typografier, så de passer bedre til dine behov. Sådan gør du, hvis du fx ønsker at sætte understregning på typografien **Overskrift 2**:

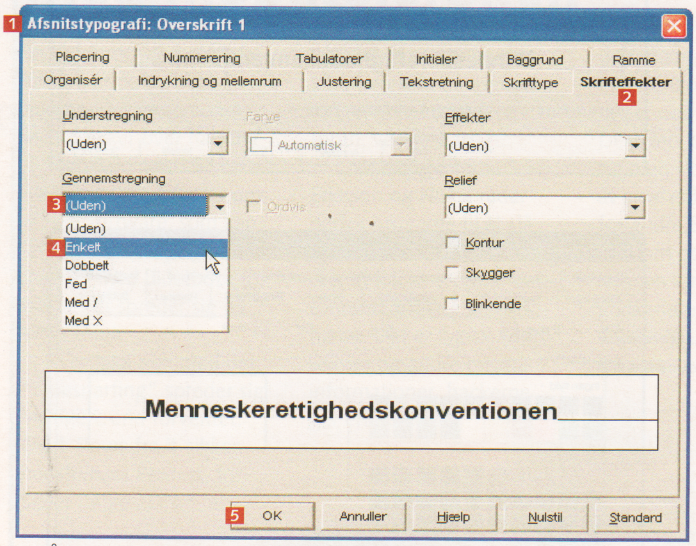

1 Åbn menuen **Formater**, undermenuen **Typografier,** og vælg menupunktet **Katalog**. Dialogboksen **Typografi-katalog** åbner. Vælg derefter typografien **Overskrift 2**.

2 Klik på knappen **Modificer**. Dialogboksen **Afsnitstypografi** 1 åbner.

3 Klik på den relevante fane – i dette tilfælde **Skrifteffekter** 2. Åbn rullemenuen **Gennemstregning** 3, og vælg **Enkelt** 4.

4 Klik **OK** 5 for at godkende og lukke dialogboksen **Afsnitstypografi**. Klik **OK** igen i dialogboksen **Typografi-katalog**.

EGEN TYPOGRAFI ...

Til de fleste behov er *OpenOffice Writers* egne typografier tilstrækkeligt. Men hvis det skal være helt perfekt, kan du også designe dine egne typografier. Du kan bl.a. indstille indrykning, mellemrum, justering, tekstretning og skrifteffekter.

Opret egen typografi ...

1 Åbn **Formater**, undermenuen **Typografier,** og vælg menupunktet **Katalog**. Dialogboksen **Typografi katalog** 1 åbner.

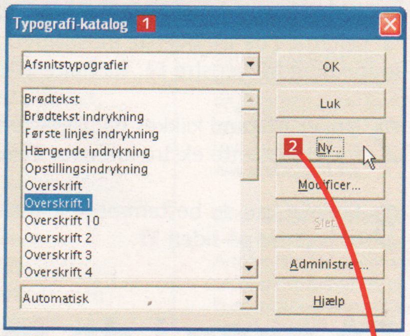

2 Klik på knappen **Ny...** 2. Dialogboksen **Afsnitstypografi** åbner. Du kan nu indstille alle detaljer vedrørende din nye typografi ved gå alle fanebladene i dialogboksen igennem.

Lad os tage et kig på de vigtigste faneblade:

... og administrér den

Først skal du navngive og definere din typografi:

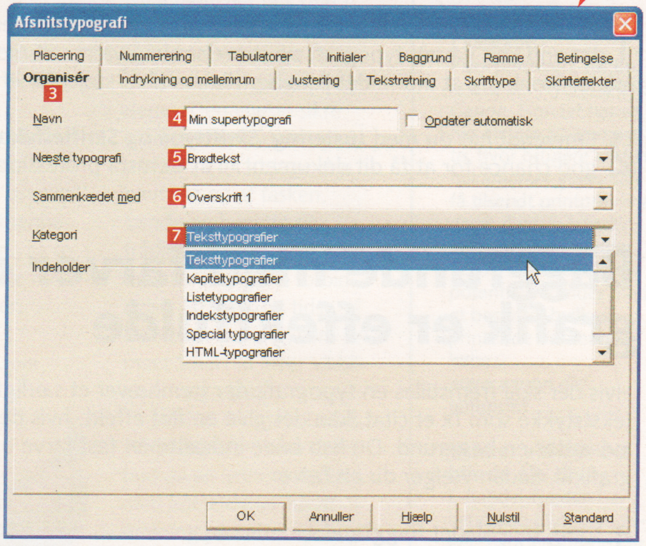

1 Vælg fanebladet **Organisér** 3, og navngiv din nye typografi i tekstfeltet **Navn** 4.

2 I tekstfeltet **Næste typografi** 5 bestemmer du, hvilke typografier der skal skiftes til, når der trykkes på Retur-tasten.

3 Oplys, hvilken typografi den nye typografi er baseret på. Det foregår i tekstfeltet **Sammenkædet med** 6.

4 Angiv, hvilket område typografien gemmes i 7. Områderne er bare mapper og svarer til de fem faneblade i typografivinduet til højre i skærmbilledet.

EGEN TYPOGRAFI ...

Skab luft med indrykning og mellemrum

Er typografien tænkt til brug i overskrifter, er det en god idé at give den ekstra indrykning og luft mellem linjerne:

1 Vælg fanebladet **Indrykning og mellemrum** [1]. Klik på piletasterne i de tre øverste indstillingbokse for at ændre linjeindrykning fra venstre [2], fra højre [3] eller for første linje alene [4].

2 Under **Afstand** klikkes på piletasterne i de to indstillingsbokse for at indsætte ekstra luft over [5] eller under [6] teksten.

3 Endelig kan du bestemme linjeafstand [7] og fryse placeringen af linjerne på siden [8].

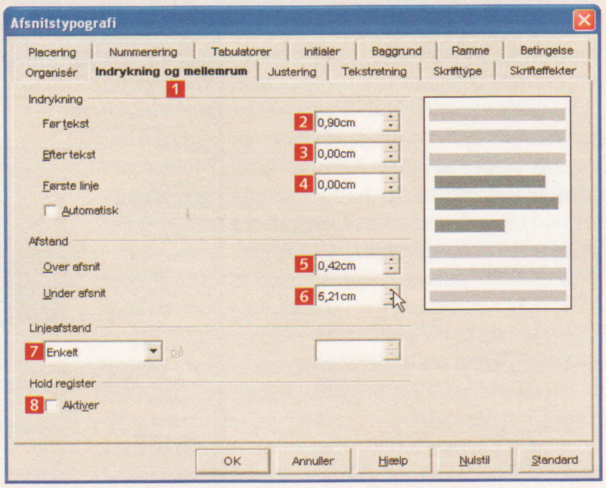

Få gang i de mere populære indstillinger

Med fanebladene **Justering** [1], **Skrifttype** [2] og **Skrifteffekter** [3] er der adgang til alle de populære funktioner til formatering, du kender fra Objektlinjen, som fx fed, kursiv, understreget, centrering, skrifttype og skriftstørrelse. Der er masser af spændende indstillinger, så her må du bare prøve dig frem.

1 En tommelfingerregel, når du ændrer skrifttype (hvor fristende det end kan være), typografi og størrelser, må være: alt med måde. Tænk på, at indholdet ikke bør flimres til af støjende effekter.

2 Omvendt har du med **Justering**, **Skrifttype** og **Skrifteffekter** en god chance for at få dit dokument til at fremstå professionelt.

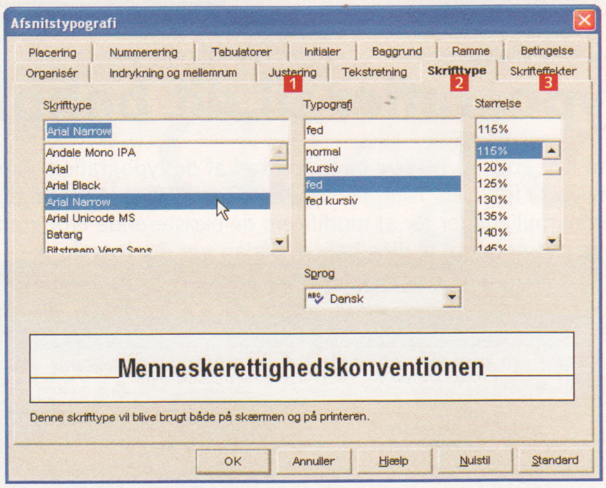

Baggrunde med farver og grafik er effektfulde

Hvis der skal fremstilles en typografi, der fremhæver et særligt tekststykke som fx et citat, kan det give en flot effekt, hvis der indsættes en baggrund. Du kan både indsætte en fast farve og en grafikfil. Sådan vælger du en farve:

1 Vælg fanebladet **Baggrund** [1].
I rullemenuen **Som** vælges **Farve** [2].

2 Klik på den farve, der skal benyttes som baggrundsfarve [3]. I rullemenuen **For** [4] oplyses det, om farven skal gælde et enkelt tegn eller hele afsnittet.

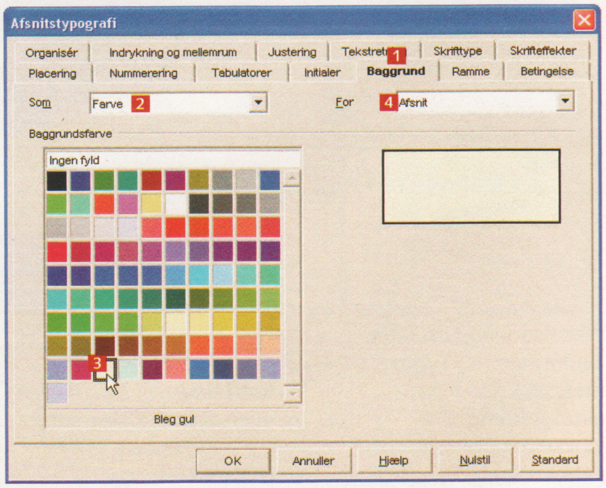

■ Som du kan se, er der hele 13 faneblade i dialogboksen **Afsnitstypografi**. Det giver utrolig mange indstillingsmuligheder, så vi når ikke at gennemgå dem alle her. Men nu har du fået en introduktion til de vigtigste. Du kan selv eksperimentere videre, når du går i gang med at skabe dine egne typografier.

Den automatiske indholdsfortegnelse

I *OpenOffice Writer* er der en direkte sammenhæng mellem typografier og indholdsfortegnelse. Hvis du benytter programmets egne typografier til overskrifterne i dine dokumenter, kan du nemlig bagefter danne en indholdsfortegnelse helt automatisk.

I dette eksempel har vi skrevet et langt tekstdokument med både kapiteloverskrifter og overskrifter til afsnit og underafsnit. Vi har været så forudseende at formatere de tre typer overskrifter med typografierne Overskrift 1, Overskrift 2 og Overskrift 3. Dette sætter os nu i stand til at danne en indholdsfortegnelse helt automatisk:

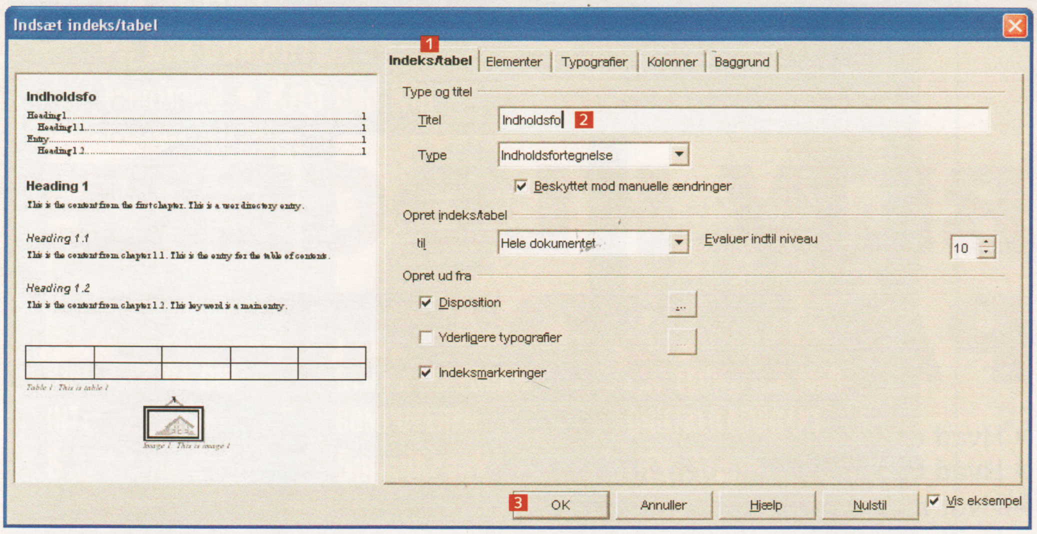

1 Placér tekstmarkøren på det sted i dokumentet, hvor du vil have en indholdsfortegnelse. Åbn menuen **Indsæt**, vælg menupunktet **Element**, og klik på menupunktet **Indeks og tabeller**.

2 Dialogboksen **Indsæt indeks/tabel** åbner. Vælg fanebladet **Indeks/tabel** 1. Skriv overskriften til din indholdsfortegnelse 2.

3 Klik på **OK** 3, og en indholdsfortegnelse dannes der, hvor du placerede tekstmarkøren.

Som det fremgår af skærmbilledet, er der fem forskellige faneblade, hvor du kan formatere din indholdsfortegnelse. Men det er faktisk ikke nødvendigt at indstille flere ting.

Gode fodnoter

Mens indholdsfortegnelsen giver det store forkromede overblik over det samlede dokument, er formålet med fodnoten nærmest det modsatte. Med fodnoten kan du indsætte sidebemærkninger, uddybninger og henvisninger i teksten uden at trække opmærksomheden væk fra det væsentlige. Det er ofte længere dokumenter med tungt eller teoretisk indhold, der gør brug af fodnoter.

Sådan indsætter du en fodnote:

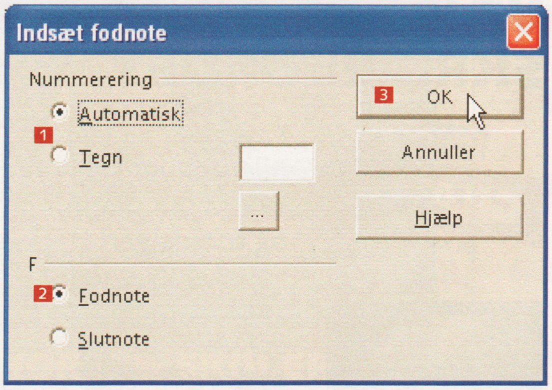

1 Placér tekstmarkøren der, hvor fodnoten skal henvise til. Åbn menuen **Indsæt,** og vælg menupunktet **Fodnote**.

2 Dialogboksen **Indsæt fodnote** åbner. Vælg, om du vil benytte automatisk nummerering eller dit eget tegn 1.

3 Vælg **Fodnote** 2 og ikke **Slutnote** (medmindre du vil have noterne til sidst i dokumentet). Klik på **OK** 3.

4 Fodnoten åbner i sidefoden, og du kan nu skrive din fodnote. Klik med musen et sted i brødteksten, når du er færdig.

■ Du kan til enhver tid redigere dine fodnoter ved at placere tekstmarkøren nede i selve noten med musen. Skal en fodnote slettes helt, sletter du blot referencen til noten i brødteksten.

Sådan gør du i Word

Indsæt typografi
Markér den tekst, der skal have en ny typografi, og åbn rullemenuen **Typografi**. Her vælger du så den ønskede typografi.

Fyldformattilstand
I *Word* kan du male med den typografi, du har valgt i rullemenuen **Typografi**. Du skal blot klikke på knappen **Formatpensel** i værktøjslinjen **Standard**. Derefter føres musen hen over den tekst, der skal have tilført den nye typografi, mens venstre musetast holdes nede.

Modificér typografi
Åbn opgaveruden **Typografier** ved at klikke på knappen **Typografier og formater** på værktøjslinjen **Formatering**. Højreklik på den typografi, du vil modificere. I den lille genvejsmenu, der kommer frem, klikker du på **Rediger**.

Opret egen typografi
Klik på knappen **Typografier og formatering** på værktøjslinjen **Formatering**. Klik herefter på knappen **Ny typografi** i opgaveruden **Typografier og formatering.**

Automatisk indholdsfortegnelse
Benyt *Words* overskrifttypografier til dine overskrifter. Åbn menuen **Indsæt**, klik på menupunktet **Indeks m.m. ...** Når dialogboksen **Indeks m.m.** åbner, klikker du på fanebladet **Indholdsfortegnelse**.

Fodnoter
Åbn menuen **Indsæt**, og klik på **Fodnote**. Vælg **Fodnoter** i dialogboksen.

KOMPUTER FOR ALLE

Chefredaktør: Leif Jonasson.
Redaktionschef: Stig Boesgaard.
Layoutchef: Thomas Brandstrup.
Redaktionssekretærer: Hans Lauring, Jan Malinowski, Jens Munch, Vibeke Lou, Anders Andersen og Peter Kargaard.
Layoutere: Kim Kirchhoff Holst, Mette Thordsen og Mia Jensen.
Administration: Rebekka Larsen.
Produktion: Linda Hall og Erik Christensen.
Annoncer: Lars Grindsted, tlf.: 39 17 20 00
e-mail: larsgri@bp.bonnier.dk

Ansvarshavende udgiver:
Jens Henneberg.

Komputer for alle udgives af
Bonnier Publications International AS
Postboks 433, Sentrum
0107 Oslo, Norge
© Bonnier Publications International AS
Tryk: Johler Druck GmbH., Neumünster.

ABONNEMENT

Komputer for alles kundeservice besvarer henvendelser vedrørende abonnement, indbetalinger, adresseændring, hvervning, klubtilbud, tidligere udkomne numre m.m.

Ændringer skal meddeles, senest 5 dage efter at du har modtaget dit blad.

Husk altid at opgive dit abonnementsnummer både ved mundtlige og skriftlige henvendelser. Du finder abonnementsnummeret på dit girokort.

Bestilling af abonnement:
Bestilling sker ved henvendelse til vores kundeservice. Bladet leveres i løbende abonnement, og kun så længe du ønsker. Hver tredje uge modtager du det nye nummer portofrit på udgivelsesdagen. Abonnementsprisen er 61,75 kr. med forbehold for moms- og prisændringer.

Bestilling af udlandsabonnement:
Udlandsabonnement – også til Grønland og Færøerne – leveres kun som forudbetalt årsabonnement med tillæg af ekspeditionsgebyr + porto.

KUNDESERVICE

INTERNET
www.komputer.dk/kundeservice
Åben døgnet rundt

TELEFON
Automatisk telefonservice:
Tlf.: 39 10 30 72
Åben døgnet rundt for kunder med trykknaptelefon

Personlig telefonservice:
Tlf.: 39 10 30 72
Mandag-torsdag 9-16, fredag 9-15.

SKRIFTLIG HENVENDELSE
Vi beder dig benytte servicekuponen bag på girokortet.
Bonniers Kundeservice,
0900 København C.

Fax til kundeservice:
39 10 30 60

HENVENDELSE TIL REDAKTIONEN

Strandboulevarden 130, 2100 Kbh. Ø.
Tlf.: 39 17 20 00
E-mail: red@komputer.dk

• *Komputer for alle* påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, som indsendes uopfordret.
• Stof fra *Komputer for alle* må kun citeres med tydelig kildeangivelse.
• Artikler og billeder fra *Komputer for alle* må ikke uden forlagets skriftlige tilladelse anvendes i erhvervsøjemed.

Kontrolleret nettooplag ifølge Dansk Oplagskontrol for 2. halvår 2003: 51.981 ekspl.
ISSN 1396-0342

PROBLEMER MED CD'EN?
Der er gratis support vedrørende programmer på den medfølgende cd.
Send dit spørgsmål via SPØRG OS SERVICE på WWW.KOMPUTER.DK
KUN FOR ABONNENTER!

LÆS I NÆSTE

Næste udgave af Komputer for alle udkommer den 13. maj 2004.

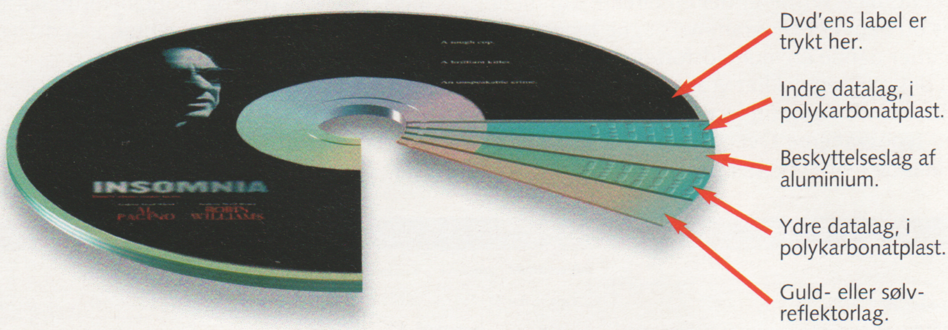

BLIV KLOGERE PÅ DVD'EN

- Hvad er en dvd?
- Hvad kan man bruge den til?
- Hvor meget plads er der på den?
- Hvilken type drev skal jeg vælge – og hvilken type skive?
- Hvordan installerer jeg drevet?

Følg med, når Komputer for alle bringer første del af en miniserie om dvd'en og dens muligheder.

VEJRUDSIGT PÅ SKRIVEBORDET

Froggy er en sød lille frø, der sidder på din skærm og forudsiger vejret. Bliver det solskin, tager han solbriller på, og er der udsigt til regn, finder han paraplyen frem.

PRØV SELV

FIND VEJ MED COMPUTEREN

Hvad enten du skal på bilferie til Spanien eller besøge familien er i Århus, er det smart at have en ruteplanlægger. Vi har testet fem forskellige: to, der kan købes, og tre gratis fra internettet.

Illustration: Claus Lunau. Foto: Kurt Halkjær m.fl.

NUMMER

DU KAN GENDANNE SLETTEDE FILER

Vi er klar med redningsplanken til dig, der er kommet til at slette ungernes tyske stil eller den roman, du har skrevet på de sidste fire år. Løsningen er RecoverMyFiles, som du får gratis på K-CD 8.

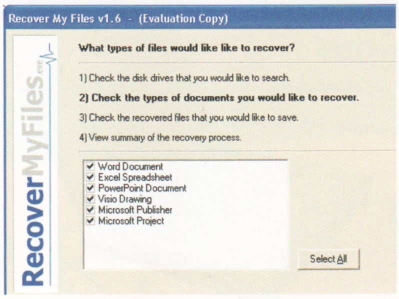

PRØV SELV

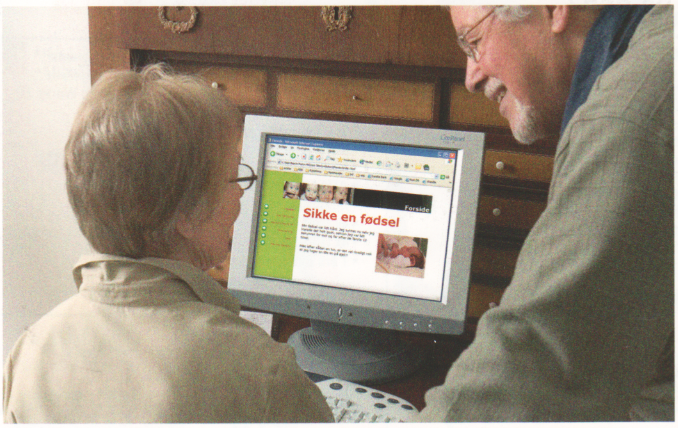

NY HJEMMESIDESKOLE: VÆR MED FRA STARTEN

HJEMMESIDER UDEN BØVL

Vi lærer dig at designe din egen flotte hjemmeside.

PRØV SELV

LEGETØJ FOR VOKSNE

En flyvende bil, et kompas med USB-port eller en kuglepen, der husker alt ... Se, vore nyhedsredaktører vælge deres vildeste drømmelegetøj.

KOMPUTER FOR ALLE

Fuld tilfredshed med dit abonnement

"Vi ønsker, at du skal være tilfreds med dit abonnement. Hvis dit abonnement på noget tidspunkt kræver vores opmærksomhed på nogen måde, så lad os det straks vide, og vi vil tage os af det."

Her på siden kan du se, hvordan du kommer i kontakt med os.

Jens Henneberg
ansvarshavende udgiver

Online kundeservice: www.komputer.dk/kundeservice

Her kan du nemt og bekvemt selv ordne de fleste ting vedrørende dit abonnement, fx:

- Se status på dit abonnement
- Se saldo på dit abonnement
- Foretage adresseændring
- Ændre betalingsperiode
- Få svar på de spørgsmål, der oftest bliver stillet til kundeservice
- Sende e-mails til kundeservice

Telefonisk henvendelse: 39 10 30 72

Mandag-torsdag mellem kl. 9.00 og 16.00 og fredag mellem kl. 9.00 og 15.00.

Skriftlig kundeservice:

Komputer for alle, Bonniers Kundeservice, 0900 København C. Telefax: 39 10 30 60. Husk altid at opgive abonnementsnummer.

En computer til alle eller netop til dig?

Dell™ anbefaler Microsoft® Windows® XP Professional til forretningsbrug

Ring eller kontakt os online i dag. Når du handler direkte med Dell™, får du ikke kun en god pris, men også en computer, der passer specielt til dine behov. Vore konsulenter tager sig tid til at tale med dig om, hvad din computer skal kunne, hvorefter vi skræddersyer computeren specielt til dig. Har du brug for en computer, der er god til spil eller en computer til dit hjemmekontor? Vil du arbejde med digitale fotos eller redigere film? Vælg et af systemerne vist her, eller fortæl os, hvad du har brug for, og sammen udarbejder vi den perfekte løsning. Før du køber en computer, som ikke passer perfekt til dine behov, så tal direkte med Dell™, og mærk forskellen.

Dell™ Dimension™ 8300

Uden merpris - NU 120GB (værdi 375,- inkl. moms)**

- Intel® Pentium® 4 processor med HT Technology 2,80GHz med 800MHz fsb
- Microsoft® Windows® XP Home Edition og Works 7.0
- Intel® 875-P chipset/800MHz FSB
- 256MB DDR RAM PC400
- ~~80GB~~ 120GB Ultra ATA harddisk (7.200rpm)
- Dell™ 17" (15.9 VIS) skærm
- Integreret 10/100 bredbåndstilpasset NIC
- 128MB nVidia® GeForce4™ FX 5200
- Integreret 5.1 lydkort
- CD-RW 48x/24x/48x
- 8 USB 2.0 Ports - 2 på fronten
- MiniTower
- 1 års afhentningsservice

~~4.890,-~~ Ekskl. moms og fragt — ~~6.794,-~~ Inkl. moms og fragt

4.490,- Ekskl. moms og fragt — **6.294,-** Inkl. moms og fragt

Leasingpris 171,- /md*** — DKA-83001DA

Individuel tilpasning:	Inkl. moms
• 3 års On-Site-service, næste arbejdsdag	1.613,-
• Microsoft® Office 2003 Small Business	2.498,-
• Dell™ 5650 5.1 højttalersystem	863,-
• Dell™ A940 All-In-One printer	1.075,-

Dell™ Inspiron™ 9100

Uden merpris - NU 60GB (værdi 625,- inkl. moms)**

- Mobile Intel® Pentium® 4 processor - M 3,06GHz
- Microsoft® Windows® XP Home Edition og Works 7.0
- Intel® 845-PE chipset, 533MHz
- 512 MB DDR RAM 400MHz
- ~~40GB~~ 60GB Ultra ATA-100 harddisk
- 15,4" TFT WXGA LCD-skærm (1280x800)
- ATI® Mobility™ Radeon™ 9700 128MB grafikkort
- Integreret 16-bits SB kompatibelt lydkort
- 4x DVD + RW
- 4x USB 2.0, DVI, TV-Out, Firewire, IR
- 1 års afhentningsservice

~~12.290,-~~ Ekskl. moms og fragt — ~~16.044,-~~ Inkl. moms og fragt

11.790,- Ekskl. moms og fragt — **15.419,-** Inkl. moms og fragt

Leasingpris 418,- /md*** — DKA-91002ia

Individuel tilpasning:	Inkl. moms
• Ekstra Smart Lithium-ion batteri	1.000,-
• Rygsæk Planet 21 Pro	713,-
• Microsoft® Office 2003 Small Business	2.498,-

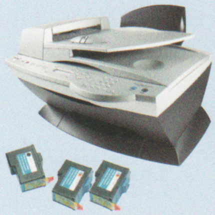

1.917,- Ekskl. moms og fragt +)

2.521,- Inkl. moms og fragt

Leasingpris 68,- /md***

Dell™ A960 All-in-One printer + 3 blækpatroner

Print, scan, kopi og fax i høj kvalitet. Udskriver op til 17 sider p.m. i s/h og op til 12 sider p.m. i farve i op til 4800x1200 dpi. Automatisk papirtype sensor og patronkalibrering. Internt 33,6Kbps farvefaxmodem og dokumentføder til 50 ark. Inklusiv 3 ekstra patroner (2 sort & 1 farve).

Easy as DELL™

Ring **32 87 57 96** | Klik **www.dell.dk**

+) Fragt 125,- inkl. moms.*Tilbudet gælder de viste Dimension™ og Inspiron™ og t.o.m. 28/4-04. **Tilbudet gælder kun for basiskonfigurationer før opgradering og t.o.m. 28/4-04. ***Leasingprisen er angivet ekskl. moms, men inkl. fragt og gælder kun for virksomheder og ved en 36 måneders aftale. Oprettelses- og faktureringsgebyr tilkommer. Leasingen varetages af Resonia. Fragt udgør 545,- ekskl. moms, 681,- inkl. moms for alm. systemer og 870,- ekskl. moms, 1.088,- inkl. moms for servere. Konsumenter har 14 dages returret fra leveringsdatoen. Tilbudt standardservice begrænser ifølge gældende forbrugerlovgivning ikke Forbrugers rettigheder. Dell™ tager forbehold for trykfejl og forbeholder sig retten til at ændre konfigurationer og priser uden varsel. Med hensyn til harddiskkapacitet repræsenterer 1GB 1,000,000,000 bytes. Power management egenskaber begrænser processor hastighed for at opretholde køling af systemet og andre kapacitets krav. Intel, Intel logoet, Intel Inside, Intel Inside logoet, Intel Centrino, Intel Centrino logoet, Celeron, Intel Xeon, Itanium, and Pentium er varemærker eller registrerede varemærker, som tilhører Intel Corporation eller dets datterselskaber i USA eller andre lande. Notebook batterier har 1 års garanti - opgradering er ikke muligt. Dell A/S, Amager Strandvej 60-64, 2300 København S.